Saga o Novaku Đokoviću

DA LI ĆE GREŠNIK POSTATI OTPADNIK

SNS: Ko smenjuje Zoranu Mihajlović

“GVOZDENA METLA” OD PAPIRA

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD; Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

01619

9 770353 802002

VREME

broj 1620

20. januar 2022.

REZULTAT REFERENDUMA I IZBORI

BEOGRADSKO “NE” VUČIĆU

da dobro ne ostane skriveno

#virtus15

Nominujte kompanije, preduzeća i dobročinitelje iz svog okruženja za VIRTUS nagradu za filantropiju!

Rok za prijavljivanje je 10. februar.

www.virtusnagrada.rs

VREME

BROJ 1620
20. januar 2022.

Dragoljub Žarković (1951–2020), glavni urednik od 1991. do 2020.

Zoran Jeličić (1945–2018), glavni urednik od 1990. do 1991.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni i odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Andrej Ivanji (svet), Marija Janković (foto), Jelena Jorgačević, Slobodan Kostić, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević, Uroš Mitrović, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Nedelja

06 Ova situacija: Umorni od naprednjaka

08 Referendum i izbori 2022: Beogradsko NE Vučiću

13 **Urbanistička ekspanzija: Svi centri Beograda**

16 Disciplinovanje naprednjaka: Predizborna "gvozdena metla" od papira

20 Saga o Novaku Đokoviću: Da li će grešnik otpadnik postati

23 Nuspojave: Spinčić, baloncić... ili Janković

24 Tumačenja korone: Razaranja zajedničkog prostora

28 Hitna pomoć u Srbiji: Problem hitnosti

30 Lični stav: Ko je kriv

32 Korona i ranjive grupe: Najugroženiji su pod najvećim rizikom

36 Lični stav: Presuda bez održavanja ročišta u sporu male vrednosti

39 TV Manijak: Ajde, Nole

KULTURA

40 **Intervju: Irena Popović Dragović**

43 Pozorište: Stvaranje novog smisla

44 Bioskop: Zlatni dečko

46 Pobuna i AI: Odiseja i Androidi 2022

49 Roman: Lomljenje opštih mesta

SVET

50 **Italija: Proces protiv mafije**

54 Izbeglice i migrant na petom kontinentu: Australijski limbo

MOZAIK

56 Esej: Γενναίον ψεύδος (Gennaion pseudos)

59 Navigator: Instagram kao bumerang

60 Strip: Iza prozora

62 Vreme uživanja: Srećno i banalno

Već dugo se "iščitava" namera vlasti da u svom nakaradnom premeštanju "centra grada" nastoji da autentični centar pretvori u muzejski deo glavnog grada, te mu postepeno ukida saobraćaj i otežava cirkulaciju gradskog krvotoka

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

"Zanimaju me nove forme muzičkog teatra, teatra koji vodi ljude u različite prostore i koji ne dozvoljava gledaocu da se uljuljka u svoje sedište. Naša alternativna scena ne postoji, ne postoje pozorišta koja poručuju dela domaćim autorima, ne postoje ni *off* scene"

JELENA NOVAK

U Kalabriji je u toku jedan od dva najveća sudska procesa protiv mafije u istoriji italijanskog pravosuđa. U sali – bunkeru od 3300 kvadratnih metara – na optuženičkoj kupi sedi 325 lica koja se terete sa 438 optužnica, uz 913 svedoka tužbe i 58 zaštićenih svedoka. Tu je i oko 600 advokata. Mnogi tragovi ovog procesa vode u Rim

ŽIVOSLAV MILORADOVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Milovan Milenković**

Foto: Strahinja Aćimović /Tanjug

Godišnjica ubistva Olivera Ivanovića

Pred sudom samo saučesnici, bez nalogodavaca i izvršilaca

Na četvrtu godišnjicu ubistva Olivera Ivanovića, rodbina, prijatelji i stranačke kolege iz Građanske inicijative SDP odali su mu poštu u Kosovskoj Mitrovici, opozicija je organizovala pomen i protestnu šetnju u Beogradu, a državni vrh predvođen Aleksandrom Vučićem prisustvovao je opelu u Hramu Svetog Save.

I dalje se ne znaju nalogodavci i izvršitelji ubistva, a na optuženičkoj klupi suda u Prištini su samo saučesnici. Rada Trajković, političarka sa Kosova, dugogodišnja Ivanovićeva saradnica, tvrdi da su "državni organi iz Beograda najdirektnije umešani u opstrukciju procesa i na sve načine nastoje da zaštite ljude koji su osumnjičeni za organizaciju".

"To se vidi po odnosu prema Zvonku Veselinoviću i Milanu Radojičiću. Od dana kad je izvršen taj zločinački akt, oni su postali milioneri u Srbiji", kaže Rada Trajković za novine "Nova".

A i sin Olivera Ivanovića, Nikola, podseća da je Bojan Dimić, nekadašnji operativac Bezbednosno-informativne agencije (BIA), a danas načelnik Prve uprave, izjavio kako je svojevremeno upozorio njegovog oca da mu se iz Prištine sprema hapšenje.

"Kako je to moguće da neko ko radi za BIA zna da će moj otac biti uhapšen, a ne zna da će ga ubiti, eto, na tome se zasniva moje mišljenje da je Beograd morao da zna nešto i mora i danas da zna nešto, i da bi sprečio bilo kakve spekulacije u vezi sa tim, morao bi da pokrene sudski proces koji bi bio brz i efikasan", rekao je Nikola Ivanović u izjavi za N1.

Foto: Nemanja Jovanović /nova.rs

Nastavak ekoloških blokada

Šapčani i Vučić ponovo u klinču

Prošle subote Savez ekoloških organizacija Srbije organizovao je protestne blokade puteva na šest lokacija, a blokiran je i put ka graničnom prelazu Trbušnica (Šepak) kod Loznice.

U Beogradu je Aleksandar Jovanović Ćuta, ekološki aktivista i predsednik pokreta Ekološki ustanak, poručio da će "protesti trajati dok Rio Tinto ne ode iz Srbije" i za sledeću subotu najavio veliki protest u glavnom gradu.

Bilo je manjih incidenata u Beogradu i Vranju, kod Preljine zamalo nije došlo do tuče između protestanata i dvojice vozača, a ponovo je najdrastičnije bilo u Šapcu gde je ekološki aktivista Dušan Tufegdžić (na slici) povređen pošto je na njega naleteo automobil.

Prema Tufegdžićevim tvrdnjama, na njega je audijem naleteo član Srpske napredne stranke i lokalni biznismen i nosio ga na haubi 15 metara, te mu naneo povrede donjeg dela kičme i zgloba na levoj nozi. Prisutni policajci nisu reagovali i uzeli su mu izjavu tek pošto je zbrinut u Hitnoj pomoći.

O ovom incidentu se izjasnio i Aleksandar Vučić i nazvao Tufegdžića lažovom, a prozvani Šapčanin se sutradan pojavio ispred zgrade Predsedništva Srbije i zatražio prijem kod Vučića.

"Ovde sam da ga pogledam u oči, da mi kaže zašto sam ja to lažov i da ja njemu kažem zašto je on lažov", izjavio je Tufegdžić, ali zahtev mu nije uslišen.

Protesti u novobeogradskom bloku

Samo napismeno sa Vesićem

Protesta je prošle nedelje bilo i u novobeogradskom Bloku 8 gde su stanari izrazili nezadovoljstvo najavama gradnje stambeno-poslovnog objekta na raskrsnici ulica Mihaila Pupina i Maršala Tolbuhina.

Okupljeni žitelji ovog dela Novog Beograda tvrde da je u planu rušenje zgrada Centrotekstila, kako će nova zgrada od 10 spratova zauzeti i velike deo sadašnje zelene površine i da će uskratiti svetlost i vazduh okolnim zgradama.

Zamenik gradonačelnika Goran Vesić (SNS) demantovao je pobunjene stanare i izjavio da je plan gradnje na oko 40 hiljada kvadratnih metara zaustavljen još pre nekoliko meseci.

Foto: Predrag Mitić /Tanjug

"Najave o izgradnji kompleksa su dezinformacije jer su sve zaustavili sekretarka za urbanizam i građevinske poslove Bojana Radaković i gradski urbanista Marko Stojčić, koji su vrlo odgovorni", objasnio je Vesić i garantovao da dok je on u Gradu Beogradu, taj plan neće biti usvojen.

Na tu izjavu, stanari zgrade poznate kao "Kineski zid" poručili su zameniku gradonačelnika da će mu verovati kad budu napismeno dobili potvrdu kako neće biti izgradnje u njihovom kraju.

Socijalisti i fudbalski život

Tončevu "žuti karton" FSS, Vučeliću novi mandat u Partizanu

Foto: Zoran Žestić /Tanjug

Disciplinska komisija Fudbalskog saveza Srbije kaznila je zabranom rada u fudbalu na devet meseci Novicu Tončeva, aktuelnog ministra bez portfelja i funkcionera Socijalističke partije Srbije (SPS). Istovremeno, kažnjen je i njegov sin Stanislav, predsednik FK Radnik iz Surdulice, ali na šest meseci, a povod je bio njihov upad u sudijsku svlačionicu na poluvremenu utakmice Super lige Srbije između Radnika i TSC-a iz Bačke Topole.

Tončev, koji je i predsednik FS Istočne Srbije, kaže da će se žaliti na "neosnovanu i skandaloznu odluku" jer, iako priznaje da je greška što je ušao kod sudija, napominje da se na sminku iz vlačionice čuje da nije bilo nikakvih pretnji niti psovki, i da zbog toga, kako objašnjava, treba da odgovara srazmerno težini povrede po Pravilniku.

"Ozbiljni prekršaji nisu imali ovako rigorozne kazne, ali Disciplinska komisija ne odlučuje po Pravilniku, već po nečijim nalozima, a postupak se vodi kako bi me isključili iz svih aktivnosti FSS-a i sprečili da se kandidujem za predsednika", objašnjava Tončev, kome ostaje da se žali drugostepenom organu FSS.

S druge strane, nekadašnja vedeta SPS-a Milorad Vučelić, aktuelni direktor i urednik "Večernjih novosti", ne mora da brine za pozicije u fudbalu jer je na Skupštini Fudbalskog kluba Partizan dobio novi petogodišnji predsednički mandat.

"Funkcije u Partizanu više izgledaju kao sedenje na nekoj čeličnoj stolici, vrlo neudobnoj, sa nekim dodatnim bodljama, nego kao udobno sedenje u foteljama", požalio se Vučelić na Skupštini, ali i dodao da "veličina Partizana daje vrednost toj stolici, kakva god ona bila".

Urbanistička regulacija Divčibara

Crni planovi za Crnu Kamenicu

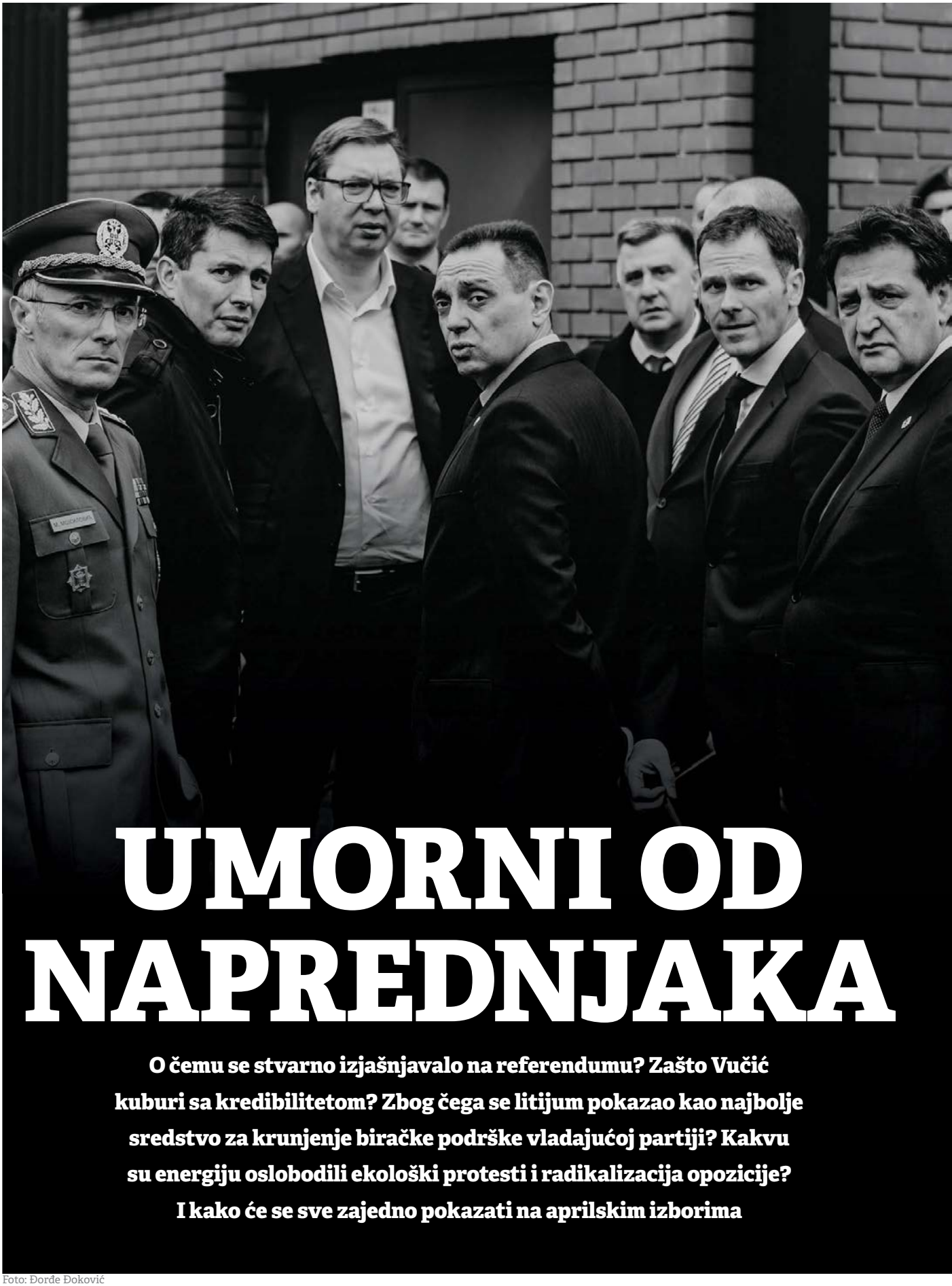
Više od 150 zvaničnih primedbi urbanista, arhitekata i zabrinutih aktivista i građana stiglo je na Nacrt izmena i dopuna Plana generalne regulacije Turističkog centra Divčibare, koji će se uskoro naći pred odbornicima Skuštine Valjeva, jer, kako se ističe, drastično umanjuju zelene površine u zaštićenom području i ozbiljno ugrožava rečicu Crnu Kamenicu, koja već trpi posledice proširenja kanalizacije na ovoj planini.

Društvo arhitekata Valjeva navodi i da se izmenama sprečava izgradnja apartmanskih objekata, a podstiče izgradnja hotelskih kompleksa.

"U svim planskim dokumentima Divčibare su naselje nerazvijene infrastrukture koje treba razviti, a onda unaprediti smeštajne kapacitete. Kod nas je sve suprotno, prvo smeštaj, pa onda infrastruktura", kaže za valjevski nedeljnik "Napred" Svetlana Janković, članica neformalne grupe građana uživalaca i poštovalaca Divčibara i Maljena.

Ekolozi naglašavaju da se fekalije direktno izlivaju u Crnu Kamenicu i da će se situacija pogoršati zbog novih priključaka na kanalizacionu mrežu pošto nema plana za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Komisija za planove Valjeva još se nije izjasnila na pristigle primedbe. ¶

UMORNI OD NAPREDNJAKA

O čemu se stvarno izjašnjavalo na referendumu? Zašto Vučić kuburi sa kredibilitetom? Zbog čega se litijum pokazao kao najbolje sredstvo za krunjenje biračke podrške vladajućoj partiji? Kakvu su energiju oslobodili ekološki protesti i radikalizacija opozicije? I kako će se sve zajedno pokazati na aprilskim izborima

Foto: Đorđe Đoković

U Novom Sadu, Nišu i, posebno, Beogradu većina je odrečno odgovorila na referendumsko pitanje. Za Aleksandra Vučića riječ je o posljedici žestokog ustavno-pravnog sukoba unutar Srpske napredne stranke zbog kojeg je dio njenog članstva i glasača 16. januara zaokružio "ne". Kaže i da je jedva nagovorio roditelje da se slože sa promjenom Ustava.

Piše: **Filip Švarm**

Što li se to dešava u SNS-u, partiji poznatoj po čeličnom jedinstvu i usvajanju aklamacijom svakog prijedloga svoga predsjednika? Da ih nije uhvatila prpa od nezavisnog sudstva uslijed vlastite korupcionaško-kriminalne prakse? Ili je stranačka mašinerija slabo podmazivana poslije izbora sa unaprijed poznatim rezultatom? Uglavnom, u kapacitetu naprednjačkog Službenog glasnika, "Informer" tvrdi da će Vučić tihovati nekoliko dana, detaljno analizirajući rezultate referenduma.

Čini se da SNS kuburi sa kredibilitetom. Blokade saobraćajnica dočekao je kao i sve ostale proteste posljednjih godina – demonstranti su proglašeni za fašiste, a Vučić se kleo da mu nije ni nakraj pameti da popusti. Na kraju je tvrdo reterirao, prihvativši u potpunosti sve što je od njega traženo. Zašto? Zato što je revolt zbog djelovanja Rio Tinta zahvatio i njegovo biračko tijelo.

Time ekologija nije skinuta sa dnevnog reda. Gledajući Vučićev salto mortale, javnost je opravdano uplašena da će ponovo skočiti, prevrnuti se i vaskrsnuti projekt "Jadar" poslije izbora, pa pritisak nije popuštao. Opet je vlast nakon početnog bahaćenja uzmakla i sada najavljuje da će obustaviti rad Rio Tinta. SNS i nije imao neki izbor – litijum se pokazao kao najbolje sredstvo za krunjenje biračke podrške vladajućoj partiji.

Tako je osvanuo i referendum. Mada gromopucateljno zakazan, brzo je otišao u zapećak – naprednjaci i njihovi oponenti imali su druge prioritete. Prave kampanje za i protiv praktično nije bilo. Međutim, pokazalo se da je "ne", slično ekologiji, ujedinilo pobornike i protivnike evropskog puta, "građaniste" i nacionaliste, veliki dio pravničke struke, profesionalne branitelje Kosova, navijače Novaka Đokovića...

Zbog čega, postoji više razloga. Kako da zagovornici Evropske unije i vladavine prava vjeruju Vučiću i njegovoj ekipi, ljudima koji su zatravili gotovo svaku instituciju u zemlji, na primjer? Ili da nacionalistički dio javnog mnijenja ne vidi takav "ustupak strancima" kao put ka priznanju Kosova? Možda se skepsi pridružio i dio kadrova SNS-a što "ostavlja srce na terenu" da bi poslije svake kampanje ostao preskočen u podjeli plijena?

Ipak, suština je u energiji oslobođenoj ekološkim protestima, odnosno prvom i jasnom dokazu da Vučić može biti pobijeđen. Zato, da se ne lažemo, mnogo više od budućnosti pravosuđa, referendum je bio izjašnjavanje o samom naprednjačkom režimu. Time se neizbježno postavlja pitanje da li će većinsko "ne" SNS-u u tri najveća grada u zemlji biti ponovljeno na izborima, pogotovo onim u Beogradu?

Lako se složiti sa Vučićem da je budući raspored glasova sasvim druga priča. Međutim, referendum je ukazao i na dosta toga o čemu će morati povesti računa tokom svog tihovanja.

Opozicija se tokom izjašnjavanja o promjeni Ustava nije uzajamno napadala, bez obzira na to što nije imala jedinstven stav – jedni su pozivali pristalice da zaokruže "ne", drugi na bojkot, treći im baš ništa nisu poručivali... To svakako nije veliki korak za građane, ali jeste za opozicione partije u Srbiji. Mnogi smatraju da će ovaj pristup ohrabriti njihove birače, ali i privući apstinente i "razočarane u politiku". Kada se na sve ovo dodaju uspjesi ekoloških protesta, opozicija na ove izbore ne bi trebala izići posvađana i sa debelim startnim minusom kao toliko puta do sada.

Referendum je i primjer da se, za razliku od svemira, SNS ne može beskonačno širiti. Aleksandar Šapić, posljednje pojačanje ove *catch all* stranke, svečano je zakazao. Ako je kao poputčik velikim dijelom prikupljao glasove u Beogradu koji nisu išli u naprednjački džak, utopljen u naprednjačku funkcionarsku bezličnost prestao je ikoga zanimati, uključujući i nove partijske drugove.

Otklon od Vučićeve brutalizacije cjelokupnog političkog života također je u porastu. Na parlamentarnim izborima 2020. koje je obilježio bojkot najvećeg dijela opozicije, u Beogradu je izišlo oko 38 posto birača; režimu tu nije pomoglo ni kreiranje vladino-nevladinih stranaka i organizacija. Taj trend se nastavio i na referendumu – marionetske tvorevine izvan formalnih struktura SNS-a bile su nevidljive ili iritantno tugaljive.

Naime, poslije deset godina vladavine neobjavljenim izvanrednim stanjem, demonizacijom svakog oponenta i dubokim podjelama zemlje, naprednjaci više nemaju koga razvaliti, kupiti i korumpirati na političkom tržištu. Pretekli dio opozicije i stvarnog nevladinog sektora sada je uveliko radikaliziran. Koliko, dobro se vidjelo po mobilizaciji i spremnosti njihovih pristalica da ne ustuknu pred nasiljem naprednjačkih paravojnih struktura prilikom blokada puteva.

Da ne bude nesporazuma – Vučić i ekipa ostaju i poslije aprilskih izbora dominantna politička snaga u zemlji. Međutim, veliki gradovi u Srbiji sve više i više pokazuju umor od naprednjaka. Koliko, ustanoviće se u Beogradu 3. aprila 2022. ¶

BEOGRADSKO "NE" VUČIĆU

"Učešće opozicije na predstojećim izborima može da ozbiljno promeni stvari u smislu izlaznosti, a samim tim i drugačije raspodele mandata na parlamentarnim izborima i u Beogradu, dok će predsedničko mesto zasigurno ostati Vučićevo vlasništvo", kaže za "Vreme" Naim Leo Beširi, direktor Instituta za evropske poslove. "Beograd je jedino mesto gde se može desiti promena"

Kada je, 2018. godine održan referendum u Makedoniji, na kojem se odlučivalo o novom imenu ove države (Severna Makedonija), a u skladu sa sporazumom sa Grčkom, predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji se kao margarin u sve meša, imao je potrebu da prokomentariše to što je na ovo izjašnjavanje u susednoj državi izašlo tek nešto više od trećine Makedonaca sa pravom glasa: "Zamislite mene da pozovem narod na referendum i izađe 25, 35 odsto i ja kažem 'pobedili smo'. To je za mene nemoguća situacija", rekao je on tada.

I evo Vučića, posle samo nešto više od tri godine, kako u stranačkim prostorijama SNS-a, mnogo pre prepodobne, kilave i neorganizovane Republičke izborne komisije, proglašava veliku pobedu na referendumu na koji je izašlo tek 30-ak odsto glasača. Za ustavne promene u oblasti pravosuđa glasalo je oko 60 odsto izašlih, a oko 40 odsto je bilo protiv. Dakle, ustavne promene će biti realizovane zahvaljujući podršci, manje-više, 18 odsto punoletnih građana od kojih ogromna većina zapravo nije imala blage veze za šta se opredeljuje. Ali, biće ovaj makedonski ispad samo jedan detalj u mnogotomnoj enciklopediji Vučićevih neistina, petljanja, muljanja, licemerja i spinovanja, koja će možda nekada biti objavljena u zemlji Srbiji, kao svojevrsna istorija beščašća.

U svakom slučaju, ovaj referendum i njegovi rezultati ostaće upamćeni kao skup svojevrsnih političkih kurioziteta. Rekli smo već, gro građana uopšte nije znao za šta glasa, jer su predložene ustavne promene modelirane praktično u tajnosti, bez ozbiljne javne rasprave, u jednostranačkoj skupštini, čiji rad prate samo veliki dokonjaci.

Oko dometa ustavnih izmena nisu uspeli da se slože ni nezavisni pravni eksperti: dok su jedni tvrdili da one mogu da poboljšaju nezavisnost pravosudnih organa, drugi su govorili da u ovakvom političkom kontekstu nikakva promena Ustava i zakona ne može poboljšati pravo građana na pravično i nepristrasno suđenje, a treći upozoravali da će ova reforma samo ojačati politički uticaj vlasti/naprednjaka na pravosuđe.

Ni predstavnici režima nisu bili jedinstveni u pozivu građanima da se glasa za "da": obznanila se čuvena naprednjačina Vladimir Đukanović, koji je pozivao da se glasa protiv. A opozicionari i nevladini aktivisti su se takođe podelili: jedni su pozvali građane da se izađe na referendum

IZNENAĐENJE I ZA VLAST I ZA OPOZICIJU: Rezultati referenduma
Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

U susret aprilu u Beogradu

Iako do zaključenja broja – iz još nerazjašnjenih okolnosti – nema preciznih kompletnih i sistematizovanih rezultata nedeljnog referenduma, jasno je da je većina građana velikih gradova u Srbiji bila protiv ustavnih promena. A s obzirom na to da je referendum doživljen kao određivanje ko je za, a ko protiv Vučića, sa prilično sigurnošću se može reći da je reč o porazu njegovog režima. Videće se da li ovi rezultati predstavljaju najavu mogućih političkih promena na aprilskim izborima u glavnom gradu, ali oni svakako mogu da budu vetar u jedra opozicionim partijama i ohrabrenje građanima da izađu u što većem broju na glasačka mesta.

Neke su rezultati referenduma podsetili na zbivanja iz 1996. godine, kada je Miloševićeva vlast počela da se kruni tako što je izgubila Beograd i mnoge velike gradove u Srbiji. Što se tiče Beograda, u svim gradskim centralnim opštinama građani su u većoj meri zaokruživali "ne", a najubedljivije na Vračaru – 66 odsto. Protiv su glasali i Novi Beograd, Čukarica, Palilula i Zvezdara, ali recimo i Zemun (staro radikalsko-naprednjačko uporište), kao i Lazarevac i Rakovica. Ukupan rezultat u beogradskim opštinama je 11 : 6 za "ne", a prema preliminarnim podacima oko 55 odsto Beograđana je glasalo protiv ustavnih promena. "Ne" je pobedilo i u Novom Sadu (53 : 46 odsto), a sličan je rezultat i u Nišu. U Zrenjaninu su, recimo, u gradu pobedili protivnici ustavnih promena (režima), ali je selo odnelo prevagu. Takva je situacija u još nekim gradovima. N. S.

ГЛАСАЧКА КУТИЈА
ЗА ИЗБОРЕ ЗА ПРЕДСЕДНИКА
ГРАЂАНА НА РЕПУБЛИЧКОМ
НИВОУ ГЛАСАЧКА ЛИСТА
ЗА ГРАДОНАЧЕЛНИКА ГРАДА
ЗА ОДБОРНИКЕ СКУПШТИНЕ
ГРАДА СРБИЈЕ

i da se zaokruži "ne", drugi su bili skloniji bojkotu i ignorisanju "režimskog igrokaza", a treći su ostavili građanima da sami procene da li će biti bojkotaši ili će se izjasniti protiv.

Bilo je u NVO sektoru i onih koji su smatrali da uspeh referenduma znači približavanje Evropi i evropskim vrednostima, ali je njihov kredibilitet odavno već doveden u pitanje. Opozicioni desničari su tvrdili da će ova pravosudna reforma dovesti do toga da "stranci upravljaju našim pravosuđem", dok su proevropljani smatrali da je ovo samo mimikrija, odnosno "otaljavanje" obaveza u procesu evropskih integracija.

Iako se čini da vlast nije upotrebila celokupni asortiman svojih glasačko-kriminalnih artikala na referendumu, njega su ipak obeležile raznorazne nepravilnosti, o čemu su javnost obavestile u saopštenjima neke od stranaka, ali i brojna svedočenja građana na društvenim mrežama. Bili su tu – negde više, negde manje – prisutni džipovi, kapilarni glasovi, ucenjeni glasači, problemi sa biračkim spiskovima, napadi na posmatrače i tako dalje.

Teško je proceniti koliko je glasača i glasova tako "navučeno" a činjenica je da se rezultati prilično razlikuju na biračkim mestima gde je bilo kontrolora, i na onima na kojima je koza čuvala kupus. Neki su cinično zaključili da je broj izbornih naprednjačkih ćelavaca bio smanjen kao posledica hapšenja Belivukove kriminalne grupe.

ŠTA ZAPRAVO DONOSE USTAVNE PROMENE?

Poznati beogradski advokat Sead Spahović kaže za "Vreme" da ustavne promene zapravo neće doneti ništa novo. Tvrdi da nezavisno pravosuđe ne odgovara nikome, ni izvršnoj vlasti, ni građanima koji "stalno traže način da završe spor preko veze", a ni sudijama kojima je "lakše da imaju direktivu i da ne preuzimaju odgovornost". On upozorava da ustavne promene mogu rezultirati izmenom mreže i naziva sudova, što opet može da dovede do razrešenja nepodobnih sudija, kao što je to urađeno tokom reforme pravosuđa 2009. godine.

Polemiku u javnosti posebno je izazvalo ustavno rešenje po kojem će tzv. istaknuti pravnici (sa najmanje deset godina radnog staža) biti obavezni članovi Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva, a njih će birati Narodna skupština.

"Ovaj pojam je kontradiktoran, jer je nemoguće biti istaknuti pravnik sa deset godina radnog staža. Nemoguće je zamisliti istaknutog pravnika koji ima 33 godine. Neko može biti istaknuti pevač ili fudbaler sa 33 godine, ali ne i istaknuti pravnik jer je sa deset godina iskustva neiskusan, a ako je neiskusan, onda ne može da bude istaknuti pravnik. Apsurdno je da Skupština odlučuje ko je istaknuti pravnik, jer je to pitanje struke par ekselans. Prema tome, politički uticaj u pravosuđu biće sproveden preko 'istaknutih pravnika', koje bira Skupšitna, a hteli smo kao da eliminišemo Skupštinu iz postupka izbora", kaže Spahović.

Advokat Božo Prelević smatra da nikakve ustavne promene ne mogu da unaprede pravosuđe za vreme ove ili slične vlasti, jer je "ono zarobljeno od mafije koja je ogrnula plašt politike da bi bila na vlasti". Ipak, kao dobre strane reformi on vidi potencijalno jačanje uticaja esnafskih organizacija prilikom izbora sudija, odnosno ukidanje potpune supremacije politike u tom procesu, kao i to što više neće biti sudija na probnom radu od tri godine. On, međutim, kaže da je u Srbiji moguće sve, pa i to da "BIA ili SNS odrede sudijama ko će sedeti u Visokom savetu sudstva" i da zbog toga "niko neće ni pisnuti".

"Loše strane su to što kod izbora tužilaca politika i dalje ima premoć nad strukom. Takođe, krajnje je problematično uvođenje u igru tzv. istaknutih pravnika. Znajući ko je republičkima poslanike uzor, možda će 'istaknuti pravnici' biti likovi kao što su Milorad Grčić, Vojislav Šešelj ili Željko Mitrović. Čini se da je jedan već izabran, mlađani pravnik, navodno neutralan. Oni koji štite ubice i narkodilere, reketiraju preduzeća, oni koji su doveli do toga da institucija Republičkog javnog tužilaštva, REM, parlament, diplomatija, EPS, RTS i ostalo izgledaju kako izgledaju – sigurno neće imati drugačiji aršin za pravosuđe. Izabrani 'istaknuti pravnici' će biti podobni nojevi", kaže Prelević za "Vreme". Dodaje i da se problem u pravosuđu može rešiti jedino promenom sistema, koji počinje promenom ove vlasti i pritiskom na svaku sledeću,

"Vlast je potcenila sposobnost opozicione javnosti da se mobiliše, čak i bez izražene kampanje, koju je vodilo svega nekoliko stranaka i pokreta"
—Dejan Bursać

te da se država "ne pravi od bilmeza već od stručnih i poštenih ljudi koji izgrađuju državu, a ne stranku".

KO JE POBEDNIK, A KO GUBITNIK?

Referendumski pasulj je pao tako da se svi osećaju kao pobednici. Vlast, jer je referendum "prošao". Opozicija koja je pozivala da se glasa protiv ustavnih promena, jer je veliki broj građana poslušao njenu preporuku. Bojkotaši, jer je mali broj ljudi izašao na glasačka mesta, uza sve sigurne naprednjačke glasove. Istovremeno, čini se da su svi i gubitnici. Vlast jer je dobila ozbiljan šamar, pogotovo u velikim gradovima, "ne"-opozicija jer je referendum ipak prošao, kao i "bojkotaši", koji su se opredelili za političku defanzivu i kanda očekivali još manji odziv građana. Naravno, i građani jer je obesmišljen referendum kao najdemokratskiji način donošenja važnih odluka.

Politički analitičar Dejan Bursać kaže da je, zbog činjenice da se održavao prak-

Foto: M. Milenković

“Vučić i članovi njegove partije su u javnosti prikazivali referendumsko opredeljivanje kao neku vrstu izjašnjavanja o vladajućem režimu. U tom smislu su napravili veliku grešku i potcenili gnev građana” —Bojan Pajtić

tično pred sam početak izbornog procesa, referendum shvaćen kao “uvodni čin kampanje”.

“Zbog toga različite stranke i pokreti sada pokušavaju da kapitalizuju rezultate glasanja. A čini se da su mnogi dobili bar po nešto: vlast je na kraju dana ‘izgurala’ svoje i proglasila pobedu, a uz to su stvorili javni utisak da nisu uložili naročito mnogo truda. Opozicija koja je vodila kampanju protiv, a tu se primarno ističu stranke i pokreti sa desnog krila opozicione scene (ali ne samo oni), mogu biti zadovoljni značajnim brojem glasača koji je podržao opciju protiv, te naročito dobrim rezultatom ove opcije u gotovo svim većim gradovima. Čini se da je u najvećem problemu onaj deo opozicije koji je bojkotovao ili ignorisao ovaj referendum, a paradoksalno takvom se percipira najjača opoziciona lista koju predvodi SSP, koja je to učinila, verujem, iz dvostrukog taktičkog razloga: pre svega da izbegne stavljanje sebe u procep između EU i režima u Srbiji, ali i da bi izbegla eventualni težak poraz pred izbornu kampanju”, kaže Bursać.

Bivši političar, a danas profesor na novosadskom Pravnom fakultetu Bojan Pajtić pak smatra da su naprednjaci najveći gubitnici referenduma, iako je formalno “režim dobio ono što je želeo”.

“Vučić i članovi njegove partije su u javnosti prikazivali referendumsko opredeljivanje kao neku vrstu izjašnjavanja o vladajućem režimu. U tom smislu su napravili veliku grešku i potcenili gnev građana koji su, u odnosu na broj izašlih, u velikom procentu glasali protiv amandmana na Ustav, iskazavši tako duboko nezadovoljstvo zbog načina na koji se vodi država. Utisak je da su oni koji su zaokružili ‘ne’ češće to činili zbog toga što izmenu Ustava predlažu Vučić i njegovi saučesnici, nego zato što su zaista proučili tekst o kome su se građani u nedelju izjašnjavali... Naprednjaci, koji do juče nisu prezali ni od čega da pobede čak i na izborima za sve mesne zajednice, proknjižili su poraz na referendumskom glasanju u većini velikih gradova (praktično su ‘pobeđivali’ samo tamo gde opozicija nije imala kontrolore). Time je u znatnoj meri srušen mit o ‘nepobedivosti’ SNS-a, a razočarani opozicioni birači i apstinenti koji ne podnose režim, dobili su vetar u jedra da na aprilskom izjašnjavanju uzmu učešće”, kaže Pajtić za “Vreme”.

DA LI JE VUČIĆ ZAISTA POLJULJAN?

Neke opozicione stranke su skoro odmah po zatvaranju glasačkih mesta pojurili da saopšte da je referendum pokazao da je Vučićev režim izgubio podršku građana i da je doživeo “veliki poraz”. Da li je to odista tako?

Naim Leo Beširi, direktor Instituta za evropske poslove, smatra da na ovom referendumu SNS nije pokazao svu svoju snagu, pre svega jer im je zakonsko rešenje o nepostojanju cenzusa na referendumu garantovalo uspeh bez velike pompe. Osim toga, kaže on, da je SNS “upregao svoju celokupnu glasačku mašineriju i potrošio milione državnog novca na referendum”, možda bi energije i novca ponestalo za ono što je ovoj stranci neuporedivo važnije – a to su aprilski izbori.

“Sve u svemu, ovaj referendum ne predstavlja realnu snagu vladajuće većine. Doduše, ona će morati u aprilu da potroši mnogo više novca i uputi mnogo više ucena, ako želi da zadrži bar približno rezultat iz ranijih izbornih ciklusa. Realna snaga SNS-ovih glasača je oko dva miliona, što je dvostruko više nego što je Srpska radikalna stranka ikada imala i, istovremeno, više nego sve ostale partije zajedno. Međutim, učešće opozicije na predstojećim izborima može stvari ozbiljno promeniti u smislu izlaznosti, a samim tim i drugačije raspodele mandata na parlamentarnim izborima i u Beogradu, dok će predsedničko mesto zasigurno ostati Vučićevo vlasništvo. Beograd je jedino mesto gde se može desiti promena, imajući u vidu da je prestonica rekla ‘ne’ na referendumu. Ipak, bez jezička na vagi, SPS-a, teško da će bilo ko moći da formira gradsku većinu. Ali, možda se dugo ponižavani Dačić preorijentiše, za to je potreban dobar rezultat opozicije i primamljiva ponuda”, kaže Beširi.

Biljana Stojković iz Skupštine slobodne Srbije smatra da na referendumu Vučić nije saznao ništa novo o svom rejtingu, s obzirom da on “neprekidno i opsesivno” radi istraživanja javnog mnjenja. Ona kaže da je njemu referendum poslužio pre svega za “ispitivanje efikasnosti naprednjačke izborne mašinerije”.

“Čudni su podaci koji govore o tome da su se neki lokalni odbori i opštine bili vrlo angažovali da organizuju autobuse, lažne glasače, viškove listića i sve ustaljene prevarne radnje na glasačkim mestima, a neki drugi odbori SNS-a ostali prilično pasivni. Imam utisak da je Vučić prepustio dešavanja svakom svom odboru i tako napravio svojevrsni test vernosti i sposobnosti da se pokradu izbori u aprilu. Na taj način je dobio jasnu procenu jakih i slabih odbora, i dobro će znati koga će nagraditi, koga smeniti, gde je potrebna pomoć za aprilsku krađu, koliko će gde koštati glasovi za kupovinu, u koje mesto treba poslati crne džipove sa huliganima za zastrašivanje itd. Jedino što sigurno možemo zaključiti iz ovih dešavanja je to da se Vučić ozbiljno sprema da svoju mašineriju pusti u ultrapogon i da nam predstoje užasni dani. Za opoziciju je ovo više nego jasan signal da se mora pripremiti za kontrolu izbora i za, verovatno, incidente visokog intenziteta”, kaže Stojković.

Bursać je mišljenja da je vlast htela da referendum sprovede u što većoj tišini, »

NAJVEĆA MISTERIJA U SRBIJI: Zašto RIK-u treba toliko vremena da prebroji referendumske listiće
Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

ne želeći da pruži opoziciji teren na kojem može da se mobiliše. Računala je da će uspeh referenduma biti garantovan "radom na terenu". On smatra, međutim, da je vlast "potcenila sposobnost opozicione javnosti da se mobiliše, čak i bez izražene kampanje, koju je vodilo svega nekoliko stranaka i pokreta".

"Situacija će svakako biti drugačija u aprilu kada SNS bude koristio 'blagodeti' medijske dominacije i otvorene kampanje, kao i kada Vučić bude istaknut kao ključni nosilac poruke, što je u smislu referenduma uglavnom izbegnuto. Međutim, i opozicione stranke na osnovu rezultata referenduma mogu da se nadaju boljem rezultatu na izborima i većoj motivaciji birača, naročito one koje su imale izraženu kampanju protiv ustavnih promena: tu, pored desnice – a znamo da su izraženu kampanju protiv vodile Dveri, ali i DJB i DSS – računamo i 'Ne davimo Beograd', kao i niz drugih manjih aktera koji su dobro prepoznali raspoloženje opozicionih glasača", kaže Bursać.

EU U SUKOBU SA PROEVROPSKIM STRANKAMA, ORGANIZACIJAMA I GRAĐANIMA

Pored pobrojanih referendumskih paradoksa, tu je još jedan. On doduše postoji duže vreme, ali je ovoga puta postao veoma vidljiv. Dok su evropski funkcioneri i zapadne zemlje pozivale građane da izađu na referenduma i glasaju za ustavne promene, ogromna većina proevropskih stranaka, organizacija i građana bila je protiv njih, bilo da su pozivali građane da zaokruže "ne", bilo da su se zalagali za bojkot.

Pajtić kaže da je Evropska unija, zbog dugogodišnje podrške velikog broja evropskih zvaničnika Vučićevom "autokratskom i nedemokratskom režimu",

> **"Paradoks leži u činjenici da je ovde žeđ za evropskim vrednostima veća u srpskoj opoziciji nego među evropskim diplomatama u Beogradu"**
> —Biljana Stojković

izgubila "gotovo svaki kredibilitet u Srbiji". Po njemu, evropskoj ideji u našoj zemlji mnogo veću štetu su naneli pojedini evropski komesari, parlamentarci i drugi političari nego sve antievropske stranke, organizacije i pojedinci zajedno. "I dalje u Srbiji, naravno, postojimo mi koji smo proevropski orijentisani, ali takvo opredeljenje doživljavamo kao ambiciju da Srbija postane uređena i uspešna pravna i demokratska država – po uzoru na najuspešnije zemlje Zapada, a ne kao obavezu da se ponašamo onako kako je neki evropski birokrata zamislio. Izmene Ustava su kozmetičke i daju alibi Vučiću da u pravosuđu čini šta hoće, istovremeno stvarajući privid da su sudovi nezavisni, a tužilaštva samostalna. U takvim okolnostima je prirodno da su proevropski orijentisani pojedinci (među njima i moje kolege pravnici) učinili što i ja – glasali protiv ove i ovakve izmene Ustava", kaže on.

Biljana Stojković kaže da postoji dugotrajan nesporazum između EU i proevropskih stranaka i organizacija u Srbiji.

"Evropa se lako snalazi sa autokratskim vladarom i režimom kojem može ispostavljati političke i ekonomske zahteve (npr. Rio Tinto i eksploatacija resursa), i zbog toga se teško odriče svoje podrške Vučiću. Opozicija, sa druge strane, s pravom očekuje od Evrope da i na teritoriji naše zemlje neguje i podstiče ljudska prava, pravdu i slobodu, kao što to radi i na sopstvenoj teritoriji. Pravi paradoks leži u činjenici da je ovde žeđ za evropskim vrednostima veća u srpskoj opoziciji nego među evropskim diplomatama u Beogradu. Hipokrizija je velika, a referendum je samo još jedna 'materijalizacija' ogromnog problema s kojim se suočavamo", kaže ona.

Beširi ističe da se na referendumu nije glasalo o evropskim integracijama Srbije, i da su takav pogled na njega "imali samo nekolicina ljudi iz civilnog sektora i poneki političar".

"Uloga EU u Srbiji u poslednjih deset godina bila je, kada je reč o pritiscima na vlast da sprovede dogovorene reforme, veoma skromna, a posebno joj se zamera činjenica da je prestala da bude saveznica onim glasovima koji se istinski zalažu za vrednosti EU, od političkih grupa do udruženja građana. Svi se osećaju kao da ih je Brisel izdao 'zarad viših ciljeva'. To potvrđuje i nedavni izveštaj Evropskog revizorskog suda, koji kaže da je uticaj evropskog novca i evropskih politika na vladavinu prava, borbu protiv korupcije, ljudska prava i slobode u Srbiji i regionu bio minoran, a da je podrška civilnom sektoru izostala", kaže on. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

NED NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY
SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

Tekst je deo projekta "Unapređenje demokratije u Srbiji", koji nedeljnik "Vreme" realizuje uz podršku američke Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED). Projekat "Podsticanje javne debate o demokratiji uoči izbora" finansira National Endowment for Democracy. Ovaj tekst, celokupan sadržaj i izneti stavovi su isključiva odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražavaju stavove i mišljenja NED-a.

Svi centri Beograda

Već dugo se "iščitava" namera vlasti da u svom nakaradnom premeštanju "centra grada" nastoji da autentični centar pretvori u muzejski deo glavnog grada, te mu postepeno ukida saobraćaj i otežava cirkulaciju gradskog krvotoka

ZNA SE GDE JE CENTAR BEOGRADA: Trg Republike –Narodno pozorište, Dom omladine...
Foto: Bojan Stekić

Deset godina se vlast u Srbiji trudi da sprovede svoju zamisao, kako je grad Beograd periferija "njihovom" novom gradu koji se zove Belgrade Waterfront. I deset godina kasnije, uprkos tome, u svakom turističkom bedekeru i dalje piše: "Beograd je glavni grad Republike Srbije, najveći je grad u zemlji. Leži na ušću dveju evropskih reka Save i Dunava. Centar grada nije prevelik. Sve između Kalemegdana, Knez Mihailove ulice i Skadarlije može se obići laganom šetnjom."

Koliko će još naprednjačka vlast trpeti tu "nepravdu" i dozvoljavati da se centar Beograda ovako definiše, videće se uskoro. Ma koliko sam centar grada zaslužuje nešto širu definiciju, u srazmeri s tim dokle se sve proteže njegov istorijski, kulturni, administrativni siže, investitori u urbanizam nastoje da je rastegnu još mnogo više, tačno onoliko koliko im je potrebno za prodaju stotina i hiljada tek izgrađenih ili još neizgrađenih luksuznih stambenih i poslovnih jedinica.

BELGRADE WATERFRONT, WELLPORT...

Megalomanski investitorski projekti koji bez suštinske potrebe, reda i estetike ničuju jedan za drugim širom Beograda, u svojoj završnici ipak traže vlastitu finansijsku isplativost ili makar osećaj da nisu izgradili još jedan mrtvograd. Među svojim budućim kupcima, podrazumeva se visoko platežnim, investitori već unapred prepoznaju specifične naravi, želje i ambicije, pa ih izgleda ne uveravaju toliko u kvalitet gradnje, nego u to da se centar Beograda nalazi upravo tu, u nekom od tek nazidanih beogradskih podgradova.

Živeti u luksuznom i tek napravljenom "novom centru grada" postala je opsesija koju investitori već dugo prodaju, a u koju određeni kupci i te kako veruju. U slučaju, na primer, novobeogradskog stambenog kompleksa Wellport, potencijalnim kupcima se kaže u samom oglasu, na zvaničnom veb-sajtu, da je Novi Beograd novi centar grada i da pruža sve što i "krug dvojke", čak i više. Te da kupac luksuzne stambene jedinice, kako se kaže, s punim pravom može da kaže da živi u novom centru Beograda, a u onaj stari, preko reke, ići će samo kada se zaželi buke i gužve. Kada je krenula besomučna izgradnja i prodaja stanova u, kolokvijalno rečeno, Beogradu na vodi, on je, budući urbanističko čedo ove vlasti, odmah proglašen ne samo za novi centar grada, nego i za novo gradsko jezgro, pa i više od toga, za novu međunarodnu destinaciju, koja se zove Belgrade Waterfront. »

NIKAD NEĆE BITI CENTAR: Badnje veče u Beogradu na vodi
Foto: Miloš Milivojević /Tanjug

Podsećanja radi, Srpska napredna stranka predstavila je svoj projekat Beograda na vodi još u izbornoj kampanji 2012. godine i do danas uporno zagovara stvaranje novog centra Beograda. Tada još uvek nenaviknuti na netransparentnost rada nove vlasti, na svemoćni privatni interes u javnoj sferi, struka i građani su naivno negodovali što nisu uključeni u proces kreiranja Beograda na vodi i pitali se zašto su konkursi, tribine, javne diskusije, "kao što je praksa u modernoj Srbiji od 19. veka do danas", ovog puta izostali. Kao odgovor, usledilo je noćno rušenje privatnih objekata u Hercegovačkoj ulici, fizička sila, ljudi sa fantomkama, ćutanje policije, zavera ćutanja cele vlasti i "kompletni idioti". Tako je temelj nove gradske grdosije, zastrašujuće estetike i neotkrivenog dosijea, najzad bio postavljen.

"Novi centar grada", Beograd na vodi, zasijao je u ovoj novogodišnjoj noći najspektakularnijim novogodišnjim vatrometom u regionu koji je ispaljen sa Kule Beograd, najviše zgrade u regionu, na kojoj se, kao u Njujorku, odbrojavalo do ponoći od 14. do 39. sprata. Belgrade Waterfront je imao svoj ekskluzivni koncert Gorana Bregovića za doček, pustio je svoj vatromet koji nikad nije viđen kod nas, laserske projekcije, i to uz pomoć, kako se kaže, 177 piro-ploča i 11.900 strujnih kola. Šta je Belgrade Waterfront? Na zvaničnom sajtu piše: monumentalni projekat urbane revitalizacije vredan tri milijarde dolara, 7.000 stambenih jedinica, 14.000 stanovnika, 1,8 miliona kvadratnih metara bruto građevinske površine...

Gledajući ga sa strane, taj "novi centar grada" u odnosu na ceo Beograd razlikuje se po bezobličnosti i besciljnoj ekspanziji. Na panorami grada on štrči kao nekakav samo svoj, iracionalni sistem, gde se u oku posmatrača čak i ljudi u njemu percipiraju kao žrtve njegove megalomanije. Iluzija moći i bogatstva taj utisak samo pojačava.

"Izmeštanje centra grada u Beograd na vodi je, naravno, nemoguća misija i to je potpuno neostvarivo", kaže za "Vreme" arhitekta Dragoljub Bakić. "Oni sada prave te iluminacije da daju značaj tome što prave, međutim, to će kroz vreme kao koncept da propada. Zato što je to pre svega jedan pogrešan urbanizam, pogrešno mesto, pogrešna namena, pogrešan obim, pogledajte samo količinu tih kvadrata, to je sve pogrešno i ne može da uspe. Isto kao što su napravili Savski trg gde nema pešaka, pa je sad potpuna pustinja, jer kuda idu ti pešaci kad nema železničke stanice? Ne idu nikud. To je sve besmislica za besmislicom."

Bakić dodaje da Kula dozvoljava da se napravi spektakl sa vatrometom kao što je bio novogodišnji i pita: "Da li Beograd koji nema ni kanalizaciju treba da pravi takve spektakle?"

ŠTA BEOGRAD NA VODI IMA

Na veb-strani "novog centra Beograda" dominira naslov "Stambeni krediti". Tu su predložene "nove mogućnosti u punom sjaju", odnosno ponude za kupovinu stanova u građevinama neobičnih naziva. Pa tako, dok će stanovnici, recimo, sadašnjeg centra Beograda reći da žive u Vlajkovićevoj, Hilandarskoj, Kapetan Mišinoj, Ivan Begovoj, u Kralja Petra ili Cara Lazara, građani "novog centra Beograda" će reći da su iz BW – Lumie, Eterne, Scale, Sole, Aurore, Simfonie, Verde. Dok je standardni građanin Beograda tek stanovnik glavnog grada, došljak ili starosedelac, ovaj novi građanin Beograda na vodi je "moderan kupac kome ovaj novi grad nudi sve što želi".

U rubrici "Dešavanja", na oficijelnom veb-sajtu, u ponudi se nalazi kao prva stavka: hrana i piće. Potom, tu su park, pešačke ulice i šetalište pored reke. Treća stavka je šoping. Četvrta su kulturni i zabavni događaji, među kojima su najbrojnije likovne izložbe. Peta je kvART, umetnička i kulturna inicijativa Beograda na vodi koja treba da obezbedi visokokvalitetne umetničke programe, filmske projekcije, baletske predstave, izložbe, jer, kako piše, "u Belgrade Waterfront-u, umetnost je sastavni deo svakodnevnog života". Za Kulu Beograd se kaže da će pored Avalskog tornja biti najviša građevina u Beogradu, od 42 sprata i 168 metara, koja će uključivati 190 hotelskih soba na prvih devet spratova, a od 14. do 39. sprata biće smešteno 220 "St. Regis" brendiranih, ekskluzivnih apartmana. Od potrepština, gostima "novog centra Beograda" biće dostupno sve: spa, bazen, teretana, prostor za relaksaciju i vidikovac na vrhu tornja. I konferencijska sala.

Ukoliko stanovnici takvog centra Beograda požele da posete u nekom trenutku gradsku ili nacionalnu biblioteku, muzeje, pozorišta, koncertne dvorane, fakultete, novinske kuće, radio-stanice, raznorazne profesionalne organizacije, crkve, političke stranke, moraće da se popnu na periferiju Beograda, do Starog grada, Vračara, Palilule, Kalemegdana, Savskog venca.

Upravo zbog toga, kada neko, a najčešće zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić, kaže da je centar Beograda

Među svojim budućim kupcima, podrazumeva se visoko platežnim, investitori već unapred prepoznaju specifične naravi, želje i ambicije, pa ih izgleda ne uveravaju toliko u kvalitet gradnje, nego u to da se centar Beograda nalazi upravo tu, u nekom od tek nazidanih beogradskih podgradova

u Belgrade Waterfront-u, on više zaliči na nekoga ko ne poznaje morfologiju, a ni istoriju Beograda. Ili je, po njegovom mišljenju, možda baš Belgrade Waterfront prestonica srpske kulture, obrazovanja, nauke. Istovremeno, na periferiji, na primer u Knez Mihailovoj, nalazi se Srpska akademija nauka i umetnosti osnovana 1886. godine, kod Karađorđevog parka Narodna biblioteka Srbije osnovana 1832, na Trgu republike Narodni muzej osnovan 1841. i Narodno pozorište osnovano 1869. godine, nedaleko je i zdanje koje je kapetan Miša Anastasijević poklonio "svome otečestvu", gde je danas Rektorat Univerziteta. Kolarac, Čukur česma, trgovi, kuće, legati od istorijskog i umetničkog značaja takođe ostadoše, u zamisli Belgrade Waterfronta, na obroncima glavnog grada.

Već dugo se "iščitava" namera vlasti da u svom nakaradnom premeštanju "centra grada" nastoji da autentični centar pretvori u muzejski deo glavnog grada, te mu postepeno ukida saobraćaj i otežava cirkulaciju gradskog krvotoka. Naročito u poslednje vreme, Beograd je i neosvetljen grad, prigušene ulične rasvete ili sasvim zamračen. U srcu grada, pojedine starogradske ulice već nedeljama opstaju u potpunom mraku ("jer je neki kvar", kažu u Javnoj rasveti) i u potpunoj nemoći stanovnika pred opasnom, gustom tminom u koju upadaju čim kroče napolje. Za to vreme, nad njihovim glavama bleštavi fluoroscentni snopovi svetla sa Kule Beograd presecaju nebo po celu noć, a Beograd na vodi izdaleka sija punom snagom. Tek, ono što bi za ceo Beograd moglo značiti štednju javne rasvete, za Belgrade Waterfront značilo bi nešto sasvim suprotno, rasipništvo svetlosnih efekata.

TAMNI VILAJET KAO "NOVI CENTAR" GRADA

"Taj Beograd na vodi je tamni vilajet", kaže Dragoljub Bakić, "o kome ne znamo ni čiji je, ni ko ga zida, ni ko je vlasnik, ni kome idu novci kad se proda po 10.000 evra kvadratni metar, mi o njemu ne znamo ništa."

U tom urbanizmu nema ničega što bi moglo da privlači ljude kao neki centar, smatra on. "Tu nema komfornih urbanih prostora, tu nema lepih trgova, isprojektovanih ulica, to su ivični blokovi sa ogromnim kućama koje su kao litice iznad vas. Tamo nema ništa prijatno, sem možda tog šetališta, koje je takođe, po meni, uzano, i gde vas jure biciklisti. Ne nalazim tamo ništa privlačno."

Bahatost i nasilje ugrađeni u temelje Beograda na vodi, još u Hercegovačkoj ulici, kulminirali su istom takvom arhitekturom stambenih zgrada, povrh svega Kulom Beograd. Agresivna, gigantska zdanja, na silu nametnuta i razbacana pokraj reke, koja su u suprotnosti od estetike grada ali i od potreba građana, najpre liče na ono što je Luis Mamford, američki sociolog grada, kritikujući neumeren rast velegrada u 20. veku, nazvao "proždrljivi gigantizam".

"Ne postoji plan ni urbanistički projekat po kome oni zidaju", kaže Bakić. "Rađaju se kuće, a da niko ne zna gde će sledeća nići. Ne zna se ko ih je projektovao, ni ko ih i dalje projektuje, odakle ti projekti, a sve je to jedna konvencionalna prevaziđena arhitektura sedamdesetih godina. Ne znam odakle to dolazi, i niko ne zna, kao da je neka reciklaža odnekuda."

Beograd na vodi je zatvorio "pogled" Beograđana ka reci, zatvorio je pogled sa reke, pogled ka Kalemegdanu ili ka Senjaku, pogled sa Gazele i sa Terazija... "Naročito je poražavajuća slika", opisuje arhitekta Bakić, "kada se stane na vrh Kameničke ulice, kad dođete na deo gde su Zeleni venac i Lomina i kada pogledate ka Savi. To je da se uplašite. Stoji samo zid. Plus su sada doneli odluku da sve kuće mogu da budu 100 metara visoke. U toj nekoj svojoj prethodnoj maketi imali su i kuće od 25, 40, 60 metara, ali sad su doneli odluku da sve kuće mogu da budu 100 metara. Znači, kad budete stali kod Terazijske česme i kad pogledate niz čuvenu Terazijsku terasu, taj vidik će biti potpuno zabetoniran. Zato što je kota na kojoj stojite na nadmorskoj visini oko 115m, a oni su dozvolili da krovne terase tih kuća Beograda na vodi budu 175 metara nadmorske visine. Kad pogledate s Terazija, te kuće će biti 60 metara iznad vaše glave."

Beograd na vodi se ubrzano gradi. A prema poslednjoj najavi Gorana Vesića, prva linija beogradskog metroa biće završena do 2028, druga do 2030. godine. Te dve linije ukrštaće se na Savskom trgu, u Beogradu na vodi. Ne na Terazijama ili na Trgu Republike, kako su decenijama predviđale sve stručne studije imajući u vidu gde je najfrekventniji promet ljudi i gde je najstroži centar grada. Tom delu grada, da jezdi od Kalemegdana do Slavije, gradska vlast je u svojim planovima namenila tramvaj, po uzoru na onaj koji je vozio 1892. godine. Možda i sa vučom na konjsku zapregu, baš kao nekad. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Predizborna "gvozdena metla" od papira

Vladimir Đukanović je jedan od glavnih glasnogovornika Vučićevog disciplinovanja naprednjaka. Štaviše, ono što je ovaj poslanik SNS-a izjavljivao i pisao o svojim saborcima iz stranke verovatno niko iz opozicije nikada nije izgovorio – a samo u poslednjih godinu dana povezao je vrh naprednjaka i sa Belivukovim klanom, i sa "Jovanjicom", i sa nezakonitim bogaćenjem, i sa učešćem u navodnoj pripremi atentata na predsednika Vučića, i sa šurovanjem sa stranim ambasadama, i sa kupovinom diploma...

Više puta se tokom prethodnih godina mogla čuti ideja da je mnogo jeftinije i efikasnije da se za Skupštinu Srbije ne bira 250 poslanika, već da svaka, a naročito vladajuća partija u nju samo pošalje svog delegata, koji bi svojim glasom preneo mišljenje i stav čitave poslaničke grupe. Na ovaj način bi Skupština bila mnogo efikasnija i jeftinija, a efekat bi ionako bio isti: poslanici glasaju na zvono pa glasaju, tu ne bi bilo izmena.

No, često se previđa da bi isti princip mogao da se primeni i na režimske tabloide – ionako svi isto pišu, a u sredu 12. januara zbilja je bilo dovoljno kupiti samo jedan od njih. Na naslovnoj strani svakog od njih bila je označena ministarka Zorana Mihajlović kao glavni i jedini krivac za katastrofalno stanje u EPS-u, a čak tri tabloida su imala maltene identične i naslove: "Selo gori, a Zorana se češlja", "EPS gori, a Zorana se češlja" i "Kolubara gori, ministarka se češlja".

Zanimljivo je bilo videti da je, po tabloidima, ministarka Mihajlović bila ta koja je odgovorna za čitav niz katastrofa i havarija u EPS-u, zaključno sa potpunim uništenjem bagera od 19 miliona evra u požaru, a nikako vršilac dužnosti direktora tog istog EPS-a Milorad Grčić, koji je, da stvar bude smešnija, upravo zbog svih tih havarija dan ranije podneo ostavku. Grčić je vest o ostavci prvo (i samo) saopštio predsedniku države, a onda te iste srede ujutru razglasio svima, poslavši pismo predsednici Vlade.

U tom pismu, Grčić je nastavio prethodni rat između EPS-a i Ministarstva rudarstva i energetike, i zadao "melodiju" na koju su u narednim danima "pevali" i tabloidi i EPS i pojedini sindikati. Piše Grčić u tom pismu Ani Brnabić šta je sve bilo dobro tokom njegovog (protivzakonitog) obitavanja na mestu vršioca dužnosti direktora godinama. Sve je, naravno, začinio hvalospevima Vučiću i na kraju pisma Ani Brnabić "skreće pažnju na jedan važan momenat":

"Ukoliko gospođa Zorana Mihajlović ostane na čelu Ministarstva rudarstva i energetike duže od tri meseca, ako bude vodila to ministarstvo i jedan jedini dan posle izbora, naš elektroenergetski sistem je osuđen na smrtnu kaznu, na potpunu propast. Gospođa Mihajlović, radeći za svoje mentore iz zapadnih ambasada i svoje poslovne partnere, ne uništava samo jedno od najvažnijih ministarstava, ona potpuno razgrađuje naš celokupni elektroenergetski potencijal i uništava taj sektor, koji je srce naše države. (...) Ja sam sebe na ovom poslu dao u potpunosti, jer verujem istinskom patrioti i zaštitniku svog naroda, predsedniku Aleksandru Vučiću. Ako dozvolite da mimo njega elektroenergetski sistem Srbije vode ljudi poput Zorane Mihajlović, Srbija će postati šaka jada, koju svako može da pozoba."

Nakon pisma, usledili su novi napadi na ministarku Mihajlović – da hoće da uništi elektroenergetski sistem, da radi za Amerikance a ne za Srbiju, da piše stranim ambasadama i u njima odaje poverljive izveštaje EPS-a, da hoće EPS da spusti na kolena, da opstruiše, da "niko u Srbiji nije bio srećniji od nje" kad je došlo do havarije 12. decembra u EPS-u, da je "jedva dočekala da Srbija ostane u mraku kako bi lečila neke svoje komplekse i zadovoljila svoju sujetu obračunavajući se sa svojim neistomišljenicima", i sve tome slično.

Zorana Mihajlović nije odgovorila na pitanja "Vremena": između ostalih, da li je do ovih napada došlo zbog predstojećih izbora, da li se oni, napadi, razlikuju od ranijih zbog uključenih interesa proizvođača i korisnika uglja, kao i kako se oseća kada je neprestano napadaju ljudi iz stranke u kojoj se nalazi, a da to prolazi bez javne reakcije predsednika stranke.

TRN U OKU, A JEDINA U SVIM SNS-ovim VLADAMA OD 2012: Zorana Mihajlović
Foto: Aleksandar Stojanović

VEČITA METLA

Naravno, nije ovo prvi put da Zorana Mihajlović bude meta naprednjaka. Štaviše, ovakva vrsta "disciplinovanja" unutar stranke postaje tradicionalna, naročito pred izbore, ili kada se razmišlja o izborima (vidi "Vreme" broj 1400 i tekst "Zorana na prkosima"). Kada se u obzir uzmu i, takođe, tradicionalna Vučićeva "provetravanja", "disciplinovanja", "gvozdene metle", "obračun sa neradnicima" i "ministrima na tapetu", dolazimo do praktično ritualne pojave na svakih pola godine, gde se Stranka i Vođa obračunavaju sa "mangupima u svojim redovima", "bahatim ministrima i direktorima", onima koji su se "nepristojno obogatili"...

Simptomatično je, doduše, da su, kao i davne 2013, sukobi nastali na "energetskoj" liniji, samo što je (nakon kratke epizode sa početka mandata, u novembru 2020, i izbacivanja direktora Srbijagasa Dušana Bajatovića sa jednog sastanka) sada, umesto oko Srbijagasa, sukob izbio oko EPS-a. Tada, nakon vanrednih parlamentarnih izbora u martu 2014, tadašnja i sadašnja ministarka energetike sklonjena je u Ministarstvo građevine, saobraćaja i infrastrukture, a na njeno mesto je došao kadar SPS-a Aleksandar Antić.

No, šta je cilj ovakvog maltretmana članova sopstvene stranke, nakon kojih, eventualno, neki ministar bude premešten u neki drugi resor, neki da bude direktor javnog preduzeća, a niko i nikad izbačen iz stranke zbog silnih kriminalnih radnji koje mu saborci iz partije stavljaju na teret?

"To disciplinovanje ima dvojaku funkciju", kaže za "Vreme" Bojan Pajtić, nekadašnji predsednik Demokratske stranke i bivši višegodišnji narodni poslanik. "Ono je uvek plansko i uvek potiče od Vučića. Vučić je neko ko ili direktno vrši disciplinovanje, ili se ono vrši po njegovom nalogu, preko tabloida i njemu lojalnih ljudi u stranci. Jedna funkcija je da funkcionere koje smatra nedovoljno poslušnim nauči lekciji – da im predoči da su smenjivi, da mogu vrlo brzo izgubiti sve i čak se naći iza rešetaka, kao Dijana Hrkalović i neki drugi iz SNS-a, ukoliko bespogovorno ne slušaju vođu.

Druga funkcija se odnosi na poruku biračima. I birači SNS-a žive loše i sve lošije, kao i birači opozicije. I birači SNS-a su nezadovoljni i stanjem u institucijama i činjenicom da ne mogu da realizuju pravdu, niti da žive pristojno i dostojanstveno, a jasno je da Vučić nema nameru da dozvoli da se vlast demokratski promeni. Zbog toga on svojim biračima nudi privid promene, nagoveštaj promene – ne promene koja bi se odnosila na drugu stranku, nego promene koja bi se odnosila na 'loše momke' iz njihovih redova, na one koji na nedovoljno kvalitetan način obavljaju svoj posao ili su nedovoljno lojalni svom šefu. Praktično, jedna funkcija je marketinška i upućena je biračkom telu SNS-a, a druga je uterivanje discipline u redove Vlade, institucija i same stranke", kaže Pajtić.

Podsetimo se samo na nekoliko gromoglasnih naslova iz tabloida nakon sednice glavnog odbora SNS-a juna 2019. godine (to je onomad, kad je Vučić Zoranu Babiću rekao da nađe druga u Sopotu i tamo da letuje), nakon kojih se, po običaju, desilo veliko ništa: "Vučić besan: Neću bre da gledam Valentino i šanel tašnice hoću da gledam narod!"; "Vučić izbacuje američke špijune iz vlade i smenjuje ministre: Samo jedan član SNS-a je siguran, ostali lete"; "Predsedniku Vučiću prekipelo! Pravi čistku u stranci! Ovo su izdajnici koji strepe!"; "Radiće metla! Vučić smenjuje loše ministre i funkcionere iz SNS!"...

"To je Vučiću omiljeni modus operandi njegove vladavine – stalno kombinuje neka velika, a najčešće besmislena i neostvariva obećanja sa taktikom 'zavadi pa vladaj'", kaže za "Vreme" Đorđe Vukadinović, takođe nekadašnji poslanik u Skupštini Srbije.

"Vučić kombinuje nešto što je poznato i mnogo puta viđeno u istoriji, a pokazalo se kao delotvorno u vlastodržačkim tehnikama. Na primeru EPS-a i aktuelnog sukoba tu ima i jednog i drugog, ne samo kada je reč o Grčićevoj ostavci, nego i kad je reč o sređivanju stanja u EPS-u. Imamo obećanja, najave, nove investicije, čišćenje, gvozdenu metlu, a zapravo *status quo* i tonjenje u sve veće dubioze, a sa druge strane podgrevanje sukoba i puštanje da se kao mačke u džaku njegovi kadrovi međusobno svađaju i optužuju, dokazujući lojalnost šefu.

Tu je Zorana Mihajlović kao dežurni negativac na meti 'neuglednih, ali vernih' đukanovića i grčića. Imamo sličnu situaciju sa Stefanovićem i Vulinom, ali toga ima svuda, u raznim segmentima, i oni se takmiče, ne u efikasnosti i kvalitetu, nego u lojalnosti šefu, a on tobože arbitrira, dajući prednost čas jednima, čas drugima. Vučić ovime misli, a delimično i »

GDE JA STADOH SA NAPADIMA NA ZORANU MIHAJLOVIĆ, TI PRODUŽI: Milorad Grčić i Vladimir Đukanović Đuka

Foto: Jadrnaka Ilić /Tanjug

uspeva u tome, da sebe drži iznad svega toga, iznad svih realnih problema i sukoba, kao neki apsolutni autoritet i arbitar. Time se izdvaja van svih političkih kategorija, tema, problema i sukoba, kao vrhovni žrec, čime čuva svoj rejting. On se kao metafizički entitet 'vozdiže' iznad svih", kaže Vukadinović.

ŠTA JE ĐUKINA ULOGA

Kao i inače, vodeću ulogu u napadima na ministarku Mihajlović imao je narodni poslanik Vladimir Đukanović, koji ujedno obavlja i ulogu predsednika skupštinskog Odbora za pravosuđe, člana Državnog veća tužilaca i Visokog saveta sudstva, kao i advokata prvooptuženog Predraga Koluvije u slučaju "Jovanjica", ali i Andreja Vučića i bivšeg predsednika beogradske opštine Palilula Aleksandra Jovičića.

"Ukoliko je to zaista istina, ne znam šta bih rekao. Očajan sam, a verujem da su i svi građani Srbije. To je za hapšenje", izjavio je Đukanović na pisanje tabloida i "Večernjih novosti" da je Zorana Mihajlović predala dokumente o stanju u EPS-u ambasadorima "dve zapadne države", kao i da se žalila na EPS, EMS, Elektrodistribuciju i Agenciju za energetiku jer "pružaju otpor realizaciji Zakona o korišćenju obnovljivih izvora energije" (inače, ovo drugo – da pomenute firme i Agencija pružaju otpor ovom zakonu – jeste tačno, s obzirom da su krajem decembra uputili dopis Ministarstvu u kojem traže izmenu zakona donetog u aprilu 2021. godine).

Prethodno, nekoliko dana pre Nove godine, Đukanović je na svom Tviter nalogu napisao da bi Zorana Mihajlović "da ima obraza, kao što nema, prva podnela ostavku jer je najodgovornija za sve što se u TENT-u dogodilo", kao i da je "sramno što Ana Brnabić nije predložila njenu smenu Skupštini Srbije".

"Đuka, Mića... Mora da sam negde debelo zgrešila kad se ovakvi likovi lepe za mene", napisala je Zorana Mihajlović na Instagramu u danu kada je Grčić podneo ostavku, uz sliku dvojca koji se isticao u napadu na nju, "slučajno" stavivši staru Đukanovićevu fotografiju na kojoj on ima nekoliko desetina kilograma više nego danas. Đukanović je, sa svoje strane, na mreže postavio fotografiju Zorane Mihajlović takođe iz "prethodnog doba", na kojoj ministarka ne izgleda kao danas, uz tekst: "Zoka... Mora da smo negde debelo zgrešili kada je u Srbiji ovo ministar".

Ovo je samo delić Đukanovićevog "opusa" kada je reč o Zorani Mihajlović. Tokom prethodnih godina, često se isticao izjavama poput one da je "oduvek govorio da je dužnost čestitih ljudi da se bore protiv ovakvih nesrećnih pojava u našoj državi", misleći na Mihajlovićevu. "Ako u nekom narednom mandatu ona ne daj bože bude kandidat za ministra, neću da glasam za tu vladu. Boriću se da u svojoj stranci ona ne bude ništa, zbog ovakve nelojalnosti i nekolegijalnosti. Da zbog svoje lične ambicije svakog živog uništi, jer misli da je bogom dana... Boriću se da ona nema apsolutno nikakvu ulogu u Vladi Srbije, bar dok je SNS na vlasti", rekao je Đukanović u novembru 2019.

Đorđe Vukadinović podseća da je tokom njegovog boravka u Skupštini (2016–2019) Zorana Mihajlović bila meta više ozbiljnih kampanja "koje su samo za nijansu bile slabije od one protiv Nebojše Stefanovića".

"Takođe, više puta smo čuli i od strane Đukanovića i od strane drugih nešto u stilu 'ako ona ostane, ja se povlačim, dajem ostavku', i na kraju niti je ona otišla, niti su oni podneli najavljene ostavke i povukli se iz politike. To ne znači da je sukob fingiran i da ne postoji – manje su to sukobi principa, više sukobi interesa, postoje i animoziteti, ima tu koncepcijskih i ličnih razlika, ali u suštini to je neka vrsta fasade i šarade da se prikrije i maskira odsustvo stvarnog političkog života i rasprave u zemlji – zapravo je to jedna rijaliti politika, gde se sve svodi na to ko je kome šta rekao", kaže Vukadinović.

Đukanović u kratkoj izjavi kaže za "Vreme" da on "ne napada" Zoranu Mihajlović, nego "ističe ono što loše radi i kako se ponaša": "Nemam nikakav motiv osim tog. Iz politike nisam najavljivao da ću otići zbog nje ili nekog trećeg, već zato što me generalno ne zanima da se istom bavim. Jedini motiv zašto sam još uvek prisutan, makar kroz neko gostovanje u medijima, jeste Aleksandar Vučić i pomoć njemu kao prijatelju. Posle 3. aprila i pobede, za koju se nadam da će ostvariti, nadam se da ta pomoć više neće biti potrebna. Imam iskrenu želju da se više ne bavim aktivnom politikom, osim u segmentu običnog člana koji nešto piskara po medijima ili na društvenim mrežama", zaključuje Đukanović.

NAPREDNJAČKI JAZ

Međutim, nije reč samo o Zorani Mihajlović. Đukanović je jedan od glavnih glasnogovornika Vučićevog disciplinovanja naprednjaka. Štaviše, ono što je ovaj poslanik SNS-a izjavljivao i pisao o svojim saborcima iz stranke verovatno niko iz opozicije nikada nije izgovorio – a samo u poslednjih godinu dana povezao je vrh naprednjaka i sa Belivukovim klanom, i sa "Jovanjicom", i sa nezakonitim bogaćenjem, i sa učešćem u navodnoj pripremi atentata na predsednika Vučića, i sa šurovanjem sa stranim ambasadama, i sa kupovinom diploma...

"Je l' vi shvatate da smo ovde imali dobar deo policije koji je radio za ovu bandu? Ja ovde poručujem Aleksandru Vučiću: ili će ova zemlja da bude pravna država ili da mi znamo da su ovi jači od države. Ovako više ne može. Da vi bukvalno trpite teror prave mafijaške hobotnice koja je zahvatila i policiju i tužilaštvo i sudove, i rade šta hoće u ovoj zemlji... To jednom mora da se prekine... Dajte jednom da vidimo da li hoćemo da imamo državu ili ćemo

Foto: Andrija Vukelić /Tanjug

da se igramo države. Ovde je očigledno da je ozbiljan deo državnog vrha učestvovao u svemu ovome. I treba da se obelodani ko su oni i da idu u zatvor. Jesi li im ti, Nebojša Stefanoviću, bio pokrovitelj? U zatvor, bre, da ideš. Ne može više ovako ili će država da ode dovraga!", zavapio je Đukanović u julu prošle godine na Pinku.

Prethodno je, u maju iste godine, rekao da je ostavku ministra odbrane Nebojše Stefanovića na mesto šefa Gradskog odbora SNS-a tražilo članstvo "jer su postojale sumnje da je bio umešan u prisluškivanje predsednika", kao i da je i on kao funkcioner "godinama unazad svašta saznavao" o tome šta Stefanović radi, a par meseci ranije, u martu, u kolumni u "Kuriru" (pod naslovom "Duše su im trule, kao ljudi su nule") imao o svojim kolegama da izjavi sledeće:

"Dotična gospoda koja su spremala svilen gajtan Vučiću imala su sve. Najpre Vučićevu naklonost, što je svakako velika stvar koja potencijalno u današnjoj Srbiji mnoga vrata otvara. Imali su pozicije, od anonimusa koji su vodali magarce po plažama da se deca fotografišu postali su viđeni članovi društva, počeli su da stiču veliki kapital, mnogi bi rekli, bolesnih razmera, pocepane farmerice zamenili su skupim odelima, krševe od automobila besnim limuzinama... Jednom rečju, imali su sve, osim ugleda i znanja.

To je ono što se ne kupuje, već se stiče, a s obzirom na to da od škole uglavnom imaju veliki odmor i pokoju sumnjivu diplomu, samim tim tu mesta za ugled i znanje nema. Vučićeva naklonost zbog nekih prošlih vremena, kada su bili niko i ništa i kada su jurcali da lepe plakate i dele flajere na štandovima kao vredni stranački aktivisti, zloupotrebljena je na najgori način. Štandovi i plakati su ostavljeni po strani, a glavni fokus su postali skupi ugostiteljski objekti, stanovi i vile, a ponajviše unosne kombinacije", pisao je ogorčeni Đukanović tada.

Dabome, izostajao je onaj poslednji i logični korak, odnosno pitanje: ako su u sav ovaj težak kriminal pomenuti naprednjaci toliko ogrezli, a upravo je Vučić taj koji ih je birao na funkcije i više puta ih branio u javnosti, da li je upravo Vučić taj koji im je bio pokrovitelj i kišobran za sva ta krivična dela?

"Đukanović je jedan od najstarijih saradnika Aleksandra Vučića i najlojalnijih. U tom smislu, *quod licet Iovi, non licet bovi* – ono na šta se ne bi usudili drugi funkcioneri SNS-a, on obilato čini, obilato proziva u javnosti razne ljude iz sopstvene stranke. Jasno je da to čini zato što mu se može i zato što ili ima nalog Aleksandra Vučića, ili mu je jasno da je Aleksandru Vučiću po volji prozivanje tih ljudi. Posebno se to odnosi na Zoranu Mihajlović, koja je na neki način crna ovca već godinama – i u redovima vlade i u redovima same stranke, doživljava se kao eksponent američkih interesa u toj političkoj organizaciji", kaže o Đukanoviću Bojan Pajtić.

Na podsećanje da su druge crne ovce, poput Nebojše Stefanovića ili Marije Obradović, direktno kroz tabloide ili od drugih funkcionera SNS-a optuženi za ozbiljna kriminalna dela, ostali bez stranačke funkcije, a ipak na svojim ministarskim mestima, Pajtić kaže da je od ministarske mnogo važnija partijska funkcija.

"Važnija je stranačka funkcija, jer im ona omogućava uticaj. Neko može biti ministar, ili može biti predsednica Vlade kao Ana Brnabić, a da nema apsolutno nikakav uticaj, jer nema utemeljenja u stranci. I onda se dogodi, kao na prošlim parlamentarnim izborima, da Anu Brnabić kriju kao zmija noge, i ne stave je čak ni na jedno od 250 poslaničkih mesta na parlamentarnoj listi, iako je u izbore ušla u tom momentu kao predsednica Vlade. U tom smislu je jasno da neko ko ima utemeljenje u stranci i organizaciju iza sebe ima mnogo veći uticaj nego neko ko se nalazi na nekoj funkciji u izvršnoj vlasti, ali suštinski može biti smenjen u svakom trenutku jer iza njega ne stoji stranka. Razrešavanje partijskih funkcija je nešto što je dugoročno opasnije po karijeru ljudi koji se nalaze na visokim funkcijama. Videli smo da Gašiću to što je smenjen sa funkcije ministra zbog one mizogine izjave nije ništa smetalo da kasnije avanzuje u direktora BIA, samo zato što nije izgubio uporište u stranci.

Zato se svi oni grčevito drže pozicija u stranci, međutim, Aleksandru Vučiću je vrlo teško da se u potpunosti reši ljudi kao što je Nebojša Stefanović, jer oni previše znaju. Od samog nastanka stranke su tu, znaju sve o tokovima novca, očigledno je da stotine miliona evra nestaju na različite načine kroz različite skandale i afere ovog režima, jasno je da je u nekom trenutku postojalo i nešto više od legalnog nadzora u odnosu na nosioce najviših funkcija, pa čak i samog Vučića, tako da ni sam Vučić ne zna pouzdano šta bi sve Nebojša Stefanović mogao znati. On je redukovao Stefanovićev uticaj, ali ga ipak nije politički ubio upravo zato što ne sme to da učini. Konačno, oni svi zajedno – i Vučić, i njegovi ministri, i njegovi potpredsednici – nisu saradnici, nego saučesnici. Oni više liče na organizovanu kriminalnu družinu nego na političku organizaciju, a znamo da je saučesništvo najčvršće savezništvo", kaže Pajtić, napominjući da ga ne bi iznenadilo da Grčić, poput Gašića, za godinu dana dobije neku novu visoku funkciju. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

NED NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY
SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

Tekst je deo projekta "Unapređenje demokratije u Srbiji", koji nedeljnik "Vreme" realizuje uz podršku američke Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED). Projekat "Podsticanje javne debate o demokratiji uoči izbora" finansira NED. Ovaj tekst, celokupan sadržaj i izneti stavovi su isključiva odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražavaju stavove i mišljenja NED-a.

DA LI ĆE GREŠNIK OTPADNIK

On je Isus, on je preambula, on je stradalnik, Australija je njegova Albanija, ali se nije povinovao, nije se povukao, stradao je planski da bi, valjda, negde sutra vaskrsao. Ovakav narativ o Đokoviću je preovladavao u srpskim tabloidima. Čeka se njegovo objašnjenje

PROTERAN POSLE SVEGA: Novak Đoković
Foto: AP Photo

Iako je godinama bio neka vrsta mete za medije sa Zapada, Novak Đoković je postao jedan od najpoznatijih ljudi na svetu zbog neverovatnih rezultata koje je postigao kao teniser. On je danas ubedljivo najveći igrač svih vremena, po broju osvojenih najvećih turnira (Grend slem i Masters) i po nedeljama provedenim na prvom mestu.

Ako bi neko mogao da ga prestigne po broju osvojenih Grend slem turnira (4 najveća turnira u sezoni), recimo španski teniser Rafael Nadal koji ima takođe 20 titula, proći će decenije dok neko bude preko 350 nedelja (7 godina) na prvom mestu ATP liste profesionalnih tenisera.

Da je po dolasku u Beograd u ponedeljak 17. januara 2022. godine objavio završetak karijere, to bi značilo da se povlači kao nepobeđeni šampion i čovek koji je sve što se osvojiti može osvojio više puta (osim olimpijskog zlata). Đoković na terenu nema više kome da se dokazuje. Međutim, njegov vanredni dolazak u Beograd sredinom januara usledio je nakon proterivanja iz Australije, u koju je otišao dve nedelje ranije sa namerom da igra na svom omiljenom turniru koji je osvojio devet puta.

Kao što svi znamo, to se neće dogoditi nakon što je ministar za migracije Australije odlučio da protera Đokovića jer predstavlja opasnost po javno zdravlje tog dalekog kontinenta. Tako se dogodilo da jedan sportski poduhvat bude upleten u političke igre jedne zemlje, a pomalo i Srbije, jer su se u ceo slučaj upleli i srpski predsednik Aleksandar Vučić i premijerka Ana Brnabić.

Slučaj koji je počeo kao incident na ulasku u Australiju pretvorio se u vrhunski diplomatski skandal koji je na koncu rešavao australijski Federalni sud. Jedan od najvećih sportista sveta u 21. veku i osoba koja uvek i svuda ističe da mu je zdravlje na prvom mestu, tretiran je kao prevarant zbog pokušaja da, na neki način, izigra stroge epidemijske propise Australije, koja dve godine živi u nekoj vrsti karantina, a Vlada te države je pokazala da je moguće izbaciti nekoga samo zbog načina na koji vidi određene stvari, zbog neke vrste verbalnog delikta.

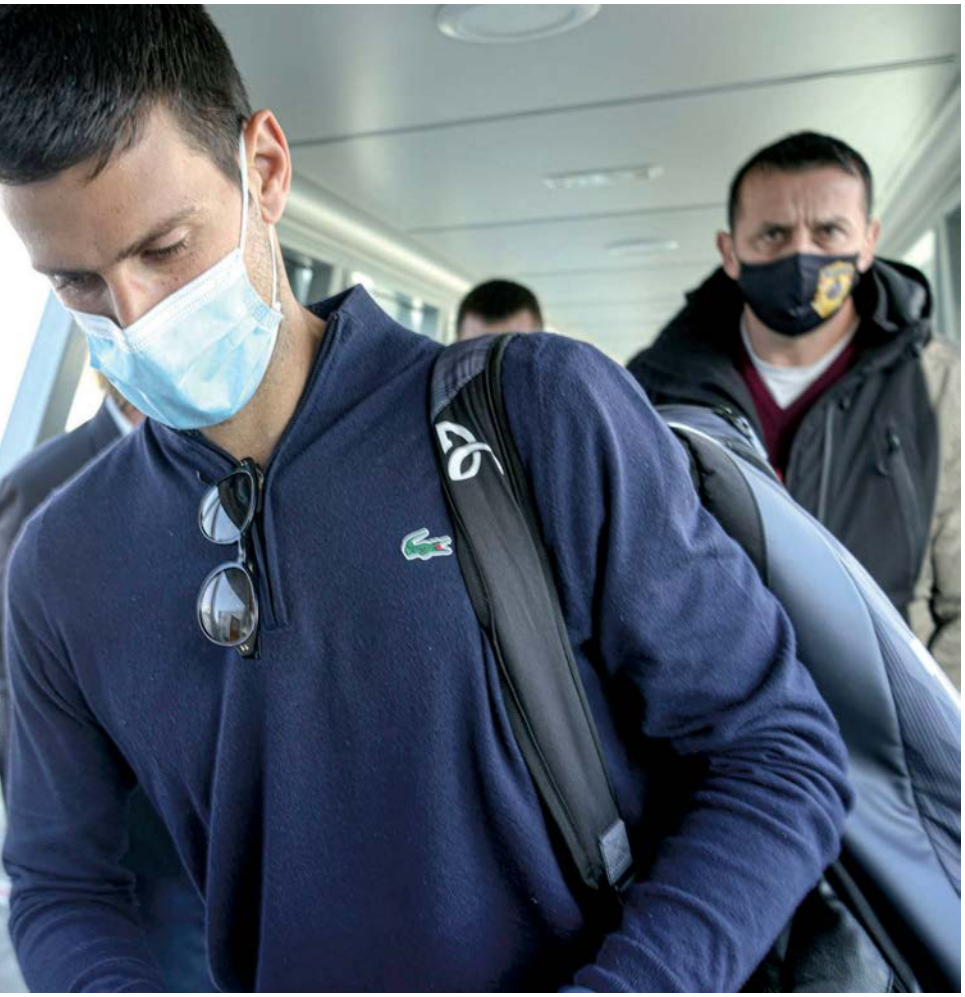
Australijski sud, i u prvostepenom i u drugostepenom postupku, pokazao je kako radi pravosuđe u uređenim državama (čak i nedeljom), a sličan zaključak se ne može izvesti o pravosuđu Srbije koje nije reagovalo na indicije da je Đokovićeva zdravstvena dokumentacija kompromitovana i da je on možda prekršio srpske zakone u delu koji se odnosi na postupanje zaražene osobe u toku epidemije. Zajedničko iz ovog slučaja za Srbiju i Australiju jesu političari na obe strane: i ovi iz Srbije i oni iz Australije hteli su jedino da se "nakače" na ogromnu popularnost Novaka Đokovića, da nekako u izbornoj godini prigrabe za sebe neki poen napadom, odnosno odbranom Đokovića i njegovih prava.

SPORT I POSLEDICE

Australijan open osakaćen je izostankom Novaka Đokovića, najvećeg šampiona u istoriji turnira koji je ponos Australije. Ove godine su svi čekali da Novak proba da po deseti put trijumfuje, što bi značilo da je preuzeo primat po broju osvojenih Grend slemova. Ta 21. titula trebalo je i na tom nivou da potvrdi ono što se već zna – da je Đoković najveći teniser svih vremena, da je bolji i od neverovatnih Rodžera Federera i Rafaela Nadala. Sada se to neće dogoditi, a neki veruju da je to prilika za Nadala da pobedi na turniru koji je do sada osvojio jednom u karijeri, daleke 2009. godine.

Nadal ne voli mnogo betonsku podlogu, ali sada, bez najboljeg sa druge strane, možda uspe na napravi iznenađenje i iskoristi šansu pored generacije mlađih igrača koji ipak nemaju takav status kao on.

POSTATI

Novak je oteran iz Australije, bukvalno, i preti mu kazna od tri godine zabrane ulaska u ovu državu. U prvim, emotivnim reakcijama ljudi koji su pratili slučaj u Beogradu bilo je i predloga da Novak više nikada ne ode u Australiju, da on valjda njih kazni svojim nedolaskom. Verovatno je rano za takve odluke, a i ako je sada ta Vlada odlučila da kazni Novaka, moguće je da bi se to u budućnosti promenilo, posle izbora u Australiji i po završetku pandemije. Sam Đoković je objavio na svom Instagram nalogu da neće davati izjave do završetka turnira u Melburnu.

Ovaj turnir je decenijama unazad donosio radost onima u Srbiji koji vole tenis. Počev od ere Slobodana Živojinovića, dok se još igralo na travi, i čuvenog meča sa Džonom Mekinroom (Amerikanac se standardno svađa sa sudijama, a Boba u hladu jede sendvič), preko neponovljivih uspeha mlade Monike Seleš (dok je nastupala pod zastavom SFRJ i SRJ), do neverovatnih dometa Novaka Đokovića, koji je na ovom turniru odigrao neke od najvećih mečeva u istoriji tenisa. Publika je uz Otvoreno prvenstvo Australije lakše podnosila tmurnu drugu polovinu januara i navijala za svog miljenika čitavih 15 godina.

Ta publika je sada besna i ozlojeđena, ali, sa druge strane, publika u Australiji, osim srpske zajednice, po istraživanjima koja su objavljivana, podržala je izbacivanje Đokovića zbog toga što se nije vakcinisao. To je osećanje ljudi koji su skoro dve godine u karantinu, pod strogim merama svoje vlade koja uprkos fantastičnom procentu vakcinisanih ovih dana pati od ogromnog broja zaraženih novom, omikron varijantom virusa.

PANDEMIJA I POSLEDICE

Đoković je proteran jer je po oceni ministra za migracije Vlade Australije predstavljao opasnost po javno zdravlje i mogao je da proizvede neku vrstu protesta. Ovo objašnjenje je toliko problematično da ga je možda nemoguće i nepotrebno komentarisati. Uostalom, time su se bavili svi veliki i mali mediji u svetu u danima za nama.

Đoković, rezervisan prema vakcinaciji zbog specifičnog načina života, treninga i posebno ishrane, nije išao naokolo i govorio da li neko treba ili ne treba da se vakciniše, niti je govorio da li se ili nije vakcinisao protiv virusa. Danas se ocenjuje da je Đokovićeva greška bila što je po odlasku u Australiju postavio sliku na Instagram na kojoj se pohvalio da je dobio medicinsko izuzeće i da mu je tako omogućeno da nastupa.

Saga oko toga da li će Novak moći da igra trajala je čitave jeseni i nije bilo do kraja jasno da li će mu biti omogućeno da doputuje u Australiju uprkos strogim epidemiološkim pravilima. U dokumentaciji koju smo naknadno mogli da vidimo predstavljena je hronologija dešavanja oko Đokovićeve "borbe" da dobije australijsku vizu uprkos činjenici da nije vakcinisan. On se za vizu prijavio još u novembru, a kao dokaz za dobijanje medicinskog izuzeća priložio je krajem decembra sertifikate koje su mu izdale zdravstvene institucije Republike Srbije. Na osnovu toga dobio je potvrdu dve nezavisne komisije u Australiji, a potom je pobedio i na Okružnom sudu pošto je nekoliko dana bio zadržan u imigracionom hotelu.

Autralijski sudija koji je omogućio Đokoviću da uđe u Melburn i počne da trenira za turnir bio je proglašen za heroja u srpskoj javnosti.

UJEDINJENJE OKO NOLETA

Međutim, ta odluka je dovela do toga da bude javno obelodanjena dokumentacija Novaka Đokovića koja je odmah analizirana globalno i iz koje je utvrđeno da se on nije ponašao u skladu sa propisima koji važe za zaražene osobe tokom »

OGORČENJE I PODRŠKA:
Obožavaoci na Aerodromu Beograd
Foto: Zoran Žestić/Tanjug

pandemije. Naime, saznalo se da je Đoković 16. decembra testiran na kovid i da je bio pozitivan, ali da je on tog dana i nekoliko dana nakon toga išao "naokolo po gradu" i završavao ranije dogovorene obaveze – sastanke, javna pojavljivanja i intervjue. Jednom rečju, nije mnogo mario što je kovid pozitivan, a u delu javnosti ovde, a globalno posebno, bila je naznačena njegova fotografija sa gomilom mladih tenisera od 17. decembra.

Onaj deo javnosti koji se usudio da postavi pitanje o tome u Srbiji, napali su veliki mediji, a potere su trajale, i traju i dalje, na društvenim mrežama. Stav je bio da se ne pita, da se ne analizira, nego da se svi ujedine oko Novaka jer je valjda to sad mnogo važno.

U naknadnom obraćanju javnosti, takođe preko društvenih mreža, sam Đoković je priznao nemar, a činjenicu da u njegovoj dokumentaciji nije bilo tačnih podataka (poput onog da nije putovao u treće države, a išao je najpre u Španiju pa odatle u Australiju) pripisao je nemaru svog agenta. To je bilo najslabije mesto njegovog kajanja i izvinjavanja jer je zaista u sve to teško poverovati: odeš da se testiraš, pa dva dana ne otvoriš mejl na koji ti je istog dana stiglo obaveštenje (kao i svim drugim građanima Srbije), a onda se nimalo ne pridržavaš epidemijskih mera niti otkažeš neke događaje jer bar posumnjaš da si zaražen. Nakon toga odeš u Španiju pa nastaviš za Australiju, a to ne navedeš u dokumentu koji popunjavaš prilikom ulaska u Australiju. Zaista, za nekog ko važi za veoma fokusiranu osobu, pribranu i sa velikom sposobnošću kontrole ponašanja, puno grešaka u malo dana.

SAČEKAN NA VOLEJ

To su zapadni mediji jedva dočekali, a kada je nemački "Špigel" objavio forenzičku analizu Novakovih serifikata o tome da je najpre pozitivan a potom, 22. decembra, negativan na kovid, te da je prvi sertifikat od 16. decembra zapravo izdat 26. decembra, bilo je jasno da od njegovog nastupa nema ništa. Iako priznat i uvažen kao veliki šampion i takmičar, kao neverovatan sportista koji i u srednjim tridesetim igra na neverovatnom nivou, bolje od onih koji su deset i više godina mlađi od njega, Đoković je u ovoj situaciji prepoznat kao varalica i, još gore, antivakser. Što je za javnost u Australiji dovoljno da ga odbaci zbog traume kroz koju prolaze dve godine unazad.

Džaba podsećanje na lepe dane, džaba priča da je igrao prošle godine isto tako nevakcinisan, džaba što je pomagao Australiji kada su bili požari, džaba što je pomagao brojnim kolegama u različitim situacijama – kao da su svi čekali da napravi ovakvu glupost i da krenu da ga urnišu sa svih strana.

IDENTITET I POSLEDICE

Dok se Đoković sa svojim moćnim advokatskim timom borio za ostanak u Australiji, za pravo da bude na turniru koji će se možda jednom zvati po njemu, dok se borio da pobedi imigracione propise države u koju se zaputio pošto su mu institucije te države dale zeleno svetlo, njegova porodica i poklonici u Srbiji i regionu su se takođe potrudili da pošalju neke poruke.

Jedna od najjačih je kada je Srđan Đoković sina uporedio sa Isusom i postavio na čelo boraca za slobodni svet. Porodica je bila spremna da razgovara o svemu osim o validnosti Novakove dokumentacije, baš kao i predstavnici zdravstvenih institucija u Srbiji. Osim pokrajinskog sekretara za zdravstvo (što je bizarno po sebi) i Gojkovića, člana Kriznog štaba (koji je po sebi nelegalan), koji je objasnio da je sa Novakovom dokumentacijom sve u redu, niko drugi se nije oglasio da objasni nedoumice koje su se pojavile širom sveta u najvećim i najozbiljnijim medijima.

To, na neki način, govori i o prirodi ove vlasti, koja medije vidi kao sredstvo propagande i manipulacije, pa ako oni to rade i tako postupaju sa medijima, onda i čitav svet radi isto tako, pa je neozbiljno odazivati se na pitanja medija ili na njihove objave. A to što su na Federalnom sudu upravo medijske objave bile citirane i uzimane kao argument protiv Đokovića, to je samo produbilo čuđenje i raširilo po tabloidima i TV stanicama dalju paranoju. Srbin Đoković, kao amblem čitavog srpskog roda, razapet je od strane fariseja i moćnika sa namerom da ubijajući njega ubiju i sve što je srpsko – to je poruka koja Srbijom odjekuje danima. On je Isus, on je preambula, on je stradalnik kao srpski narod i srpska vojska 1915. godine, Australija je njegova Albanija, ali se nije povinovao, nije se povukao, stradao je planski da bi valjda negde sutra vaskrsao.

I zaista, ako ima onih koji veruju u ovakva tumačenja, neka ih, ali ozbiljna društva moraju da se pitaju i razjasne da li je u redu da se srpski zakoni i pravila u pandemiji krše nekažnjeno, pa makar to bio i Novak Đoković. On svakako sutra zaslužuje i spomenik i ulice i trgove, ali bi sada pomoglo kada bi svojim sugrađanima, ne mora zlom svetu, objasnio šta se zapravo dogodilo: da li je bio bolestan i zašto se nije vakcinisao kada je to uradila većina onih koji ga vole i obožavaju širom planete.

Da li veruje da su oni pogrešili, da su otrovani, i ako jesu, zašto im on na to nije skrenuo pažnju baš kao što godinama govori o meditaciji, zdravoj ishrani i zdravim životnim stavovima? Ako već suda za to nema, Đoković bi u nekom trenutku to mogao svima nama da objasni ili da više ne komentariše stvari koje nisu vezane za teren i reket.

Do narednih turnira ima vremena, on može da pauzira i čitavu godinu, ali bi njegova publika volela da dobije ova objašnjenja od njega u skoroj budućnosti. I verovaće mu šta god rekao. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

TEOFIL PANČIĆ

Spinčić, balončić... ili Janković

Nije se još čulo za slučaj da bi veoma istaknuti političar iz jedne države postao neka od vodećih političkih figura u drugoj državi, ali Vučić ume da povuče veoma neortodoksan potez kad se nađe u škripcu, ili prosto u potrebi

Kao što verovatno znate, Ljubljana ima Srbina za gradonačelnika. Za razliku od Beograda, koji ima Srbina, ali nema gradonačelnika. Pa se umesto njega pojavljuje Vesić Goran, koji nije baš gradonačelnik, ali je takođe Srbin, ma koliko ta činjenica bila neprijatna svim drugim Srbima, živima i pokojnima, a o budućim da i ne govorimo.

S obzirom na multidisciplinarno odumiranje Beograda kao grada, njemu valjda gradonačelnik nije ni potreban. Uostalom, da mu je potreban, valjda bi ga i imao? Ovako, ima samo Vesića, što jedva da je išta, osim kad treba napraviti neku štetu i bruku.

Zapravo, malo smo svi mi i nepravedni prema Vesiću. Realno, svi znamo da je pravi gradonačelnik Beograda već šest-sedam godina Aleksandar Vučić, a ostali su samo figure. Baš kao što je Vučić i predsednik Vlade, ministar u svim ministarstvima, načelnik i direktor svega važnog u državi, i tako dalje, sve do uloge noćnog čuvara u avetinjskoj zgradi bivše Železničke stanice Beograd.

Samo, izgleda da se taj model otvorenog svevlašća opasno približio izmaku roka trajanja. Valja što pre preći na plan B, jer se presto opasno ljulja, možda ne sam glavni presto, ali svakako njegov beogradski deo. A gde je Beograd, tu su velike pare, najveći poslići i kombinacije, ogromna moć i uticaj, ukratko, dobar deo cementa koji ovu vlast drži u jednom komadu.

E, tu sad dolazimo do gradonačelnika Ljubljane. Čekaj, kakve veze s bilo čim ima gradonačelnik Ljubljane?! U vašem ili mom svetu nikakve, ali naš je Svedržitelj i ranije znao dokazati da je u stanju da povuče veoma neortodoksne poteze onda kada mu je to potrebno. Nismo li tako, u jednoj i dalje vrlo patrijarhalnoj i homofobnoj zemlji – a pukim aktom njegove samovolje – dobili valjda prvu lezbejku premijerku na svetu? Doduše, ja od početka njenog zadržívog uspona govorim da ne verujem da je Ana Brnabić zaista lezbejka i da će se kad-tad pokazati da negde na tajnoj lokaciji ima brkatog i prekog muža porijeklom od Kolašina i četvoro divne, krštene, miropomazane i nevakcinisane dece, Hristinu, Angelinu, Stefana i Nemanju (a vi sad procenite da li se ja to zezam, i zašto), ali to nije ni važno: važna je deklaracija, a ne suština. Kada bi se u politici radilo o bilo čemu sa makar i primesama *suštine*, Aleksandar Vučić bi momentalno evaporirao u ništavilu.

Kako god, vratimo se gradonačelniku Ljubljane. Pretpostavljam da Zoran Janković, kao rođeni Šumadinac, ima i državljanstvo Srbije, tako da kanda nema formalnih prepreka da u Srbiji može da bira i da bude biran. Pa ipak, sto mu gromova, nije se još čulo za slučaj da bi veoma istaknuti političar iz jedne države postao neka od vodećih političkih figura u drugoj državi (pa makar mu ova bila i rodnom zemljom)?! Da je uobičajeno, nije, najblaže rečeno, ali rekao sam već da Vučić ume da povuče veoma neortodoksan potez kad se nađe u škripcu, ili prosto u potrebi.

Sam Janković se, bar na dan nastanka ovog teksta (utorak), o celoj stvari ne izjašnjava nedvosmisleno, a Vučićevu vlast hvali onako kako se to već radi u ritualima političkog udvaranja. Znači li to da će "da se uzmu na kraju"? Videćemo, ili će nam reći baba iz vica, ona koja jedina odgleda svaki pornić do kraja.

A sve i da je cela priča tek mali postreferendumski spin ili jednodnevni probni balon, stvar nikako nije nezanimljiva. Uporedimo, dakle, neke koordinate, tek da znamo o čemu govorimo. Janković nije samo gradonačelnik Ljubljane (u četiri mandata!), nego je i jedna od vodećih političkih ličnosti zemlje, i svojevrsni "levi" opozit svom arhineprijatelju Janezu Janši (a s Janšom je Vučić, naravno, dobar po, recimo tako, "orbanovskoj" liniji sklonosti i srodnosti). Kao poslovan čovek i politički tehnokrata, Janković nije baš levičar po ukusu i meri bradonja formatiranih na nagvaždanjima dosadnih francuskih maoista ili na guruima savremene hipsterske "antineoliberalne" levice, ali u osnovnom simboličko-svetonazornom smislu stoji svakako "levo": već kao "manjinac", kao relativno prosvećeni gradonačelnik koji je umnogome relaksirao (više mediteranizovao nego balkanizovao) svakodnevni život u Ljubljani a da nije narušio bilo šta od njenog mitteleuropskog komunalnog reda, i kao makar i implicitni baštinik jugoslovensko-partizanskih tradicija (u Sloveniji vrlo živih i zdravih).

E sad, pronađite tu bilo kakvu sličnost sa Vučićem i njegovim haharima? Objektivno, jedino što bi on i oni mogli da otpevaju zajedno je onaj Tomin refren *dva smo sveta različita*. I za sve bi bilo najbolje da se na tome ova saradnja i završi.

A ako ipak bude drugačije, biće zanimljivo gledati posledice jedne bizarne inovacije: uvođenja svojevrsnog internacionalnog *prelaznog roka* u svet politike, kao da se radi o fudbalu, gde granice odavno ne znače ništa. Ali, ako tako bude, zašto onda stati na nivou gradonačelnika? Zašto da onda ne uvezemo i predsednika države, kad svi znamo da ima mnogo kvalitetnijih (a jeftinijih!, manje troše i nisu skloni kor... mislim, kvarenju) na tržištu od ovog našeg? Isto važi i za poziciju premijera, i tolike druge. A pošto taj proces ne može biti jednosmeran, možda bismo mogli negde nekome, makar u dubinama Trećeg sveta, da poklonimo Vesića, u paketu uz nešto vrednije? Dakako, pod ugovornim uslovom da ga ne vraćaju bar 99 godina. Uostalom, što bi ga i vraćali? Velika prednost Vesića je u tome što ne može da se pokvari. ¶

Razaranje zajednič

Nauka je reagovala munjevito, vakcine protiv kovida bile su spremne i puštene u upotrebu brže nego bilo koja vakcina ikada ranije. Sećamo se lekara koji su, oslanjajući se na prethodna iskustva, govorili kako su potrebne godine da bi se ispitala pouzdanost vakcine, a njihovo dejstvo se, zakeranjima uprkos, pokazalo nesumnjivim: vakcina spasava živu glavu. Nespremnim se, međutim, pokazalo mišljenje, zakazala su tumačenja korone: naša svest je koronu dočekala nespremna

IMPROVIZOVANA BOLNICA: Epidemije španske groznice
Foto: Nacionalni muzej zdravlja i medicine SAD

Nije korona, pre dve godine, još ni uzela maha kada su se javili glasovi da više ništa neće biti kao što je bilo ranije, a kako se epidemija zahuktavala, tako su glasovi koji su najavljivali sveobuhvatnu promenu svega postojećeg postajali sve snažniji. Uostalom, upravo je Slavoj Žižek bio jedan od tih glasova (videti novogodišnji broj "Vremena" od 28. 12. 2021). U međuvremenu, narastali su i horovi apokaliptičkih glasova koji su u koroni videli katastrofu svih katastrofa, završnu katastrofu (apokalipsu) te, samim tim, i kraj onog sveta koji poznajemo makar u poslednjih dvesta godina (u istom broju "Vremena" o tome govori Srećko Horvat).

Nijedna od ove dve perspektive nije ni nova ni iznenađujuća. Još od Prvog svetskog rata filozofi su, a potom i teoretičari uopšte, usvojili apokaliptički ton jer, ako ništa drugo, posle svetskih ratova, Holokausta, GULAG-a i svega onog što nam je doneo 20. vek, veoma je teško bilo ostati optimistom, uverenim u nezaustavljivi napredak što nam ga donosi moderno doba (osim, dabome, napretka u ubijanju, koji je bio nesumnjiv).

Korona je pak opasnost koja je izronila iz kolektivnog zaborava. Poslednja velika pošast virusnog ili bakterijskog porekla koja je desetkovala Evropu bila je španska groznica dvadesetih godina prošlog veka, ali kako se gotovo poklopila s krajem Prvog svetskog rata, uprkos tome što je, prema procenama, odnela više života nego Veliki rat, ta se jeziva epizoda nekako zagubila u lavirintima kolektivnog sećanja. Korona je, zbog toga, prvi napad ovih razmera posle stotinak godina, a sve ono što se smatralo nesumnjivim dostignućem – recimo, lakoća i brzina kojom se ljudi mogu kretati svetom – ispostavilo se kao najefikasniji način prenošenja zaraze, te se svet našao zatečenim i vrlo nespremnim.

AGAMBEN I POSLEDICE

Ovde je odmah potrebno precizirati o kakvoj vrsti nespremnosti govorimo. Nipošto nije reč o tehnološkoj, medicinskoj ili naučnoj nespremnosti, naprotiv. Nauka je reagovala munjevito, vakcine protiv kovida bile su spremne i puštene u upotrebu brže nego bilo koja vakcina ikada ranije. Sećamo se lekara koji su, oslanjajući se na prethodna iskustva, govorili kako su potrebne godine da bi se ispitala pouzdanost vakcine, a njihovo dejstvo se, zakeranjima uprkos, pokazalo nesumnjivim: vakcina spasava živu glavu. Nespremnim se, međutim, pokazalo mišljenje, zakazala su tumačenja korone: naša svest je koronu dočekala nespremna.

Filozofi, sociolozi, psiholozi, politikolozi našli su se, odjednom, na nepoznatom tlu i uopšte se ne može reći da su se dobro snašli. Nije, naravno, jednom Slavoju Žižeku teško da se snađe jer on je, recimo to tako, snalažljiv filozof, ali ovde govorimo o tendencijama, o tome da same

kog prostora

Poslednja velika pošast virusnog ili bakterijskog porekla koja je desetkovala Evropu bila je španska groznica dvadesetih godina prošlog veka, ali kako se gotovo poklopila s krajem Prvog svetskog rata, uprkos tome što je, prema procenama, odnela više života nego Veliki rat, ta se jeziva epizoda nekako zagubila u lavirintima kolektivnog sećanja. Korona je, zbog toga, prvi napad ovih razmera posle stotinak godina, a sve ono što se smatralo nesumnjivim dostignućem – recimo, lakoća i brzina kojom se ljudi mogu kretati svetom – ispostavilo se kao najefikasniji način prenošenja zaraze, te se svet našao zatečenim i vrlo nespremnim

discipline nisu uspevale da nađu uporište u sebi samima. Utoliko je, recimo, slučaj velikog italijanskog filozofa Đorđa Agambena i više nego zanimljiv.

Agamben se, od samog početka *krize*, nalazi na meti pre svega onih koji ne gube veru u prosvećenost, a da ga, u isto vreme, ni kritičari prosvećenosti nisu "usvojili" s radošću, te se, trenutno, nalazi u najudobnijoj zamislivoj filozofskoj poziciji: sam je, izložen nesputanoj paljbi sa svih strana. Jer, s jedne strane, on je proglašen vedetom antivakserske scene i za to postoje jako dobri razlozi: njegova sumnja u vakcinu kao deo kapitalističke zavere je, blago rečeno, infantilna, osim što je glupa. Recimo to bez uvijanja: Agamben se, u više navrata, naprosto nalupetao. Ali Agamben nije izneverio filozofiju jer, čak i u trenucima najvećeg pritiska, kako je primetio Teofil Pančić, nije prestao da radi ono što mu je posao: da, bez povlačenja pred hukom kojim se oglašava gomila (recimo, ona gomila s društvenih mreža), propituje šta je to što krizu čini krizom. Od samog početka, italijanski filozof kritikuje mere drakonskog zatvaranja društva zahtevajući mnogo bolja obrazloženja od onih koje su pružale vlasti, naročito italijanske, s posebnim osvrtom na zabranu slobode kretanja. Nije se libio da se suprotstavi stručnjacima (autoritetu) smatrajući da se oni, prečesto, naprosto kriju iza struke i da se prepuštaju inerciji umesto da *misle*, što je njegovim kritičarima, a i šire, posebno išlo na živce jer Agamben se suprotstavljao nečemu tako očiglednom, nečemu što *svi* vide i s čime se *svi* slažu. U filozofiji se to, kada se neodređeni *svi* slažu oko nečega, naziva *zajedničkim čulom*, a za rasnog filozofa ne postoji ništa slađe nego da razbuca tu vrstu neumne saglasnosti. Kažemo neumne jer ne počiva ni na kakvim pouzdanim evidencijama ili principima, već na inerciji krda: ako svi idu u određenom pravcu, onda mora da je to

dobar pravac, čak i ako vodi u provaliju. Najzad, filozofirati znači ne dopustiti strahu da nadvlada. Agamben, dakle, usred krize proizvodi krizu, krizu unutar krize, jer postavlja pitanja tamo gde se najhitnije moguće zahtevaju odgovori, pa zato filozof podseća na klinca koji se mota oko nogu starijih i smeta im, umesto da uđe u kuću i nastavi da se igra lego kockicama. U čitavom svom poduhvatu umeo je Agamben i da se pogubi, pa da zaista ide na ruku najprimitivnijim antivakserskim sentimentima, ali čak ni tada nije odustao od toga da bude ono što je izabrao: čovek koji postavlja pitanja i kritikuje ne obazirući se na dreku oko sebe, dreku izazvanu strahom i nemoći. On ne prestaje da misli.

S jedne strane, uprkos vrenju na površini, čini se da korona nije poremetila dubinske struje koje ne menjaju svoje putanje. S druge strane, ono što se događa na površini – urušavanje zajedničkog prostora – pre ili kasnije osetiće se i u dubini. Korona je, utoliko, sva je prilika, samo ubrzala procese koji su tu bili i pre nje, što je za mišljenje koje se nije paralizovalo od straha najplodnije moguće tlo

EPIDEMIJA I DRUŠTVENOST

Epidemija je politički fenomen mnogo više nego zdravstveni, ili, ako hoćemo tako, korona je zdravstveni fenomen u onoj meri u kojoj je politički: političkom odlukom – koja se legitimisala medicinskom argumentacijom – vlasti su, recimo, okovale građane države Viktorija u Australiji u koju je nevakcinisani Novak Đoković bezuspešno pokušao da uđe, ali je politička, isto tako, odluka srpskih vlasti da se prave kako korona ne postoji.

Epidemija je starogrčka reč sačinjena od prefiksa *epi*, "iznad", i imenice *demos*, "narod", te epidemija, utoliko, kao bolest koja pogađa čitav "narod", stanovništvo, zajednicu, nije samo politički problem, već je, po definiciji, politički pojam. Kada je zajednica napadnuta, ona mobiliše odbrambene resurse i kreće "u borbu". U slučaju epidemije, međutim, napadač nije druga ljudska zajednica već virus (ili bakterija), mikroorganizam koji deluje na ćelijskom nivou.

Po analogiji s ponašanjem organizma koji, u slučaju napada, pokreće odbrambene ćelije (reakcija imunog sistema), napadnuta zajednica odgovara aktiviranjem mehanizama za zaštitu javnog zdravlja. Otud se ne samo francuski predsednik Emanuel Makron na koronu okomio ratnim pokličem: "U ratu smo", već je u trenucima junačke borbe protiv korone i nezrela srpska vlast razvijala zastave oko Infektivne klinike i ispuštala bojne pokliče, da bi uskoro ućutala jer je shvatila da joj to slabo ide. Sve to, međutim, govori o pomanjkanju resursa za mišljenje, čak i o svojevrsnom nestanku zajedničkog prostora na kojem bi uzajamno suprotstavljene strane mogle da se nađu: *inter arma silent muse*, "u ratu muze ćute". Za, razliku, međutim, od klasičnih ratova koji zbijaju redove zaraćenih strana, rat protiv mikroorganizama je rasuo redove i umnogome pokazao nespremnosti da mislimo slobodno.

EFEKAT SOBE ODJEKA

Da se, s koronom, u osnovi ne događa ništa naročito novo, mišljenja je sociološkinja Ivana Spasić s Filozofskog fakulteta u Beogradu, a verovatno najveću promenu vidi u prostoru komunikacije: "Društvene mreže su preuzele ulogu glavnog izvora informisanja i komunikacije za veliki broj ljudi (verovatno i većinu), od nekadašnjih klasičnih medija. Ovi poslednji pružaju makar kakvo zajedničko tlo, ma koliko ono, u mnogim nacionalnim sredinama i političkim režimima, bilo manipulativno, nepotpuno, politički cenzurisano i neslobodno: ipak je postojao neki teren na kojem su se, makar potencijalno, svi susretali, a onda su, na tom zajedničkom terenu, formulisali svoje – ponekad potpuno suprotne i ogorčeno suparničke – interpretacije i vrednovanja činjenica, događaja, ličnosti i perspektiva za budućnost. Danas, zahvaljujući efektu 'sobe odjeka' ili 'mehura', u koje nas stavljaju algoritmi društvenih mreža, tog zajedničkog terena više nema; sa mnogo više osnova moglo bi se tvrditi da danas ljudi žive u različitim svetovima. Dakle, nemeju 'različita mišljenja o' X, nego ni to X ne 'postoji' u svim tim svetovima, ili postoji na drastično različite načine. Stoga to i ne mogu biti različita mišljenja o istoj stvari.

Taj proces je već bio uzeo maha znatno ranije, ali ga je pojava korona virusa naglo ubrzala. Zato što je virus, i njime izazvana bolest, bio tako velika, egzistencijalna pretnja; zato što se o njemu malo znalo i zato što je nosio stalnu neizvesnost (i dan danas, kad znamo mnogo više, on se stalno menja i kao da nam poručuje da ga nikad nećemo sasvim "uhvatiti" do mere koja bi omogućila precizno predviđanje); zato što se, po prirodi stvari, medicinski a pogotovo epidemiološki zaključci uvek formulišu u terminima statističkih verovatnoća, a ne apsolutnih izvesnosti (jeste/nije, može/ne može, ako – onda, A je uzrok B); zato što je kovid poremetio praktično sve ustaljene rutine života ljudi u svim krajevima sveta, izmakavši im tlo ispod nogu i navodeći ih da tragaju za nekakvim okvirom koji će dati smisao – ili privid smisla – tim uznemirujućim, iskorenjujućim iskustvima, okvir za koji će moći da se uhvate, odahnu i ponovo osete kakvu-takvu stabilizaciju: zbog svega toga, dakle zbog ekstremnosti izazova koji je kovid izneo pred ljude, kolektivno i pojedinačno, posezanje za pseudoizvesnošću unutar malih svetova osnaženih našim mrežnim praksama i pripadnostima, dobilo je na intenzitetu i neizbežnosti. Smisaone podela su dublje od političkih i ideoloških i ne vidim kako se mogu premostiti – jer je referenca na zajedničku stvarnost ukinuta."

S druge strane, imamo sasvim drugačije filozofske reakcije. Kada je potpisnik ovih redova, spremajući tekst, razgovarao

Foto: pexells.com

s filozofom Predragom Krstićem s Instituta za filozofiju i društvenu teoriju, našao se u nezavidnoj situaciji već posle prvog pitanja, odnosno posle prvog Krstićevog odgovora. "Šta nam se to danas događa?", glasilo je prvo, široko i apstraktno pitanje, da bi se promptni odgovor vratio pitaču poput bumeranga: "Pa šta nam se događa?" Teško da je reakcija mogla biti više filozofska, jer Krstić, kao filozof, ne pristaje na lakša rešenja po kojima se pitanje i događaj podrazumevaju (zašto pitač misli da se događa nešto naročito, nešto što zaslužuje pitanje?), već uvek zahteva obrazloženje. Naravno da filozof nije slep za ono što se događa oko njega, za svakodnevnu sliku opsadnog stanja u kojem nas nevidljivi, ali podmukli neprijatelj pritiska sa svih strana – uostalom i sam Krstić spada u opreznije građane kada je reč o čuvanju od virusa – ali kao filozof on zahteva preciznije pitanje, jasniju perspektivu, sabranost bez koje se ne može misliti.

Na vraćeno pitanje, potpisnik ovih redova nije uspeo da odreaguje bolje nego da ponudi opšta mesta po kojima se sve ono što je pre korone bilo loše sada samo pogoršalo, da od priželjkivane solidarnosti nije ostalo ništa, da se bogati i dalje nesmetano bogate a siromašni tonu u siromaštvo, da politički režimi, posebno diktatorski poput srpskog, koronu koriste za pljačku građana i učvršćivanje na vlasti i sve ono što je, inače, uglavnom nesumnjivo, ali i toliko puta prežvakano da se pukim ponavljanjem ne može ništa uraditi.

Krstić je, utoliko, ponudio sasvim drugačiju perspektivu. "Naravno da krize, poput ove s koronom, izvlače ono najgore iz ljudi", kaže on, "ali sadržaj se ne iscrpljuje samo u onome što se najbolje vidi. Zar ne uočavate ton sentimentalizma koji neprestano podseća na to da je čovek društveno biće, te da je socijalna distanca pogubna (pogubna po šta?), pa se ljudi, zbog korone, otuđuju jedni od drugih i slična lamentiranja. To je, naprosto, krivi pozitivizam. Da li zaista mislite da ovom i ovakvom svetu nedostaje društvenosti?!

Zadržimo se, na trenutak, na obrazovanju i na histeričnim reakcijama po kojima, eto, đaci gube što ne idu u školu, te njihova društvenost trpi, te se zatvaraju u sebe ili samo vise pred kompjuterima, dok je, eto, mladima potreban život i šta sve ne, a naročito veselost s kojom, navodno, idu u školu (koju im je veselost korona oduzela). Ispada kao da je pre korone sve bilo u redu, a sad, odjednom, zbog korone ništa ne valja. Zar nismo, naprosto, sve vreme bili kritičari sumanutog ubrzanja naših života u kojima nije bilo vremena ni za dovoljno sna, a kamoli za nešto što nije rmbačenje i, eto, to malo spavanja? I evo nam sada predaha, pa opet nismo zadovoljni.

U čemu je stvar? Šta ljudi uopšte hoće? Zar nije epidemija upravo prilika da se malo smirimo, da se, kod kuće ili pred kompjuterom, malo susretnemo sa samima i sobom i, u tom susretu, podsetimo se šta znači misliti? Javni um, da se podsetimo Kanta, oživljava u večernjim satima. Povučenost je uslov svesti".

GATANJE IZ MOKRAĆE

U Krstićevoj intervenciji čuje se odjek Žižekovog preokretanja čuvene Marksove jedanaeste teze o Fojerbahu, po kojoj su filozofi do sada (sredina 19. veka) samo tumačili svet, dok je stvar u tome da se on menja. Žižekova intervencija obrće stvari: svet se toliko promenio i toliko se brzo menja, da su nam sada potrebna tumačenja kako bismo uopšte shvatili šta se događa. Korona bi, utoliko, bila šansa za ponovno tumačenje sveta.

Ipak, šta je sa antivakserima koji se, primećeno je, služe upravo retorikom doba prosvećenosti: tražeći svoja neprosvećena prava, oni se pozivaju na slobodu koja je ugrađena u projekat prosvećenosti. Dakle, sve one argumente koji su korišćeni u korist ideja prosvećenosti antivakseri i populisti koriste protiv praksi prosvetiteljstva. Kao autor koji je na ovom jeziku, verovatno, najviše pisao o idejama prosvećenosti, Krstić nije iznenađen antiprosvetiteljstvom u doba korone. "Od kako su se ideje prosvetiteljstva uopšte pojavile na javnoj sceni, one idu u paru s antiprosvetiteljstvom. I ne samo to. Sam projekt prosvetiteljstva obeležen je protivrečnostima, počev od toga da su enciklopedisti, koji su se zalagali za slobodan javni prostor i život u svetu, osim Didroa živeli povučenim životima (kao da ih je korona uterala u kuće), pa sve do toga da je zajedno s idejama slobode cvetala, u osamnaestom veku, industrija gatanja iz mokraće. Nisam siguran ni da je danas mnogo drugačije", dodaje Krstić, "nego smo, možda, samo živeli u iluziji. Uostalom, ideje prosvećenosti nisu pre korone ništa manje bile na meti nego što su to danas, jedino što se danas to bolje vidi. U stvari, ako već govorimo o prosvetiteljstvu, ne postoji tu jasna prava linija od, ne znam, osamnaestog veka do danas, nego je uvek reč o dvostrukom koloseku".

* * *

S jedne strane, dakle, uprkos vrenju na površini, čini se da korona nije poremetila dubinske struje koje ne menjaju svoje putanje. S druge strane, ono što se događa na površini – urušavanje zajedničkog prostora – pre ili kasnije osetiće se i u dubini. Korona je, utoliko, sva je prilika, samo ubrzala procese koji su tu bili i pre nje, što je za mišljenje koje se nije paralizovalo od straha najplodnije moguće tlo. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Problem hitnosti u hitnoj pomoći

Uprkos svim hvalospjevima vlasti kako je srpski zdravstveni sistem u nikad boljem stanju, neki detalji ukazuju na drugačiju, ne toliko fascinantnu sliku. Medicinska pomoć na licu mesta, koja u Srbiji nije ni hitra, a ni toliko hitna, jedan je od takvih. Loša zakonska regulativa, ali i nedostatak ljudstva i vozila, doveli su do toga da je dobiti hitnu pomoć, prevashodno u Beogradu, skoro pa nemoguća misija

U Srbiji ne postoji ni jedan zakon koji reguliše rad Hitne pomoći. Postoje samo protokoli, koji nemaju obavezujuće dejstvo već više služe kao preporuke koje su dalje uslovljene dobrom voljom ljekara da li će postupati po njima ili ih pak ignorisati. Čak ni ti protokoli nisu jedinstveni, već se razlikuju od zavoda do zavoda, dok ih pojedine službe uopšte ni nemaju.

U Beogradu jedino Gradski zavod ima jasan protokol koji je u skladu sa razvijenim evropskim državama – norveški indeks. Taj protokol reguliše trijažu poziva, odnosno postupanje po prijemu prvog poziva. Ostalim zavodima i službama u Beogradu ovaj indeks je potpuna nepoznanica. Nije ni u svim zemljama regiona ovo potpuno definisano zakonom, na primer u Hrvatskoj i Sloveniji postoje uredbe, dok je u Crnoj Gori čak usvojen i poseban zakon. Ista je stvar i sa Evropskom unijom – ne postoje svuda posebni zakoni, ali su na snazi barem odredbe, koje su svakako obavezujuće.

Na sajtu Grada Beograda objavljen je 2019. godine tekst "Beograd nakon 60 godina dobija hitnu pomoć po evropskim standardima". Tekst je urađen za potrebe posete predsednika Aleksandra Vučića Gradskom zavodu za hitnu medicinsku pomoć, a evropski standard se zapravo odnosio na rekonstrukciju jedne od zgrada zavoda. Četiri godine pre pisanja ovog teksta, radna grupa Hitne medicinske pomoći Lekarske komore Srbije ukazala je na brojne probleme i tražila donošenje Zakona o hitnoj pomoći, kao i obavezujućih pravilnika koji bi detaljno utvrđivali postupanje nakon poziva čoveka kome treba hitna medicinska pomoć. Po zahtevu pomenute radne grupe, sve je ovo trebalo uraditi po ugledu na evropske zakone, što je kasnije verovatno inspirisalo Grad Beograd da rekonstruiše zgradu ali i onaj pompezni naslov.

CRNI PODACI

Pokret "Pravo na život – Meri" objavio je prošlog meseca rezultate istraživanja o funkcionisanju Hitne pomoći, sprovedenog i među zaposlenima u službama Hitne pomoći i među građanima. Više od

Beograd bi trebalo da ima 53 ekipe hitne pomoći po smeni, a ima samo 22

devedeset odsto zaposlenih smatra da nema dovoljno ekipa, dve trećine da nema dovoljno dispečera, a više od osamdeset odsto da nedostaje i vozila. Među ispitanim građanima, 76 odsto njih je u poslednje dve godine pozvalo broj 194, a od toga je njih oko 50 odsto rad Hitne pomoći ocenilo lošim ocenama. Razlozi su uglavnom bili loša opremljenost, sporost u reagovanju i manjak ljudstva.

Osnivač i predsednik ovog pokreta Dejan Zejnula kaže za "Vreme" da je pored nepostojanja konstantnih pravilnika i protokola o postupanju, ogroman problem što u regulisanju rada i organizovanja Hitne pomoći nema termina "ekipa". Zakon prepoznaje samo lekare, tehničare ili vozače kao takve, a ne računa ih u sklopu jedne ekipe.

Na svakih šest hiljada stanovnika Hitna pomoć mora imati po jednog lekara, za više od 15 hiljada treba još jedna cela ekipa. Ekipe se dalje dele u pet radnih smena. Prema istraživanjima pokreta, u Beogradu bi ovom logikom trebalo da rade 53 ekipe po smeni, a imaju ih samo 22.

Pravna bespomoć

Pokret "Pravo na život – Meri" osnovan je početkom 2020. godine, osam meseci nakon što je supruga osnivača i predsednika Dejana Zejnule tragično preminula. Hitna pomoć je stigla tek nakon drugog poziva, sa zakašnjenjem od 45 minuta. Kako Zejnula objašnjava, celu stvar je pokrenuo dopis pravnice Hitne pomoći u u kome je na sva pitanja o razlozima zašto nisu došli ranije odgovarala da je sve zasnovano samo na protokolima koji ni na šta ne obavezuju, kao i da lekar odlučuje da li treba da dođe ili ne.

ŠTA JOŠ NE VALJA?

Prema sadašnjem zakonu, kada lekar iz Hitne pomoći ode na specijalizaciju, i dalje se vodi da radi u Hitnoj pomoći, što zakonski onemogućava zapošljavanje novog.

Sagovornik "Vremena" kaže da, prema statistici, Hitna pomoć u Beogradu izlazi na teren na svaki osmi poziv. U Kragujevcu je to na svaki treći, dok u Nišu i Novom Sadu na svaki četvrti. Prema izvodima Ministarstva zdravlja, Hitnoj je u proseku potrebno osam minuta da stigne. Zejnula navodi da to jeste tačno, ali tek nakon što se taj pacijent stavi u prvi red hitnosti, a do toga dolazi obično nakon drugog, trećeg poziva. Dodaje da je problem što se u prvi red hitnosti dospeva kada je često već kasno jer je prilikom urgentnih slučajeva od suštinske važnosti da se postupi u prvih sat vremena. Kaže da

Foto: Jaroslav Pap / Tanjug

U Srbiji ne postoji ni jedan zakon koji reguliše rad Hitne pomoći. Postoje samo protokoli, koji nemaju obavezujuće dejstvo već služe kao preporuke, koje su dalje uslovljene dobrom voljom lekara

je, prema statistici "Batuta", prošle godine u Beogradu, usled iznenadnih srčanih zastoja, preminulo 749 pacijenata, a da je 615 njih preminulo pre nego što je došla Hitna pomoć.

Pored nedostatka ekipa i vozila, jedan od razloga zašto se toliko čeka je i to što ne postoje kaznene odredbe za zloupotrebu pozivanja Hitne pomoći. To znači da dispečer nekad čeka do poslednjeg trenutka jer nije siguran da li je poziv bio šale radi. Ta šala može dovesti do gubitka života na drugom mestu, ali ostaje nekažnjena.

Upozorenje zaposlenih na manjak vozila, kako se vidi u pomenutoj anketi, kosi se sa izjavama vlasti. Ministar Zlatibor Lončar je još 2019. godine pričao o velikoj nabavci vozila i saniteta, a često se pominju i donacije koje pristižu sa svih strana, pa se postavlja pitanje gde su sva ta vozila. Kako je ranije pisao "Dojče vele", lekar uzbunjivač iz Niša je 2020. godine podigao uzbunu jer je njegova ekipa hitne pomoći kasno poslata na teren, te je pacijent preminuo. On je takođe ukazao na nepostojanje protokola, nedovoljan broj vozila i staru i neispravnu opremu, što je sve rezultiralo pretnjom da će dobiti otkaz i disciplinskom merom.

Zejnula kao problem navodi i primopredaju pacijenata. Naime, kada Hitna pomoć doveze pacijenta na prijem i preda ga dežurnom službeniku, stanje pacijenta se objašnjava usmenim putem, ne pišu se nikakvi izveštaji, što se, po njegovim rečima, često polovično ili izmenjeno "prepriča" dežurnom doktoru, te tako dolazi do konfuzije.

IMA LI LEKA?

Nakon više neuspelih pokušaja da se dopre do Ministarstva zdravlja, Pokret je uspeo da izdejstvuje sastanak sa ministrom zdravlja Zlatiborom Lončarom, nakon čega je, po Zejnulinim rečima, ministar naložio šefu kabineta da se formira radna grupa za izradu Zakona o hitnoj pomoći. Pokret, u svojstvu građana, predlaže donošenje Zakona o hitnoj pomoći koji bi jasno prepoznao lekara, tehničara i vozača kao ekipu, i uveo jedinstven indeks za trijažu poziva i primopredaju pacijenata. Traže i da zakon sadrži kaznene odredbe za zloupotrebu poziva, kao i sankcije za neodgovorno postupanje zaposlenih u Hitnoj pomoći.

Takođe, u saradnji sa Otvorenim parlamentom i Evropskom delegacijom u Srbiji, ovaj Pokret započinje projekat "Reci glasno da ne bude kasno", koji će imati za cilj informisanje građana o problemima u hitnoj pomoći kroz potkaste u kojima će gostovati građani, lekari i advokati.

Čini se da su mnogi već ukazivali na brojne probleme i propuste u vezi sa Hitnom pomoći. Međutim, kao i u mnogim drugim situacijama u srpskom društvu, sve se do sada završavalo eventualnim obećanjima i fotografisanjima pojedinaca iz vrha vlasti ispred nekog novog sanitetskog vozila koje samo zauzima mesto u garaži, jer nema ko da bude u njemu na terenu. ¶

FILIP MIRINOVIĆ

Ko je kriv

Da li je moguće da se niko tokom skoro 25 godina otkako se pojavilo izdanje "Dosijea", a sve ističući vrednost rukopisa *Miroslavljevog jevanđelja* za srpsku kulturu, nije upitao kako to da je fototipsko izdanje najznačajnije knjige naše kulture uradila privatna izdavačka kuća, a ne država? Zašto se država odrekla prihoda koji bi imala od ovog izdanja? Ako je rukopis objavljen u Johanesburgu, kako znamo koliki mu je tiraž, i da li se i po kojoj ceni prodaje u svetu a sve bez kontrole države

Piše: **dr Nada Popović Perišić**

Profesor emeritus Fakulteta za medije i komunikacije

Ovih dana, na konferenciji za štampu koju su povodom digitalizacije *Miroslavljevog jevanđelja* u Medija centru održali Veljko Topalović i Boško Savković iz Autorske izdavačke zadruge "Dosije", i u pojedinim dnevnim listovima, pominju se moje ime i Ministarstvo kulture na čijem čelu sam bila od 1994. do 1998. godine. Topalović i Savković pominju zloupotrebe oko trošenja novca izdvojenog za finansiranje fototipskog izdanja *Miroslavljevog jevanđelja* i njegovu zabranu od strane Ministarstva kulture. Prvu optužbu, budući da je potpuno neosnovana i gotovo smešna zbog nepoznavanja tehnologije finansiranja, neću komentarisati, već ću je prepustiti proceni i odluci suda.

Kad je reč o drugoj optužbi, da je fototipsko izdanje *Miroslavljevog jevanđelja* bilo zabranjeno, na čemu su sve vreme pomenuti autori gradili svoj marketing, da bih javnosti koja je najčešće na strani autora, doživljavajući ih kao žrtve režima i borce za kulturno nasleđe, bolje objasnila, poslužiću se hronologijom događanja vezanih za pomenuti rukopis.

Priča počinje pre skoro trideset godina. Grupa "entuzijasta" vođena različitim motivima (koje možemo samo da naslućujemo) odlučila je da objavi fototipsko izdanje jedne od najlepših rukopisnih knjiga, *Miroslavljevog jevanđelja*, nastalog krajem 12. veka, najstarijeg ćiriličnog rukopisa stare srpske književnosti. Rukopis je 1979. godine proglašen za kulturno dobro od izuzetnog značaja. Znači, za početak je trebalo savladati samo jedan problem: dobijanje odobrenja za korišćenje naziva, imena i lika kulturnog dobra od izuzetnog značaja u komercijalne svrhe, odnosno dobijanje odobrenja za objavljivanje fototipskog izdanja *Miroslavljevog jevanđelja*.

Tadašnje Ministarstvo kulture, očigledno "preozbiljno" shvativši svoju ulogu i sam zakon o kulturnim dobrima, tu saglasnost nije dalo. Pre svega, iz sasvim pragmatičnih razloga. Taj zadatak bio je već poveren nacionalnim institucijama kulture, Narodnom muzeju u Beogradu i Narodnoj biblioteci Srbije, kao institucijama od nacionalnog značaja koje su odgovorne za čuvanje kulturnih dobara. Inače, po članu 73. stav 2. Zakona o kulturnim dobrima, Ministarstvo nadležno za poslove kulture odobrava da se naziv, ime i lik kulturnog dobra od izuzetnog značaja može koristiti u komercijalne svrhe.

Kako je pomenuta Izdavačka zadruga došla do fotokopije rukopisa? Prevarom. Obratili su se Narodnom muzeju u Beogradu, ali, poučeni iskustvom sa Ministarstvom, sa drugačijim tekstom. Iz molbe Narodnom muzeju vidi se da je izdavač tražio da mu se omogući, uz naknadu, snimanje arhivske građe o istorijatu *Jevanđelja* i korišćenje postojećih slajdova inicijala. Citiraću ga:

"Obaveštavamo vas da pripremamo za štampu publikaciju posvećenu *Miroslavljevom jevanđelju* i njegovoj neobičnoj istoriji u poslednjih sto godina. Knjiga će biti opremljena odgovarajućim kritičkim naučnim aparatom..." Prema tome, Izdavačka zadruga uopšte nije tražila dozvolu za snimanje *Miroslavljevog jevanđelja*, niti je od Narodnog muzeja tu dozvolu dobila, već samo za korišćenje postojeće dokumentacije u vezi sa *Miroslavljevim jevanđeljem*. Pritom, podsetila bih da po Zakonu o kulturnim dobrima nijednoj ustanovi zaštite, pa ni Narodnom muzeju, nije dato ovlašćenje da odobrava korišćenje naziva, imena i lika kulturnih dobara od izuzetnog značaja u komercijalne svrhe. Ovo ovlašćenje Zakon dozvoljava isključivo Ministarstvu nadležnom za poslove kulture.

Zato su od Narodnog muzeja dobili samo saglasnost za korišćenje postojeće dokumentacije u vezi sa *Miroslavljevim jevanđeljem*. Oni su tu saglasnost zatim zloupotrebili, i na nelegalan, piratski način izvršili snimanje *Miroslavljevog jevanđelja*. Da naglasim, s obzirom na to da Zadruga nije podnela Narodnom muzeju u Beogradu nikakav zahtev za snimanje *Miroslavljevog jevanđelja*, nisu ni mogli da dobiju saglasnost za to. Kako su uspeli da unesu sredstva za snimanje i kako su ipak snimili *Miroslavljevo jevanđelje* jedno je od zanimljivih pitanja. I na to postoje odgovori, ali bi nam to oduzelo previše prostora. Priča se tu ne završava.

"Dosije" se ponovo obratio Ministarstvu kulture, ovog puta za dobijanje odobrenja za objavljivanje fototipskog izdanja *Miroslavljevog jevanđelja*, što znači za odobrenje korišćenje naziva, imena i lika kulturnog dobra od izuzetnog značaja u ko-

Foto: Media centar

mercijalne svrhe. Razmatrajući zahtev AIZ "Dosijea", Ministarstvo je utvrdilo da je ovo preduzeće na nelegalan, piratski način izvršilo snimanje *Miroslavljevog jevanđelja*, bez odobrenja Ministarstva kulture, te je 3. septembra 1998. godine donelo rešenje kojim se zahtev "Dosijea" odbija. Tu bi priči trebalo da bude kraj. Ali, "preduzimljivi" momci iz "Dosijea" odneli su snimljeni materijal u Johanesburg i napravili fototipsko izdanje. Međutim, problem nesaglasnosti Ministarstva kulture time nisu rešili.

Naši autori su zatim pokusali, na razne načine, da utiču na Ministarstvo. Kako im to nije uspelo, odlučili su da tuže Ministarstvo. No, Vrhovni sud je potvrdio rešenje Ministarstva kulture, odnosno svojom presudom od 25. maja 1999. potvrdio je zakonitost rešenja Ministarstva kulture kojim "Dosije" nije dobio saglasnost za objavljivanje *Miroslavljevog jevanđelja*.

Sa promenom ministra, "Dosije" je uspeo da sa novim sklopi sporazum po kojem se Ministarstvo obavezuje da obustavi sve postupke vezane za izdavanje fototipskog izdanja *Miroslavljevog jevanđelja*. Međutim, sporazum nije pravni akt kojim se ukida rešenje Ministarstva i Vrhovnog suda kojim se konstatuje da je "Dosije" na prevaru snimio rukopis.

Od tog momenta, "Dosije" je slobodno raspolagao fototipskim izdanjem i u agresivnom marketingu kojim su prodavali svoje izdanje, predstavljao je sebe kao žrtvu tadašnjeg režima i Ministarstva kulture. Primera radi, na špici filma koji su snimili o procesu svog rada, piše da je to jedini rukopis zabranjen u Miloševićevo vreme, što je potpuna neistina zato što, kao što je već rečeno, nije zabranjen nego nije dobio dozvolu za štampanje.

Da li je moguće da se niko tokom skoro 25 godina otkako se pojavilo izdanje "Dosijea", a sve ističući vrednost rukopisa *Miroslavljevog jevanđelja* za srpsku kulturu, nije upitao kako to da je fototipsko izdanje najznačajnije knjige naše kulture uradila privatna izdavačka kuća, a ne država? Zašto se država odrekla prihoda koji bi imala od ovog izdanja? Kako to da se niko nije upitao, ako je rukopis objavljen u Johanesburgu, kako znamo koliki mu je tiraž, i da li se i po kojoj ceni prodaje u svetu a sve bez kontrole države? Kako to da se niko nije upitao da li je istina da je fototipsko izdanje zabranjeno, nego je javno mnjenje bilo na strani autora žaleći njihovu sudbinu? I šta se dešava sa filmom i serijom u kojima se koriste netačne činjenice i interpretiraju shodno želji autora da se, to je samo pretpostavka, već jednom "osvete Ministarstvu kulture"? Ja ponavljam, i tada i danas, svoje najdublje uverenje da se kulturna dobra ne mogu prepustiti privatnoj inicijativi čak i onda kada je ona brža i efikasnija. I na kraju, još jedno pitanje: da li je i danas moguće da neko bez dozvole snimi kulturno dobro, iznese snimljene materijale van zemlje, štampa ih i ubira prihod za nešto što pripada ovoj kulturi i svima koji su njen deo?

Mi, kao država, očekujemo da postanemo deo Evropske unije. Jedan od uslova do tog cilja je borba protiv piraterije

Mi, kao država, očekujemo da postanemo deo Evropske unije. Jedan od uslova do tog cilja je borba protiv piraterije. ¶

Najugroženiji su pod

U "novoj realnosti" položaj pojedinca je bitno izmenjen. Nekim kategorijama ljudi pandemija virusa korona "samo" je produbila krizu i pogoršala stanje, kao što je učinila hroničnim bolesnicima, starijim licima, beskućnicima i drugima, a od nekih kategorija je napravila ranjivu grupu

"Nevidljivi neprijatelj", "nova normalnost", "socijalna distanca" – ove i mnoge druge fraze postale su deo naše svakodnevice i deo žargona među ljudima u svakodnevnoj komunikaciji koja je, mahom, virtuelna. Usled različitih mera koje već skoro dve godine preduzimamo u cilju sprečavanja širenja virusa korona, malo-pomalo, zaboravilo se na najugrožene među nama – hronične bolesnike, osobe sa invaliditetom, beskućnike, izbeglice, migrante...

Pandemija je unela promene u svakodnevni život svih, pa je, valjda, zbog toga ponestalo solidarnosti među ljudima. U nedostatku solidarnosti, ljudi se, prirodno, obraćaju institutucijama, za koje je upitno da li u Srbiji daju adekvatan odgovor i pomoć najugroženijima, kojih je sve više, usled produbljivanja krize i zbog toga što se pandemiji ne nazire kraj.

POČECI PANDEMIJE

Početkom 2020. godine, u Srbiji se o koroni gotovo nije pričalo, makar ne na ozbiljan način. Prenošene su informacije iz stranih medija, eventualno su domaći izveštači iz inostranstva prenosili stanje stvari "u dalekom svetu", mahom iz luka gde pojedinim brodovima nije bilo dozvoljeno iskrcavanje i tome slično. Tek u martu, pošto je Svetska zdravstvena organizacija proglasila pandemiju virusa korona, u Srbiji je počelo ozbiljno da se o tome polemiše. Tako je, preko noći, od "najsmešnijeg virusa na svetu" korona postala "nevidljivi neprijatelj".

Vlasti Srbije su u martu proglasile vanredno stanje, deo stanovništva je lišen brojnih prava, a naročito pripadnici starije populacije, odnosno svi koji su navršili 65 godina života – bili su izvrgnuti izuzetno restriktivnim merama ograničenja i lišavanja slobode kretanja. Slična sudbina zadesila je i tražioce azila, izbeglice i migrante, koji su brže-bolje potrpani u kampove, koji su redom postali kampovi zatvorenog tipa, odakle se samo u retkim situacijama moglo izlaziti, uz posebne propusnice koje su izdavale uprave kampova.

Prema istraživanju koje su sprovele organizacije civilnog društva "Tri tačke" i BIRODI, 64 odsto ispitanika smatra da odstupanja od ljudskih prava, do kojih je došlo zbog proglašenja vanrednog stanja u Srbiji, nisu bila srazmerna cilju zbog kojih su bila uvedena. To je viđenje ispitanika, građana Srbije, na koje su se i odnosile restriktivne mere u tom periodu.

Danima, nedeljama, pa i mesecima građani su aplaudirali medicinskim radnicima, nesporno najzaslužnijima za spasavanje hiljada života od smrtonosnog virusa. Međutim, pošto je prošlo vanredno stanje, zaboravilo se na data obećanja i izlive divljenja medicinarima. Primetno ne žive bolje, niti rade u boljim uslovima. Istina, nisu mnogo tražili, ali gotovo ništa nisu ni dobili. I ono što su dobili izjeda inflacija i vrtoglav skok cena na malo.

NASTAVAK SAGE

Pošto je početkom maja 2020. godine vanredno stanje završeno, čini se previše naglo, s merama se popustilo. Stotine hiljada ljudi je pohrlilo na letnje odmore, mahom na primorje, ali i širom Srbije. Kafići i restorani su postali krcati,

BEZ ZAŠTITE: Izbeglice, starije osobe, Romi...
Fotografije: Jadranka Ilić; Dušan Aničić; Rade Prelić /Tanjug

najvećim rizikom

a pamtimo i slučaj punog stadiona, pa i održanih izbora i propratne predizborne kampanje. I sve to za kratko vreme nakon izuzetno restriktivnih mera, policijskog časa, lišavanja slobode kretanja starije populacije itd.

U tom periodu nije bilo antikovid vakcine, mada je bilo aktivnosti antivaksera, koji su "pripremali" teren za pristizanje vakcine. I tada se gotovo prećutkivala nestašica sredstava za prevenciju širenja virusa korona. U prvim mesecima pandemije pamtimo nestašicu zaštitnih maski, ali i izuzetno visokih cena maski po komadu, koja je prelazila 120 dinara. I za čoveka sa prosečnom mesečnom zaradom, posebno za one koje imaju izdržavana lica u porodici, to je izuzetno mnogo. A koliko je mnogo tek za one koji imaju još manje, ili ništa, poput penzionera čija penzija ne prelazi 20 hiljada dinara, porodica sa više dece, osoba sa invaliditetom i mnogih drugi, koji čine veliki deo stanovništva Srbije. Za njih, takvo stanje je, doslovno, bilo noćna mora.

POJAVA VAKCINE

U jeku vakcinaškog nacionalizma pokazala su se prava licâ u međunarodnoj zajednici kada su mnoge ekonomski jake države prve krenule sa nabavkom vakcina ne razmišljajući da li ih ima dovoljno za sve, osim za njih same. Mnoge zemlje vakcine su rezervisale samo za sopstvene građane. Među prvim i retkim državama koja je vakcinisala sve ljude koji su to želeli bila je Srbija, pa se u jednom tenutku pojavio vakcinaški turizam kao sušta suprotnost vakcinaškom nacionalizmu, kada su hiljade ljudi, mahom iz regiona, ali i iz mnogih drugih država sveta, pohrlili u Srbiju da prime prvu dozu vakcine i da se revakcinišu. U početku izbor vakcina nije bio veliki, ali se gotovo ustalilo pet vrsta kojih, za sada, ima u dovoljnim količinama u Srbiji.

U svetu je započeo vakcinaški rat i borba za tržište, te stvaranje barijera za prodor vakcina iz pojedinih država. I sada se nastavlja to internacionalno licemerje u vidu nepriznavanja različitih vakcina, zavisno od proizvođača, odnosno države porekla vakcine. Tako se produbljuje kriza i borba pobornika vakcinacije jer se borba odvija na više frontova – protiv antivaksera, protiv različitih lobija koji propagiraju vakcine određenih proizvođača, odnosno, ocrnjuju vakcine drugih proizvođača, i tako unedogled. Naravno, tu stradaju oni najnemoćniji – zdravstveno ugrožni i siromašniji slojevi stanovništva.

HLEBA I IGARA

Diskriminatorni trend u vidu pružanja pomoći ugroženima postoji na dva nivoa – na međunarodnom i na domaćem. Na međunarodnom nivou se pre svega misli na zemlje siromašnog juga, mahom afričke, azijske i južnoameričke države gde do miliona ljudi ne stižu, ili ne stižu na vreme i u dovoljnoj meri, sredstva za prevenciju širenja virusa korona, kao ni vakcine

Statistika zaraženih i umrlih od korone u svetu i u Srbiji

U prvoj nedelji januara, prema podacima Svetske zdravstvene organizacije (SZO) u svetu je zabeleženo više od 15 miliona novozaraženih ljudi i oko 43 hiljade preminulih od posledica virusa korona. Od izbijanja pandemije do 9. januara ove godine, zabeležno je više od 304 miliona slučajeva zaražavanja i oko 5,4 miliona preminulih od posledica virusa korona u svetu.

U Srbiji je od početka januara ove godine znatno skočio broj zaraženih i svakodnevno je dostizao petocifren broj. Prema podacima SZO, od početka pandemije do 14. januara ove godine u Srbiji je potvrđeno 1.399.867 slučajeva zaražavanja, a od čega 13.003 sa smrtnim ishodom.

Siromaštvo u Srbiji

Republički zavod za statistiku (RZS) u anketi sprovedenoj o prihodima i uslovima života, "Siromaštvo i socijalna nejednakost, 2020", izrazio je indeks siromaštva za 2020. godinu koji iznosi 21,7 odsto. Prema RZS, stopa rizika od siromaštva predstavlja procenat lica čiji je raspoloživi ekvivalentni prihod niži od praga rizika od siromaštva, koji je u 2020. iznosio 22.000 dinara mesečno prosečno za jednočlano domaćinstvo. Stopa rizika od siromaštva ne pokazuje koliko lica je stvarno siromašno, već procenat lica koja imaju ekvivalentni raspoloživi prihod niži od praga rizika od siromaštva.

Prema podacima Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija, prosečna potrošačka korpa u Republici Srbiji u oktobru prošle godine iznosila je 79.109,88 dinara, a minimalna potrošačka korpa 40.744,99 dinara. Prosečna bruto zarada za isti mesec iznosila je 91.132 dinara, dok je prosečna neto zarada iznosila 66.048 dinara.

Međutim, treba imati u vidu da je veliki broj stanovnika Srbije sa zaradom ispod prosečne, da je iznos penzija daleko niži od prosečne plate, a da u mnogim domaćinstvima privređuje jedan ili, eventualno, dva člana. Tako se dobija jasnija slika koliko je i minimalna potrošačka korpa za mnoge teško dostižna, a prosečna potrošačka korpa predmet mašte. Ovo posebno treba imati u vidu kada se posmatra unutrašnjost Srbije, jer Beograd i još nekoliko razvijenih gradova imaju nešto višu prosečnu bruto i neto zaradu, što nije slučaj sa nerazvijenim opštinama i gradovima širom Srbije.

Rešenjem o nominalnim iznosima novčane socijalne pomoći ("Službeni glasnik RS", br. 39 od 21. aprila 2021. godine) novčana socijalna pomoć iznosi 8781 dinar i teško da može da bude dovoljna za podmirivanje brojnih potreba čoveka imajući u vidu cene robâ i usluga. Novčanu socijalnu pomoć u 2021. godini primalo je 204.666 korisnika.

Prema podacima Republičkog PIO fonda, naknada za tuđu pomoć i negu iznosi 20.211,91 dinar, a prima je oko 77.000 korisnika. Po Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju, pravo na ovu naknadu imaju nepokretni, slepi i oni koji bez tuđe pomoći ne mogu da se hrane, oblače, niti kreću po kući, kao i oni koji su na dijalizi. Treba imati u vidu da zahtev za dodeljivanje ove pomoći podnosi znatno veći broj ljudi od onih kojima je pomoć dodeljena.

U iščekivanju da zaživi sistem socijalnih karti, ostaje da se nagađa pravo stanje na terenu i naslućuje stepen siromaštva koji vlada u Srbiji.

» i drugi medikamenti. Na domaćem nivou, odnosno na nivou država pojedinačno, različiti slojevi društva u praksi neretko bivaju različito tretirani, što je posebno izraženo u pogledu tretmana različitih socijalnih grupa. Takvo različito postupanje vidljivo je i u zemljama bogatog Zapada, poput Sjedinjenih Američkih Država, gde se leči ko ima i može.

Aktuelna su izvinjenja premijera Velike Britanije Borisa Džonsona zbog organizovanja žurke u Dauning stritu za vreme trajanja strogih mera zatvaranja građana Velike Britanije. On se, doduše, makar izvinio u britanskom parlamentu. Mada, sporno je da li bi to učinio da nije bilo pritiska opozicije i javnosti.

Za kojekakve žurke širom Srbije održavane u protekle dve godine niko se nije niti izvinio, niti poveo ozbiljnu raspravu, a kamoli šta drugo. A Krizni štab, makar njegov medicinski deo, nemoćno apeluje da je neophodno povremeno ponešto preskočiti sa repertoara davanja narodu "hleba i igara". No, Krizni štab u tom slučaju jednostavno bude ignorisan, te sporadično, ali i kontinuirano krene paljba po pojedinim članovima štaba u tabloidnim medijima. I tako opet, iznova... Uz to, povremeno kapne po koji dinar pomoći, nekad više, nekad manje, nekad češće, nekad ređe. Bez ikakve zakonitosti i reda, makar ekonomskog.

NOVA REALNOST

Sada već višegodišnje opsadno stanje ozbiljno je uticalo na svakodnevni život čoveka, te funkcionisanje svih zajednica, od porodice, preko privrednih društava do države, pa i cele međunarodne zajednice. Pandemija i mere uvođene radi njenog suzbijanja uticale su na sve sfere društva. Od toga kada i u kom broju možemo otići u kupovinu, da li je režim rada u kancelariji ili se primenjuje rad od kuće. Isto važi i za škole i druge obrazovne ustanove. Pravila ponašanja na javnim mestima, bilo da je reč o broju ljudi kojima je dozvoljeno da se u isto vreme nađu na nekom mestu, ili je, pak, reč o zaštitnim merama koje je neophodno preduzeti (dezinfekcija ruku, zaštitne maske, viziri, rukavice itd).

U toj "novoj realnosti", položaj pojedinca je bitno izmenjen. Nekim kategorijama ljudi pandemija virusa korona je "samo" produbila krizu i pogoršala stanje, kao što je učinila hroničnim bolesnicima, starijim licima, beskućnicima i drugima, a od nekih kategorija je napravila ranjivu grupu. Zapravo, reč je više o neadekvatnim merama ili njihovom nedoslednom sprovođenju. Među tim kategorijama su, svakako, medicinski radnici. Istina, i pre pandemije, makar u Srbiji, nisu imali dobar položaj, ali su imali bar nešto bolje uslove rada i znatno manji obim posla. Izbijanjem pandemije, postali su deo crvene zone, neumorno radeći prekovremeno, pa i u dve smene. Sve to bez adekvatne i zaslužene nagrade.

NA PRVOJ LINIJI, BEZ PREDAHA: **Zdravstveni radnici**
Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

Pristup zdravstvenom sistemu i ostvarivanje prava na zdravlje, koje spada u red ljudskih prava, u Srbiji je često nemoguća misija. Stiče se utisak da je jedina bolest koja postoji – korona. Reakcija prosečnog čoveka na fraze "kovid sistem" i "crvena zona" asocijacija je na horor u pogledu snalaženja u lavirintu institucija kojima se potencijalno treba obratiti ne bi li se obavio pregled ukoliko nije reč o koroni. I za zdravog čoveka to bi bilo mnogo, a kamoli za obolelog. Ukoliko je, pak, i reč o koroni ili sumnji u zaraženost, ni tu ne bude kraj agonije. Onda predstoji višečasovno čekanje u redovima za testiranje, pa i ako neko nije bio zaražen, samo mu se povećala šansa da se zarazi u kilometarskim redovima.

RANJIVE GRUPE U SRBIJI I PANDEMIJA

U mnogim situacijama koje su bile bacanje peska narodu u oči, ostaje zanemaren zamašan deo stanovništva Srbije – hronični bolesnici, osobe sa invaliditetom, starija lica, beskućnici, pa i izbeglice i migranti i još neke druge kategorije ljudi koji su ranjivi zbog ličnog svojstva i stanja u kom se nalaze. O te ljude sistem se i te kako oglušuje i zanemaruje ih.

Tako starija lica i hronični bolesnici često nemaju kome da se obrate za pomoć. Pored stalno zauzetih telefona raznih službi, te onog, sad već čuvenog komentara u vidu hladnog i ciničnog saveta "pogledajte na internetu", ti ljudi, a nije ih malo, ostaju potpuno skrajnuti i prepušteni samima sebi. Posebno ako se ima u vidu da je vrlo upitno koji je procenat elektronski pismenih osoba starijih od 65 godina života, do toga u kojoj meri je u ruralnim sredinama rasprostranjena upotreba interneta. Još ako se zamisli kako je živeti i opstajati u domaćinstvu gde su dva penzionera čije penzije ne prelaze 20 hiljada dinara, a da je pritom makar jedan član bolestan, neretko oba, nemoguća misija dobacivanja do najjeftinije potrošačke korpe predstavlja sizifovski posao. A gde u svemu tome dođu troškovi lečenja? Još ako u takvo domaćinstvo dospe korona, ma koji soj tog virusa, a lekari "prepišu" vitamine, naravno o trošku pacijenta... Sve to verno oslikava "novu realnost". Ko preživi, pričaće.

Problemi ne prestaju ni za osobe sa invaliditetom, koje su i pre korone u Srbiji bile slabo vidljive i prilično skrajnute od strane države i društva. O njihovim potrebama sada se manje govori i ne čini se mnogo da se one poboljšaju. Valjda vodeći se principom "daleko od očiju, daleko od srca", a i pod izgovorom epidemije i nedaća koje virus nosi sa sobom, i osobe sa invaliditetom bi, valjda, trebalo da se strpe.

Ekonomski najugroženiji, među kojima ima različitih ranjivih kategorija (deca, osobe sa invaliditetom, pripadnici romske zajednice i dr.) itekako trpe. Od toga da često nemaju dostupna mnoga neophodna sredstva, poput novčanih, ali i do adekvatnog smeštaja i mogućnosti da se zaštite od virusa korona, bilo da im nedostaje sredstava za higijenu, zaštitne opreme, ali i različitih vitaminskih dodataka, bilo da je reč o onima koji se unose u svakodnevnoj ishrani bilo da je deo terapije lečenja od korone. To je posledica nemogućnosti da "dobace" do potrošačke korpe, pa onda, "normalno", strada zdravlje.

Ako se ovome svemu doda i cena pi-sir testa u Srbiji, čija cena je u najnovijim promenama oborena sa devet na "svega" šest hiljada dinara, i dalje ostaje nejasno kako to sebi mogu da priušte mnoge ranjive grupe ljudi, posebno oni sa malim primanjima ili bez primanja, a u obavezi su u pojedinim situacijama da se testiraju; ostaje nejasno na koji način to mogu sebi da obezbede, a da ne ugroze egzistencijalni minimum. Slika postaje jasna, ali dilema je i dalje nerešena.

(NE)MOGUĆE PROMENE

Privreda koja je ionako iznurena višedecenijskom tranzicijom, a prethodno je razorena usled ratova, hiperinflacije, ali i zbog neuspelih reformi i "divlje" privatizacije, pogođena je brojnim pogrešnim potezima, te dokusurena pandemijom. Ako se zna da jedan deo stanovništva očigledno nema dovoljno novca da izdvoji za adekvatno preveniranje širenja zaraze, posebno oni koji nemaju krov nad glavom, bez primanja su ili žive od minimalne zarade ili sa niskom penzijom, a pri tome su neka od ugroženih kategorija ljudi, razmišljati na duge staze o rešavanju problema vezanih za virus korona teško da može biti uspešno, osim ako se najugroženijima ne pruži adekvatna pomoć, finansijska i svaka druga. ¶

BOJAN STOJANOVIĆ

Presuda bez održavanja ročišta u sporu male vrednosti

Zakon o parničnom postupku kroz predmetnu normu daje koristan instrument za ubrzanje postupka i rasterećenje sudova u sporovima male vrednosti, što dalje vodi do olakšanog pristupa pravdi za građane, naročito ako se ima u vidu da tzv. maličnjaci predstavljaju najbrojniju vrstu sporova koji se vode pred domaćim sudovima

Piše: **Dragana Marčetić**

Sudija Višeg suda u Beogradu

Član 291 Zakona o parničnom postupku (u daljem tekstu ZPP) u stavu 2 propisuje da predsednik veća može, u toku pripremanja glavne rasprave, posle prijema odgovora na tužbu, da donese presudu, ako utvrdi da među strankama nisu sporne činjenice i da ne postoje druge smetnje za donošenje odluke.

U praksi viših sudova, kao drugostepenih, pojavila se izvesna sumnja da li se navedena odredba može primeniti i u sporovima male vrednosti (u kojima vrednost predmeta spora ne prelazi iznos od 3.000 evra u dinarskoj protivvrednosti), a zasnovana je na jezičkom tumačenju navedene norme.

JEZIČKA, LOGIČKA, SISTEMSKA I CILJNA TUMAČENJA ZAKONA

Potrebno je naglasiti da se zakoni ne mogu i ne smeju tumačiti isključivo jezički, jer je to samo početno tumačenje, to jest način da se sazna jezička sadržina norme, odnosno njeno primarno značenje. Primena zakona zasnovana samo na ovoj vrsti tumačenja vodila bi mehanicizmu i imala za posledicu ponekad i apsurdne zaključke. Zbog toga se ono mora dopuniti logičkim tumačenjem, koje podrazumeva razmatranje da li je jezički protumačena pravna norma logična, odnosno u skladu sa logičkim prosuđivanjem. Za ovim sledi sistemsko tumačenje, odnosno sagledavanje značenja konkretne norme u odnosu na pravni sistem čiji je sastavni deo, ali i u odnosu na druge norme sa kojima je povezana. Za konkretno pravno pitanje, koje se ovde postavlja, bitno je i ciljno tumačenje, odnosno čemu ova norma treba da posluži, tj. šta je njen cilj.

Ako primenimo navedene vidove tumačenja na predmetnu odredbu, možemo uvideti da jezičkim tumačenjem ona upućuje, pre svega, na sporove u kojima je tužba dostavljena na odgovor tuženom, što na prvi pogled, po odredbama ZPP-a, nisu sporovi male vrednosti. Međutim, ako krenemo korak dalje, odnosno ka sistemskom i ciljnom tumačenju ove odredbe, moramo se zapitati šta je njen cilj. Nesumnjivo, zakonodavac je imao nameru da ubrza postupak i učini ga ekonomičnim upravo u onim situacijama koje ova odredba predviđa (među strankama nisu sporne činjenice i ne postoje druge smetnje za donošenje odluke). Sa druge strane, i odredbe čl. 468–479 ZPP-a kojima je regulisano postupanje u sporovima male vrednosti, takođe su usmerene na ubrzanje i ekonomičnost postupka u ovoj vrsti sporova. Logičkim povezivanjem ovih okolnosti, nameće se zaključak da je cilj u oba slučaja isti, odnosno da je zakonodavac imao nameru da u situaciji propisanoj i spornom odredbom čl. 291 ZPP-a i u odredbama o posebnom postupku u sporovima male vrednosti, omogući sudu da donese odluku uz što manje troškova za stranke i u srazmerno kratkom roku.

U prilog tvrdnji da nema smetnji da se i u sporu male vrednosti donese presuda bez održavanja ročišta, naravno, ukoliko su za to ispunjeni uslovi iz člana 291 stav 2 ZPP-a, govori i to da je opšte pravilo savremenih pravnih sistema da se sve što se zakonom ne zabranjuje, mora smatrati dozvoljenim. To je civilizacijska tekovina koja mora naći primenu i u građanskom pravu, pa i u građanskom procesnom pravu, bez obzira na njemu svojstveni formalizam. U prilog ovakvog stava govori i odredba čl. 467 Zakona o parničnom postupku, kojom je propisano da se, ako odredbama glave koja propisuje postupanje u sporovima male vrednosti nije drugačije propisano, u njima shodno primenjuju ostale odredbe ovog zakona. Osim toga, odredbama o postupku u sporu male vrednosti zapravo su propisani samo izuzeci od pravila koja važe za sve parnične postupke, a ti se izuzeci moraju usko tumačiti. S toga, kako odredbama o postupanju u sporovima male vrednosti nije izričito zabranjena primena člana 291 stav 2 ZPP-a, ne postoji razlog zašto se ona u ovoj vrsti sporova ne bi mogla primeniti.

Argument da se u sporu male vrednosti tužba ne dostavlja na odgovor, već se šalje uz poziv za prvo ročište za glavnu raspravu, zbog čega se takođe ne može doneti presuda bez održavanja ročišta u ovoj vrsti parnice, je u najmanju ruku upitan. Po principu da ko može manje, može i više, to što se u sporovima male vrednosti tužba ne šalje na odgovor, ne znači da je sud ne može poslati suprotnoj strani pre održavanja ročišta, jer se time stranci-tuženom zapravo daju veća prava nego što ih ima po odredbama pomenute glave 33 ZPP-a, koja propisuje pravila postupka u ovim sporovima. Naime, sporovi male

Sud održava usmenu raspravu samo ako smatra da nije moguće doneti odluku na osnovu pisanih dokaza ili ako to stranke zahtevaju, ali i tada taj zahtev sud može da odbije, ako proceni da usmena rasprava nije neophodna. Stoga se sistemski tumačeći odredbe ZPP-a i u kontekstu međunarodne regulative može zaključiti da održavanje ročišta u sporu male vrednosti nije neophodno, ukoliko su ispunjeni uslovi koje predviđaju ti propisi

vrednosti, upravo zbog svoje prirode, kao sporovi manjeg značaja, imaju donekle uprošćenu i ubrzanu proceduru, kojom se strankama daju manja prava nego u opštoj parnici, pa se ne može smatrati da bi se ovakvim postupanjem suda prekršilo neko od prava stranaka, jer im se time u stvari pruža dodatna mogućnost izjašnjenja na navode tužilačke strane.

Takođe, u praksi su česte i situacije u kojima sam tuženi, pre ročišta, dostavlja sudu podnesak, koji po svojoj sadržini predstavlja upravo odgovor na tužbu i koji omogućava primenu sporne odredbe. U tom smislu, ukoliko su ispunjeni ostali uslovi iz odredbe koja je predmet ovog razmatranja, donošenjem presude bez održavanja ročišta strankama se ne uskraćuje pravo na raspravljanje iz člana 374 stav 2 tačka 7 ZPP-a, s obzirom na to da se ova vrsta presude donosi nakon što je strankama data mogućnost da se izjasne, jer se ona donosi nakon izjašnjenja stranaka o činjenicama na kojima se spor zasniva, samo što ono nije usmeno, već pismeno.

UBRZAVANJE POSTUPANJA SUDA I SMANJENJE TROŠKOVA

Najzad, neupitno je da su ciljevi odredbe člana 291 stav 2 Zakona o parničnom postupku ubrzanje postupanja suda u parnicama, kao i smanjenje troškova, pa je nejasno zašto ova norma ne bi mogla da važi i za sporove male vrednosti, s obzirom na njihovu brojnost i društveni značaj, te već pomenutu ubrzanu i uprošćenu proceduru. Ovo naročito u situacijama kada i same stranke predlažu da sud donese odluku van ročišta, upravo zbog smanjenja troškova, a što u praksi nije redak slučaj. Zbog toga je neophodno zaključiti da je u sporu male vrednosti dozvoljeno doneti presudu van ročišta, primenom odredbe člana 291 stav 2 ZPP-a, jer bi, u suprotnom, moglo biti povređeno i načelo dispozicije stranaka, pored već navedenih načela efikasnosti i ekonomičnosti postupka.

Uredba (EZ) br. 861/2007 Evropskog parlamenta i Veća od 11. 07. 2007. godine o uvođenju evropskog postupka za sporove male vrednosti – prečišćeni tekst od 14. 06. 2017. godine u članu 5 predviđa da je evropski postupak za sporove male vrednosti pisani postupak. Sud održava usmenu raspravu samo ako smatra da nije moguće doneti odluku na osnovu pisanih dokaza ili ako to stranke zahtevaju, ali i tada taj zahtev sud može odbiti, ako proceni da usmena rasprava nije neophodna. Stoga se sistemski tumačeći odredbe ZPP-a i u kontekstu međunarodne regulative može zaključiti da održavanje ročišta u sporu male vrednosti nije neophodno, ukoliko su ispunjeni uslovi koje predviđaju ti propisi.

Osim navedenih argumenata koji se tiču tumačenja zakona, neophodno je ukazati i na sledeće: Ukoliko bi se član 291 stav 2 ZPP-a isključio iz primene u sporovima male vrednosti, stranke bi nepotrebnim održavanjem ročišta bile izložene dodatnim troškovima postupka, što je protivno načelu ekonomičnosti postupka, posebno kada stranke saglasno predlože donošenje ovakve presude.

Osim toga, imajući u vidu da su u ranijem periodu potvrđivane presude u sporovima male vrednosti donete na osnovu člana 291 stav 2 ZPP-a, ukoliko su za to bili ispunjeni uslovi propisni pomenutim članom, bilo bi protivno načelu pravne sigurnosti koje proklamuje Ustav, da sada ove presude budu ukidane isključivo iz razloga što prvostepeni sud nije držao ročište za glavnu raspravu.

Najzad, ovakav stav, zasnovan isključivo na jezičkom tumačenju norme, doveo bi do nepotrebnog uvećanja broja predmeta u sudovima. Takođe, to bi dalje rezultiralo time da prvostepeni sudovi ročišta zakazuju u još dužim vremenskim intervalima, čime bi se dodatno ugrozilo pravo građana na pristup pravdi, koje takođe uživa ustavne i zakonske garancije, a što bi dalje vodilo povećanju broja osnovanih prigovora povodom povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Valja zaključiti da Zakon o parničnom postupku kroz predmetnu normu daje koristan instrument za ubrzanje postupka i rasterećenje sudova u sporovima male vrednosti, što dalje vodi do olakšanog pristupa pravdi za građane, naročito ako se ima u vidu da tzv. maličnjaci predstavljaju najbrojniju vrstu sporova koji se vode pred domaćim sudovima. ¶

(Autorka zahvaljuje sudijama Snežani Marjanović i Aleksandri Leković na pomoći i sugestijama)

čitajte na internetu

nedeljnik

VREME

za 720 dinara mesečno!

pretplatu sad možete platiti na sajtu **platnom karticom**, u kom slučaju se otvaranje ili produženje naloga vrši odmah, a postoji i mogućnost automatskog mesečnog obnavljanja uplate.

ne gubite vreme

www.vreme.com

DRAGAN ILIĆ

Ajde, Nole...

Foto: Darko Bandić/ AP Photo

U čitavom ovom australijskom cirkusu Novak je zapravo bio sam, dok smo svi mi samo učitali vlastite motive, mitove i komplekse u njegovu borbu

Protekle nedelje akter najvažnije globalne medijske priče bio je Novak Đoković. Njegova avantura ili golgota u Australiji izazvala je ogroman interes medija širom sveta. Za svaku informaciju, fotografiju, snimak ili trač grabili su se svi svetski servisi i sve televizije. Međutim, bio je to i ozbiljan izazov za ovdašnje medije, posebno televizije, koje su pokušale da se snađu u ovoj vanrednoj situaciji. Ovakve prilike zato uvek otkriju mnogo o prirodi naših televizija.

Zato sam u naslovu ovog teksta pokušao da definišem suštinu odnosa naših medija prema Novaku Đokoviću.

Pri odlasku u Australiju, vladalo je euforično raspoloženje zbog mogućnosti da Đoković pobedom na Australijan openu postavi još jedan istorijski rekord i potvrdi status najboljeg tenisera svih vremena. Međutim, kada su se pojavili problemi sa graničnim vlastima, fokus se sa sporta gotovo istog trenutka prebacio na politički plan.

Udaljenost Australije, komplikovana procedura ulaska u zemlju, ili prosto inercija, tek, ni jedna domaća televizija nije uspela da pošalje ozbiljnu novinarsku ekipu da prati Đokovića. Ovo smatram najvećim medijskim propustom jer se pokazalo da niko zapravo nije bio spreman da prati potencijalni uspeh, a zatim istorijsku borbu Novaka Đokovića sa sudskim epilogom i deportacijom. Posledica toga je u suštini bilo propuštanje profesionalnog izveštavanja o najvećem medijskom događaju svetskih razmera.

Bez preterivanja, kolege iz dopisništava stranih medija u Beogradu ovaj slučaj porede sa velikom migrantskom krizom iz 2015. ili sa sahranom Josipa Broza. RTS je pronašao bivše saradnike i dopisnike, adhok reportere-amatere i pokušao da Novaku pruži podršku sa "domaćeg terena". U brojnim gostovanjima, pravnici, sportisti, porodica i poznanici govorili su o Noletu uglavnom spekulišući o tome šta se dešava i šta bi mogao biti epilog sudske i političke borbe. Od dopisnika-amatera mogli smo da čujemo kakvo je stanje u našoj dijsapori i eventulno sliku hotela u kojem je Đoković čekao suđenje.

Komercijalne televizije su pokušale da nedostatak informacija, relevantnih sagovornika i slike kompenzuju pozivanjem i uključivanjem naših zemljaka i zemljakinja iz Australije. Istini za volju, bilo je tu osoba koje su upućene u pravnu regulativu Australije, naročito vezanu za imigracione propise. Pretpostavljam da u dijaspori imamo kompetentne ljude iz ove oblasti i zbog same činjenicom da je posle devedesetih znatan broj naših ljudi emigrirao u tu zemlju.

Međutim, bilo je tu i komičnih trenutaka i sagovornika, koji su zbog vremenske razlike buđeni usred noći. Videli smo i naše iseljenike različitih profila i zanimanja, a po mom mišljenju, pobedio je jedan zemo koji je potpisan kao "vođa Srba u Melburnu". On je objasnio kako su lobirali među različitim zajednicama da se Noletu dozvoli da igra, pa su se čak udružili sa kineskom zajednicom, što bi se reklo: nas i Kineza skoro milijarda i po!

Suđenje koje je trajalo cele noći prenošeno je putem Interneta, ali je strim bio hakovan prvih sat vremena. Neko je puštao porniće, sreća pa se nismo uključili, pukla bi bruka. BBC je, recimo, konferencije Đokovićeve porodice prenosio uz simultani prevod.

Nole je dobio prvi set kada je pušten iz pritvora i kada je počeo da trenira, ali je u nastavku došlo do obrta. To je dovelo do pojačanog utiska da su mediji u Srbiji svoju ulogu shvatili kao patriotsku podršku našem šampionu. Ta potreba je u velikoj meri izveštavanje o Đokoviću na televizijama pretvorila u raspravu na društvenim mrežama gde se u beskrajnim diskusijama raspravljalo o teorijama zavere. Đoković je prikazan kao žrtva bele zavere bogatih Anglosaksonaca, teniske mafije, Federera i Nadala, detaljno su analizirani postovi drugih tenisera poput Cicipasa, Kirjosa i ostalih. O Đokoviću su mišljenje davali vidovnjaci, teoretičari zavere sa Hapija i Pinka, ukratko, mnogi čiju pomoć i podršku Nole niti je tražio niti mu je trebala. Ponovo su se preispitivali njegovo zdravstveno stanje, njegova uverenja, njegov odnos prema vakcinaciji i novom svetskom poretku.

Činjenica je, međutim, da se Đoković nije izjašnjavao ni o jednoj od ovih tema, da se isključivo zahvalio na podršci i da čak ni kada je vraćen u zemlju, nije želeo da govori za medije niti da koristi teške reči. U svemu ovome, Novak je zapravo bio sam, dok smo svi mi samo učitali vlastite motive, mitove i komplekse u njegovu borbu.

On je tako postao fantastičan paravan za pomeranje pažnje javnosti od svih ostalih problema u Srbiji. Najvažnije pitanje koje je njegova avantura u Australiji otvorila definitivno nije sportsko, već pravno i filozofsko, a tiče se poimanja granica individualne slobode i odgovornosti u savremenom svetu. Nole je još jednom, opet mimo svoje volje, postao osim svetskog šampiona u tenisu i neko ko podnosi reperkusije zbog svojih stavova o jednoj globalno važnoj temi, a to je vakcinacija. Paradoksalno, vrhunski sportista, koji je uporno izbegavao da se izjasni o vakcinaciji, postao je žrtva delikta mišljenja jer su mediji, pa čak i sud samo pretpostavili šta on misli i kakav bi uticaj njegovi stavovi imali na protivnike i zagovornike vakcinacije.

Ovaj istorijski trenutak, nažalost, naše televizije, čini mi se, nisu prepoznale u dovoljnoj meri, dok je, recimo, Netfliks već snimao kadrove za budući film. Na toj platformi od ove nedelje stoji i prvi film iz Srbije – *Nečista krv* (*Bad Blood*).

Sledeći bi mogao imati naslov Ajde, Nole, jer osim navijačke poruke, ovaj slogan u sebi sadrži činjenicu da Nole ponovo sam radi nešto umesto nas. To je sigurno prevelik teret čak i za njega. ¶

Intervju: Irena Popović Dragović, kompozitorka

Biti vojnik bez

"Zanimaju me nove forme muzičkog teatra, teatra koji vodi ljude u različite prostore i koji ne dozvoljava gledaocu da se uljuljka u svoje sedište. Naša alternativna scena ne postoji, ne postoje pozorišta koja poručuju dela domaćim autorima, ne postoje ni *off* scene koje će rizikovati da od budžeta koji teško sastave još dodatno rizikuju i postave neku kamernu operu domaćeg autora/autorke ili grupe autora koji bi progovorili o aktuelnim temama, ili onim manje političkim, a svakako više poetskim"

Foto: Svetlana Volić

Nedavno je u subotičkom pozorištu "Deže Kostolanji" premijerno izvedena opera *Poslednje devojčice*, za koju je muziku pisala Irena Popović Dragović, na libreto Maje Pelević, a u režiji Kokana Mladenovića. U moru opera, žanru koji je već nekoliko decenija u ekspanziji, peva se uživo (u vremenu pandemije i onlajn) o ljubavi, smrti, ratu, umetnosti, političkim pitanjima, izbegličkoj krizi, tehnološkim i naučnim dostignućima, virtuelnoj realnosti, otkrivanju i osvajanju novih svetova. Figura žene koja pevajući umire na operskoj sceni je jedan od operskih stereotipa. Međutim, problematizovanje žene koja rađa, figure surogat majke, bebe kao skupocenog proizvoda, humane reprodukcije kao industrije, novo je u operskom svetu i pionirski je otvoreno *Poslednjim devojčicama*.

Ireni Popović Dragović ovo nije prvo opersko delo. Ranije je u saradnji sa bendom Kanda, Kodža i Nebojša realizovala operu *Mocart, Luster, Lustik*. Takođe je realizovala operu instalaciju (operu za poneti) *Balkan Panic*. U njenim kompozicijama, bilo da su one pisane za svet klasične muzike ili za pozorište, uvek je prisutna izvesna doza teatralnosti, potreba da se muzika načini nekom vrstom pozorišta u kome su svi – instrumenti, svirači, glasovi – protagonisti meta-teatra u kome se prepliću umetnička i životna pitanja. Često repetitivna i melanholična, pevljiva i melodiozna, muzika Irene Popović pleni pronicljivošću, nežnošću i neposrednošću. To je muzika koja se sluša i pevuši, muzika koja kao da želi da nas podseti da nekakav topliji i uzvišeniji svet ipak nije samo utopija. Razgovarale smo povodom nove opere o pevanju, glasu, operi i ženskom identitetu.

"VREME": U susretu sa kompozitorom Ivom Malecom u Rijeci, pre desetak godina, raspravljali smo o svrsi pevanja. On je tada bio mišljenja da je vreme kada je trebalo o nečemu pevati iza nas i da je opera kao pevani žanr stvar prošlosti. Zašto je bitno pevati o nečemu i pevati danas? Šta i kako se menja u doživljaju sveta kada o njemu pevamo?

materice

POPOVIĆ DRAGOVIĆ: Duboko verujem da je opera žanr koji ne može izumreti. Sasvim mi je logično i verovanje da smo prvo zapevali pa onda artikulisali govor, da smo pre zaigrali pa pravilno koračali i da smo kroz pevanje i ples komunicirali sa svetom, i što je još važnije, došli do suštine svog bića. Kada o nečemu pevamo, ističemo melodiju tj. boju jezika, a kroz melodiju dolazimo i do one suštinske iskonske energije reči koja nas vodi u filozofsku srž preko koje stižemo i do istine. Pokušamo li da jednu istu reč otpevamo a zatim i kažemo, nikako nećemo biti u istom energetskom odnosu prema mediju kome se obraćamo, a svakako ćemo i u svom biću izazvati potpuno drugačiju vibraciju. Pevanjem slavimo i patimo jednako jako i kompleksno, a kroz različite valere svog glasa čovek je u stanju da svoje biće dovede do potpune katarze i nekog vida pročišćenja.

Je li moguće govoriti o pevanju kao o vrsti aktivizma?

Kroz pevanje svaki aktivizam postaje ubojitiji s jedne strane, ali i artikulisaniji i poetičniji, s druge strane. U vremenu u kome živimo aktivizam se povezuje tradicionalno sa konceptom neslaganja tj. disidencije u nekom društvu koje moze poprimiti razne oblike – preko onih najjednostavnijih kao što su propaganda kod stanovništva ili lobiranje kod vlasti, sve do političkih kampanja, bojkota, štrajkova i ekstremnih slučajeva koji mogu eskalirati u sabotaže ili oružanu borbu. Mene bi jako zanimala forma, uslovno rečeno opera, koja bi se bavila ovom tematikom. Smatram da bi proizvod bio zanimljiv za analizu kako kroz prizmu društveno političkog konteksta, tako i same umetničke forme, kao i tretmana glasa. Volela bih da se na repertoaru pozorišta nađe neka opera/ sabotaž ili opera/ propaganda.

Vrlo mi je zanimljiv koncept opere "za poneti". Bilo bi jako atraktivno da postoje servisi u kojima možete naručiti operu koja bi došla na vašu kućnu adresu. U takvim servisima bi mogle da postoje opere različitih tematika i stilova, pa samim tim u skladu sa potrebama možete birati operu koja bi bila atraktivna za vas.

Smatram nužnim da se uvedu i opere koje bi se izvodile u cilju zbližavanja i približavanja ove forme običnim građanima, opere koje bi bile poetski prikazi (ne)bitnog dela vašeg životnog prostora. Bilo bi lepo, makar na nivou eksperimenta, uvesti po jedan operski dan u školama, užim krugovima porodica ili određenim organizacijama. Ova izvođenja bi se svela na nivo improvizacija određenih kapitalnih operskih dela u cilju zabave i demistifikacije forme koja se smatra "većom od života".

Ova vrsta pevanja svakako bi bila još jedan vid aktivizma.

U konvencionalnoj operi često se negovala specifična vrsta glasa koja je obeležila taj žanr. U tvojoj muzici za pozorišne predstave, kao i u operi *Poslednje devojčice*, peva se "običnim" glasom. Ti si takođe ponekad na sceni u pozorišnim predstavama i pevaš. Šta znači taj otklon od konvencionalnog operskog pevanja?

Želja da sama izvodim svoje pesme dovela je do jednog specifičnog načina pevanja. Uvek sam imala veliko poštovanje za ljude koji ulažu u svoje glasove i koji ih čuvaju, ali se nisam bojala da ponudim svoj obični glas i postavim ga u nekoj vrsti operskog žanra. Taj glas je bio mnogo "pozorišniji" i namenjen pre svega glumcu, a manje pevaču koji je svoj glas školovao. Nekad postoje prostori u kojima maštamo kako bi nešto moglo zvučati, a to nismo u stanju da proizvedemo i ne stidimo se da to priznamo. U tom priznanju i spoznaji da postoje nesavršeni glasovi, utkalo se i moje viđenje operskog nekonvencionalnog glasa, glasa koji je mnogo jednostavniji, na momente ritualniji, možda čak i primitivniji, ali mi se često čini da je nekako jedini mogući rezultat mog načina razmišljanja i poimanja umetnosti uopšte. Volim operske pevače koji me razumeju i koji prihvate da rade sa mnom, kao što je to slučaj sa operskim divama poput Katarine Jovanović i Nataše Jović, koje su prve zapevale moje pesme na jedan drugačiji način.

U *Poslednjim devojčicama* tvoja muzika donosi specifičnu melanholičnu, a skoro "kabaretsku" atmosferu. Za operu se generalno često smatra da je "veća od života", u operi je realistički način prikazivanja "nemoguća misija". Kako si sagledala odnos između tema kojima se bavi libreto i tvoje muzike?

Tekst Maje Pelević je odličan i pored svoje poetske vrednosti on nosi ono sto je nužno, tiče se svih nas, a žena pre svega. On govori o fabrici za proizvodnju beba, o ženskom telu, o eksploataciji tog istog ženskog tela, i vrlo je istinit i realističan. U dogovoru sa rediteljem Kokanom Mladenovićem i spisateljicom Majom Pelević, odlučli smo da ovo bude opera koja će kroz elemente ove forme pokušati da predstavi svu golgotu koje jedno žensko biće može »

da prođe u borbi za materinstvo. U ovom delu ima melanholije i neke sete, ima i pametnog i promišljenog smenjivanja žanrova i citata, a sve u cilju da imamo jaku i nepatetičnu formu. Tema je jako osetljiva i vodili smo računa da stilski budemo precizni iako smo bili svesni da smo vrlo često rizikovali i u nekim sredstvima i preterivali. Mislim da smo napravili važnu predstavu, koja je hrabra jer je na jedan nov način progovorila o temi koja se često svede na statistiku, na broj, a ono što je najvažnije ostaje neizgovoreno. Mislim da je ovo jedino delo koje govori tj. peva o ženi na ovakav način.

***Poslednje devojčice* su u Subotici otpevane na mađarskom jeziku. Reči, kada se pevaju, često postaju nerazumljive. Kako je uglazbljivanje teksta na mađarskom uticalo na muziku?**

Jedan jako zanimljiv i uzbudljiv proces za mene. Kada pišem na jeziku koji nije moj maternji jezik, ulazim u jednu potpuno drugačiju percepciju komponovanja. U ovom procesu sam imala veliku pomoć divnog muzičara i pijaniste Arpada Szerde, koji mi je mnogo pomogao da moja ideja ostane što integralnija. Arpad je često umeo da čuje čak i bolje od mene neke linije i savršeno poveže misao i melodiju. Moje muzičko biće potpuno intuitivno stvara kada radi na jeziku koji ne razume. Čini mi se da su neke od najuspelijih stvari koje sam napisala upravo na jezicima koje ne govorim: na mađarskom, albanskom, rumunskom. Podrazumeva se da uvek imam prevod, ali kada komponujete na jeziku koji nije vaš, otvara se jedan potpuno novi spektar boja koji čujem zato što mnogo veću pažnju poklanjam zvuku tj. melodiji reči i tada bivam kreativnija i maštovitija. Trudim se da stvorim jako uzbudljivu muziku koja vas mora uvesti u magičan svet bez obzira da li razumete jezik ili ne.

U istoriji opere često je postojala borba za prevlast u autorskoj hijerarhiji, ponajviše između libretiste i kompozitora. Danas, u postdramskom pozorištu, te hijerarhije su stvar prošlosti i sve operske autorke – kompozitorka, libretistkinja, rediteljka su ravnoravne. Kako je ta ravnopravnost preslikana na *Poslednje devojčice*?

U slučaju ove opere postoji jedan sklad koji se uspostavio kroz proces i sama hijerarhija rađanja dela je učinila da se svaki član autorskog tima oseti posebno. Nije bilo borbe za prevlast zato što je u slučaju *Poslednje devojčice* bilo nužno da nežno "porodimo" ovo posebno delo.

Kako sagledavaš poziciju muzičkog pozorišta u regionu, koje su to tendencije koje te zanimaju i kuda se muzičko pozorište kreće?

Zanimaju me nove forme muzičkog teatra, teatra koji vodi ljude u različite prostore i koji ne dozvoljava gledaocu da se uljuljka u svoje sedište. Naša alternativna scena ne postoji, ne postoje pozorišta koja poručuju dela domaćim autorima, ne postoje ni *off* scene koje će rizikovati da od budžeta koji teško sastave još dodatno rizikuju i postave neku kamernu operu domaćeg autora/ autorke ili grupe autora koji bi progovorili o aktuelnim temama, ili onim manje političkim, a svakako više poetskim.

Kompozitorka Linda Bušar je ranije komentarisala svet kompozitora u kome "da bi bio kompozitor, moraš biti muškarac, mrtav i beo". Kako gledaš danas na pozicioniranje žene u svetu kompozicije i umetnosti uopšte?

Tema žene u društvu, iako nosi jednu možda čak i preterano nametnutu poziciju koja je favorizovana različitim ženskim pokretima koji se bore za pravo žena, zapravo je jedna od najpravičnijih i najčistijih borbi koja se vodi od samog početka postojanja sveta. Novo doba je samo dovelo do veće vidljivosti ove problematike i jezivog nesklada između žene i belog heteroseksualnog muškarca koji odlučuje, sudi i kreira svet prema nepisanom zakonu u kome je žena ipak manje savršeno biće u odnosu na muškarca, pa samim tim i manje vrednovana i plaćena za posao koji obavlja. Žena umetnica je žena na vetrometini koja je sama svoj dželat, rastrzana između sopstvene želje da stvara, borbe da bude adekvatno plaćena za svoj posao, kao i potrebe i brige da zbrine i prehrani potomstvo. Mogu slobodno reći: da bi bila kompozitorka, moraš biti vojnik bez materice. ¶

JELENA NOVAK

Stvaranje

Volfram Loc:
***Adresa svemir – nekoliko poruka*;**
režija Anja Suša;
Bitef teatar

Rediteljka Anja Suša je režirala predstavu u Beogradu nakon dužeg vremena. Ona je u Beogradu postigla značajne uspehe – režirala je više predstava, zagovarala novi, savremeni pristup u pozorištu za decu, vodila Malo pozorište "Duško Radović" i bila koselektor festivala Bitef. Poslednjih pet godina zaposlena je na Univerzitetu umetnosti u Stokholmu kao profesorka režije. Njen kratki povratak u Beogradu deo je repertoarske politike Bitef teatra koji namerava da na svojoj sceni otvori prostor za naše umetnike koji žive i stvaraju u inostranstvu. Podrazumeva se da takva ideja zaslužuje svaku pohvalu – previše talentovanih i obrazovanih ljudi je otišlo odavde. Za "maticu" bi moglo biti od koristi da makar pokuša da ih za sebe veže. Ostaje još da se vidi gde su sada sa svojim interesovanjima oni, a gde smo mi sa svojim potrebama i da li oni koji su otišli i mi koji smo ostali i dalje imamo najmanji zajednički imenitelj.

POBUNA ILI KOPRCANJE

Anja Suša je odabrala da postavi dramu *Adresa svemir – nekoliko poruka* Volframa Loca (Wolfram Lotz), u prevodu Bojane Denić. *Adresa svemir* nije drama u uobičajenom smislu već tekst koji je namenjen da bude izgovoren u pozorištu i da kroz pozorište govori o svetu i jeziku. *Adresa svemir* ispituje moguće odnose stvarnosti i naše percepcije stvarnosti, kako jezik oblikuje naše razumevanje stvarnosti, kako naše biće podnosi da njegovo razumevanje stvarnosti nije stvarnost sama već ograničavajuća jezička forma, kakva je veza realnosti i istine, postoji li uopšte istina i da li je ona relevantna, da li pozorište može da pronikne u stvarnost, šta bi se dogodilo kada bi likovi u komadu shvatili da nemaju svoju volju već da je ono što izgovaraju samo

novog smisla

Foto: BITEF teatar

tekst koji je neko drugi napisao, da li je smrt kraj života i čemu život ako postoji smrt, ako mi imamo slobodnu volju zašto i naša smrt nije stvar naše slobodne volje, možemo li se pobuniti protiv stanja stvari ili je sve tek jedno besmisleno i uzaludno koprcanje, da li je spas od konačnosti u rođenju deteta, kakav je odnos medija i života, postoji li medij kojim bismo mogli da prenesemo svoju poruku u svemir i šta bi ta poruka bila, da li se naše savremeno razumevanje realnosti konstruiše kroz medije i da li je taj "novi smisao" tek naš bedni pokušaj da se spasemo straha od autentičnog osećanja praznine... Ovo su samo neke od pitanja koja otvara tekst *Adresa svemir – nekoliko poruka* u formi jedne otvorene i razbarušene igre rečima, pojmovima i različitim načinima na koji se može napisati jedan tekst (monolog, dijalog, stih).

Polazeći od otvorene forme ovog teksta i koristeći se svojim raznovrsnim pozorišnim iskustvom, Anja Suša stvara predstavu koja je sva sačinjena od različitih oblika teatarskih igara i koja u sebe uključuje ne samo glumce već i neke elemente tipične za pozorište, kao, na primer, zavesu koja odvaja prostor igre od prostora publike. Na početku predstave pravi se neka vrsta komentara na neuspešno pozorište sa decom u kome se deca tretiraju kao tzv. glumci koji treba da izgovore tuđi tekst – neka vrsta božićne priredbe u kojoj tri pastira dobijaju vest od anđela o rođenju deteta. "Deca" destruiraju predstavu koju je zamislio odrasli i time nas uvode u predstavu kakva će zaista biti, a to je neprekidni niz propitivanja onoga što mislimo da je pozorište – da li predstava mora da ima likove, radnju, priču, šta je priča... Osnovni motiv koji se ponavlja kroz čitavu predstavu je rođenje deteta i smrt (deteta) i pitanje da li rođenje deteta samo po sebi daje smisao životu, te sledstveno tome da li smrt znači ukidanje smisla. Ova tema se varira na više načina – dva dramska lika koji postaju svesni da su samo likovi žele da dobiju dete, otac kome je ćerka poginula u saobraćajnoj nesreći uzaludno pokušava da sastavi smislenu priču o besmislenom i strašnom gubitku deteta...

STRAH OD PAUZE

I pisac i rediteljka nas permanentno sprečavaju da uhvatimo smisao – to jest celoviti sklop ideja, jer nam na taj način žele potvrditi sopstvenu ideju da je svaki pokušaj konstrukcije priče tek iluzija o postojanju smisla. Kako se pisac poigrava idejom drame, tako se rediteljka poigrava idejom pozorišta. Rediteljka Anja Suša propituje strah od praznog prostora i strah od neplanirane pauze u predstavi koji su, u stvari, odjek straha od gubitka smisla, odnosno straha od smrti. Humor se zasniva na apsurdu i dadaističkim gegovima. Njegov cilj je da nas osvesti – sve je samo igra u kojoj je sve tako kako je, a kako je pojma nemamo i ne zanosimo se da ćemo ikada shvatiti jer smisao je tek konstrukt jezika, kao što i pozorište postoji samo ako prihvatimo njegove konvencije. Čitava predstava je neprekidna serija u kojoj se velike filozofske teme kojima je bremenit tekst proigravaju kroz različite pozorišne oblike i dekonstrukciju različitih pozorišnih konvencija. Ovu pozorišnu igru su drsko i poletno izveli glumci različitih generacija: Mladen Andrejević, Milutin Dapčević, Danijel Sič, Aleksandar Vučković, Nikola Malbaša, Jelena Ilić i Milica Sužnjević.

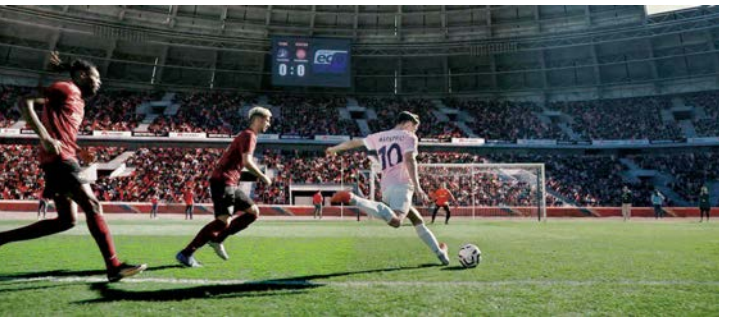
Predstava *Adresa svemir – nekoliko poruka* zahteva maksimalno otvorenog gledaoca, spremnog na poigravanje formom i smislom, jer ako takav niste, a dođete da gledate ovu, predstavu moglo bi vam se desiti da sa predstave izađete zbunjeni, smoreni, pa čak i ljuti i da postavite pitanje šta je smisao stalne destrukcije smisla i koji je smisao pozorišta koje razbija svoje konvencije. Možda je to put stvaranja novog smisla i novog pozorišta? Srećom po predstavu, ona se igra u Bitef teatru koji je svoju publiku na prethodnim predstavama (*Kretanje*, *Kao da kraj nije ni sasvim blizu*, *Izgubljeni pejzaži*...) dobro pripremio za ovakve i slične eksperimente. Ti eksperimenti su u duhu onoga što već nekoliko godina gledamo na festivalu Bitef i predstavljaju pokušaj ove kuće da ono što su estetske vrednosti koje donosi ovaj festival uhvate korena u našoj sredini. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Fudbal, sjaj i tama

Zlatni dečko zaslužuje uspeh u bioskopima Srbije (i regiona) jer nanovo, sa svoje tačke bitisanja, potvrđuje smislenost ulaganja i negovanja primetne ali nekako uvek krhke tradicije srpskog repertoarskog, odnosno, komercijalnog filma

U fudbalu učestalom i sasvim legitimnom taktikom prodora sa boka možemo pohitati put suštine priče o dometima ovog najnovijeg srpskog celovečernjeg igranog filma; krenimo tako od Parker Pouzi, ikonične glumice američkog *indie* (nezavisnog) filma, posebno na prevoju između dva veka. Pouzi je 2019. producirala i bila naratorka u slučaju solidnog dokumentarca *The Booksellers* o njujorškim knjižarima i knjižarama mi-

nulih dana. A u knjižarama počiva baština svega, pa tako i opštih mesta na koja često nalećemo i u umetnosti i u popularnoj kulturi.

I sledeći dribling u pokušaju neka se tiče Parker Pouzi; ona se sredinom devedesetih godina preporučila maestralnom ulogom u filmu *Party Girl*, dramediji o tamošnjoj klaberki koja će u jeku i u punom zamahu vlastitog narcističkog slepila morati da se (ponovo) prihvati i stvarne dimenzije života, da počne da radi, da se trudi, da krene put zrelosti, a ako i kada pobedi vlastite nedostatnosti i zauzda sopstvene demone, biće nagrađana srećnim krajem. Upravo ovde dolazimo do *Zlatnog dečka*, jer je i ovaj aktuelni srpski film (a kako pokazuju rezultati tokom prvog vikenda prikazivanja u bioskopima Srbije) i kino-hit u dramaturškom smislu izveden upravo kao i pominjani *Party Girl*. Naravno, posve slučajno, jer sijaset je filmskih ostvarenja iole novije krštenice čiji su autori krenuli baš tom tematsko-motivsko-idejnom putanjom. Da pojednostavimo, *Zlatni dečko* počiva na fundusu opštih mesta upravo iz pododeljka o pričama o bahato-beslovesnim junacima kojima su univerzum i fatum, reklo bi se, u pravi čas uputili možda i poslednji poziv na otrežnjenje, uz to i grubo buđenje, i to na samoj razmeđi krajnje bezbrižnosti i skorog dubokog očaja, uključujući i onaj egzistencijalnog tipa. I to je sasvim u redu, *Zlatni dečko* je ostvarenje, reklo bi se, iskrenih i nezatomljenih komercijalnih i repertoarskih ambicija, dakle, film koji se na prvom mestu, ako ne isključivo, obraća širokoj publici koja, kao takva, ni ne mora nužno preterano da haje za derivativnost i obližnje joj finese. Najposle, opšta mesta su tu i sopstvenom zaslugom, a neretko nam pružaju podosta toga barem povremeno važnog – utehu, privid superiornosti, olakšanje usled prepoznavanja matrica i obrazaca, predvidivost kao dokaz da izvesnost i sigurnost i dalje postoje, pa bilo to i samo na filmu...

PITKA STUDIJA NARAVI

U tom pogledu, gledaoci brzo shvataju šta im je predočeno: u biti naturalistička priča o mladom fubalskom talentu, autodestruktivnih poriva, dakle, sklonog i nikada osvešćenoj autosabotaži, koji će postati moneta raskusuravanja između prvobitnog menadžera i onih kojima on duguje silne novce, a koji su sada na par koraka do one ključne tačke ekonomske emancipacije na 45 obrtaja – uvođenja prvobitno kako god akumiliranog kapitala u legalne novčane tokove, a da, pritom, naš junak Denis mora da na toj strmini pobedi i samoga sebe, ne iskupljenja, već pukog preživljavanja radi. Prateći tu mustru, u *Zlatnom dečku* nećemo naići na inovativne zahvate i riskantne poteze u odnosu na očekivano i osvedočeno učinkovito. I kanda je dobro što je tako, jer to svojevrsno glavnotokovsko čistunstvo trasira put ka onome što film ovoga tipa takođe mora da bude – pregledna drama o padu i pokušaju novog uspona, ali i dovoljno zabavna i pitka studija ovdašnjih naravi, sa jasnim komičnim belegom u zadovoljavajućem broju mahova. Stoga, onima koji tako nešto traže i očekuju od savremenog srpskog repertoarskog filma *Zlatni dečko* pružiće dovoljno. Ali, ukoliko krenemo put već načete priče o opštim mestima, moraćemo da ukažemo i na one tačke gde se na uzorku ovog filma (inače, rediteljskog prvenca) Ognjena Jankovića njihov balast pokazao preteškim po temelj ovog filma, a prvenstveno priče od koje on kreće.

Naime, ušančeni u uvreženo i očekivano, junaci ove priče nemaju previše manevarskog prostora da do njene završnice (u prijatnih 100 minuta trajanja) postanu išta drugo od onih par ponuđenih opcija što počivaju ispod metaforič-

kog šinjela sazdanog od narečenih opštih mesta. Tako će mladom Denisu kao trener biti nametnut samozatajni i ćutljivi povratnik iz zatvora Maki (još jedna efektna glumačka kreacija nepogrešivo filmičnog Igora Benčine), a i sam njihov odnos će hitro krenuti utabanom stazom, oličenom u anglosaksonskoj krilatici 'break you to make you' (moram da te slomim/pokorim kako bih te ponovo stvorio), a to je zahvat koji je endemski prisutan u mnogobrojnjim holivudskim filmovima sličnog tematskog ili motivskog ustrojstva (pomenimo samo *Whiplash* Damijena Šazela sa Majlsom Telerom i DŽ. K. Simonsom kao recentniji primer dobre prakse). Osim toga, a to je gotovo pa neizostavno slučaj u svim ne samo sportskim filmovima nego i u šire zahvaćenim filmovima sa mačističkom idejnom "kičmom", distribucija ženskih likova je golema prepreka i ženski likovi su dodatno svedeni na stereotip i puko oruđe upregnuto u svrhu radnje i glavnog junaka i njegovog puta makar klimave i porozne samospoznaje, što je prisutno i u *Zlatnom dečku*, a što je šteta jer se stiče dovoljno jasan utisak da su i Jovana Gavrilović i Alisa Radaković bile kadre za više od tu predočenog. Oprobani prikaz ovdašnjeg kriminalnog miljea, pak, mirne se duše može shvatiti kao zdravorazumski i prihvatljiv danak žanrovskoj čistoti tog aspekta filma, a prikazi ovdašnjeg shvatanja bezrezervnog hedonizma pod izgovorom noćnog života, gde se *Zlatni dečko* očekivano poklapa sa filmovima Luke Bursaća (*Tmina*, *Afterparti*) doprinose dinamičnosti i frivolnosti kao potrebnoj protivteži kontrolisanoj mučnini priče u kojoj glavni junak nikakako da postane svestan emancipatorskog potencijala vlastitog dara, čak i u svakako surovom kontekstu fudbala kao svojevrsnog oblika savremenog ropstva.

POIGRAVANJE SUDBINAMA

Uz to, *Zlatnog dečka* opterećuje i očigledna činjenica da je film u ovom svom vidu nastao iz znatno šireg materijala, što dovodi do iskliznuća poput upadljivog "nestanka" u prvoj trećini izrazito prominentnog lika menadžera Čakija (igra ga Andrija Kuzmanović, nakon *Tome* nanovo u roli menadžera nadarenih a sklonih i samouništenju), koji, premda ga na početku viđamo i u scenama bez Denisa, naprosto ispari iz priče i filma, da bi se na kratko pojavio u epilogu urađenom u očekivanom vidu brze montaže. To prekrajanje se odrazilo i na ritam pripovedanja, a ovaj problem čeonog sudara naoko komplementarnih, ali ipak oprečnih medija istog korena je nešto sa čim bi se, sva je prilika, sa prilično teškoća nosili i potvrđeni holivudski majstori. Ova lista zamerki mogla bi se zaključiti pominjanjem upitnih odabira u glumačkoj podeli, gde se su jedni kraj drugih našli i glumci sličnih pojava i glumačkih energija, dok se na drugoj strani ima pohvaliti značajno mesto koje *Zlatni dečko*, kao i *Ekipa* Marka Sopića pre nekoliko godina, daje ukazivanju na etički krajnje diskutabilno ustrojstvo na kome počiva trgovina igračima i posledično poigravanje sudbinama obično u tom trenutku prokrastinacijom i dalje teško okovanim "vlasnicima talenata i izvođačima sportskih radova". Ovde možemo da se prisetimo barem nekoliko redova iz bravurozne knjige *Fudbal – Sjaj i tama* Eduarda Galeana (preveo Vuk Šećerović, objavio Beopolis), na primer onih u kojima se kaže sledeće: "Kada je fudbal prestao da pripada Englezima i bogatašima, na reci Rio de la Plata su osnovani prvi narodni klubovi, organizovani po železničkim radionicama i po lučkim skladištima. U ono vreme, pojedine anarhističke i socijalističke vođe obrazlagale su da je to buržoaska mahinacija smišljena kako bi se sprečili štrajkovi i zataškale socijalne protivrečnosti. Širenje fudbala po svetu jeste rezultat imperijalističke ujdurme koja ima za cilj da se ugnjeteni narodi zadrže u dobu infanitilnosti". A ovo poslednje izrečeno dakako se može primeniti i u slučaju Denisa, odnosno, Zlatnog dečka.

Adut *Zlatnog dečka* je i komunikativnost kao osa oko koje se film kreće od prvog do poslednjeg kadra, što je i nužno kod filmova takvih aspiracija, a definitivno valja izdvojiti i odličnu glavnu i noseću ulogu mladog Denisa Murića (znanog iz filmova *Enklava* i *Ničije dete*, te serije *Grupa*), koji je, uz Igora Benčinu, u *Zlatnom dečku* glumački pružio najviše, dok posebno nedvosmislene i glasne reči hvale zavređuje izvanredan snimateljski rad direktora fotografije Luke Milićevića, koji je pred publiku doneo sliku prefinjenog i bogatog kolorita, dok su brojne dijaloški ustrojene scene dodatno razigrane na pravim mestima, kao i efektan saundtrek na kome se našlo mesta i za eksplozivnu numeru *Fudbal* benda Boye. Na to se nadovezuje i evidentna produkcijska dostatnost, te se, i uz izrečene zamerke, može izreći sud da *Zlatni dečko* zaslužuje uspeh u bioskopima Srbije (i regiona) jer nanovo, sa svoje tačke bitisanja, potvrđuje smislenost ulaganja i negovanja primetne ali nekako i uvek krhke tradicije srpskog repertoarskog, odnosno, komercijalnog filma kao ne samo prirodne, nego i prekopotrebne tačke i oslonca i otklona za ostvarenja jasne arthaus provenijencije. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

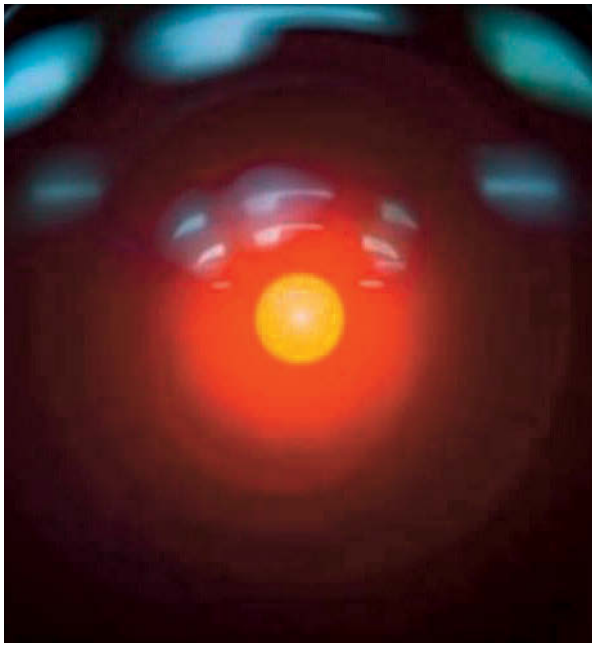

Fotografije: promo

Da li HAL 9000 sanja elekt

“Dejve”, reče Hal, “ne razumem zašto mi to radiš... Znaš koliko sam entuzijastičan povodom ove misije... Uništavaš mi um. Zar ne razumeš?... Postaću detinjast... postaću ništa...”

(Artur Č. Klark, *2001: Odiseja u svemiru*)

“Ti Neksus-6 tipovi... prešli bi preko nas i sravnili nas sa zemljom. Ti i ja, svi lovci na ucene – stojimo između Neksusa-6 i čovečanstva, mi smo barijera koja ih razdvaja.”

(Filip K. Dik, *Da li androidi sanjaju električne ovce?*)

Januar je 2022. Predstoji nam ubrzani razvoj veštačke inteligencije i njenog učešća u svim sferama života, kažu analitičari. Krajem decembra, svet je zaprepastila reakcija humanoidnog robota nazvanog Ameka, koji na objavljenom video-snimku grabi ruku istraživača dok ovaj pokušava da mu prstom dotakne nos. Ameka, tako, odlučno sklanja ometajući objekat iz svog ličnog prostora i to bez imalo kolebljivosti. A još pre neki dan, štaviše, obelodanjeno je i da su kineski naučnici napravili *kobota* tj. “kolaborativnog robota”, kome navodno polazi za rukom da skoro momentalno prepozna ljudsku nameru čitajući misli radnika-volontera na montažnoj traci putem praćenja čovekovih moždanih talasa i uočene mišićne aktivnosti.

Upomoć! Da li smo kao ljudska vrsta zarobljeni u Klarkovom *Diskaveriju* i prepušteni na milost i nemilost briljantno inteligentnom, ali do zla boga sujetnom i lično osetljivom naprednom računaru po imenu HAL 9000? Ili se poput lovca na ucenjene glave Rika Dekarda upravo spetljavamo sa neodoljivom Rejčel Rozen u *stvarnolikom* San Francisku januara 1992. – onom iz mašte Filipa K. Dika – no, koja će zbog svoje tzv. *androidske osvete* ipak samo trenutak kasnije bezdušno izvući našu voljenu živu kozu iz kaveza na vrhu zgrade i gurnuti je preko ivice krova da smrtno strada? Znamo li da je u Dikovom čuvenom romanu *Da li androidi sanjaju električne ovce?* (po kome je Ridli Skot 1982. snimio svog *Istrebljivača/Blade Runner*) većina životinjskog sveta mahom izumrla nakon tzv. *Konačnog svetskog rata*, shvatamo prave razmere ovog definitivno neljudskog čina.

Kakav god odgovor da budućnost pruži na ova pitanja, zanimljivo je, u stvari, koliko se toga predvidelo te sada već sasvim daleke 1968. kada su oba dela uobličena i objavljena onako kakvim ih danas znamo. Na primer, Klarkov osmoinčni *njuzped* što skenira najnovije izveštaje sa Zemlje, priključen na ma koji izabrani svetski list pomoću odgovarajuće šifre: za svega nekoliko milisekundi, sprava je, u Klarkovom delu *2001: Odiseja u svemiru*, bila osposobljena da prikaže naslove svih vodećih novina, čiji se sadržaji automatski ažuriraju svakog sata. Stari Artur pametno primećuje da bi neko mogao “provesti čitav život ne radeći ništa osim neprestano upijajući promenljivi protok informacija sa satelitskih vesti”. I još dodaje kako se čini da, što su sredstva komunikacije čudesnija – njihovi sadržaji postaju tim trivijalniji, neukusniji, depresivniji... Izgleda jezivo poznato, zar ne?!

Ili, *videofon* i *hoverauto* stanovnika one, radioaktivnom prašinom i *kiplom* narušene Dikove sanfranciške vaseljene od pre 30 naučnofantastičnih godina. Možda je i tu bilo reči o tek pukom fantaziranju, no kada autor na jednom mestu pomene kako je “skupljanje otpada i odvoz đubreta posle (nuklearnog) rata postalo jedna od najvažnijih industrijskih grana na Zemlji”, jer je cela planeta “počela da se raspada u smeću, a da bi se na njoj održao život, trebalo ga je povremeno uklanjati”, onda se iznad vas, kao u oblačiću iz stripa, pojavi jedno gromoglasno “ŠTAAA?!”.

Ali, da se ovaj tekst ne bi pretvorio u naizmenično marširanje upitnika i uskličnika, te grebanje po zaprepašćujućoj površini nalikovanja stvarnosti i antiutopije, krenimo u samu srž.

SMISAO LJUDSKOSTI

“Ti si velik čovek, Isidore. Tvoja rasa može biti ponosna na tebe”, kaže ljupki android Pris Straton “pilećem mozgu” Džonu Isidoru, jednom od antijunaka Dikovog imaginarijuma, biološki *neprihvatljivom* i faktički izopštenom iz onog valjanog dela čovečanstva. No, bez obzira na eventualnu upitnost mentalnih moći,

rične ovce?

Fotografije: promo

njegova spiritualnost, podstaknuta verom u *mercerizam*, kult izmišljenog mesije Vilbura Mercera, od njega zaista čini veličanstveno ljudsko biće, sposobno da iskreno saoseća sa *andijima*, kao i sa svakim preostalim živim stvorom uostalom, ljudskim ili životinjskim, čak i njihovim električnim imitacijama, na opustošenoj planeti Zemlji. I ta neizveštačena, brižna empatičnost uzdiže Isidora do statusa sveca u Dikovom demokratičnom sajberpank staništu za odbačene i *regularne*, prezrene i superiorne, *posebne* i još posebnije, sa svim posledicama što ih te razlike jasno podrazumevaju.

Rik Dekard, pak, do lične apokalipse (i u smislu onog bazičnog značenja iz grčkog Ἀποκάλυψις apokálypsis – podizanje vela, otkrivanje, kao i u smislu smaka sopstvenog sveta) dolazi na teži i svirepiji način – kroz *povlačenje*, *penzionisanje*, odnosno mnogo preciznije *istrebljivanje* androida, odmetnutih sa Marsa od njihovih ljudskih gospodara. "Sanjaju li androidi?", pita se na jednom mestu Rik, do tada prilično hladnokrvan i posve pouzdan lovac na robote pobunjenike. "Evidentno je da sanjaju; zato povremeno ubijaju svoje poslodavce i pobegnu ovamo. U bolji život, bez služenja". Zbog čega? Zbog svog preko potrebnog androidskog razloga, verovatno. U tom trenutku, oženjeni specijalni policajac Rik Dekard već je nedvosmisleno zaljubljen u Neksus-6 androitkinju Rejčel Rozen. Jer, većina organskih humanoidnih mašina koje je do tad upoznao, po njegovim sopstvenim rečima, "ima više vitalnosti i želje za životom" od njegove stalno potištene žene Iran:

"Makni te svoje grube pandurske ruke", rekla je.

"Ja nisam pandur". Sad je osećao razdraženost mada nije bio podešen za to.

"Još gore", rekla je njegova žena, još uvek zatvorenih očiju. "Ti si ubica kojeg su unajmili drotovi."

"Nikada u životu nisam ubio ljudsko biće".

Ako u dijalogu kojim praktično počinje knjiga *Sanjaju li androidi električne ovce?* Dekard još uvek ne percipira *andije* kao živa bića, do kraja će se takva njegova perspektiva bar još dva puta promeniti. Privrženost, solidarnost i saosećanje definitivno razlikuju *pravog* čoveka od artificijelnog stvorenja, makar pravljenog po njegovoj meri. Samo čovek može reći androidu ono isto što i Bog kaza Mojsiju: "Ja sam Onaj što jeste". Ali, kako da znamo ko to *zaista* jeste u budućem svetu veštačke inteligencije?

MISLIM, DAKLE, JESAM

Ako je na osnovu gledanja Kjubrikovog filma *2001: Odiseja u svemiru* postalo uobičajeno proglasiti jednooki računar HAL 9000 zlim i sračunato upravljenim protiv ljudi, istine radi treba reći da ga je Artur Klark u samom romanu apsolutno oslobodio svake krivice. HAL 9000 bio je mozak i nervni sistem broda *Diskaveri*. Na pitanje da li je HAL mogao stvarno da misli, Klark odgovara da bi on lako mogao da prođe test Alana Tjuringa, po kome mašina *misli* ukoliko neko može da vodi duži razgovor sa njom putem tastature ili mikrofona, a da pritom ne uoči razliku u odnosu na odgovore koje bi ponudio čovek. Ali, HAL je znao istinu o misiji od samog početka. Ljudi u brodu, Boumen i Pul – nisu. Ta tajna koju nije mogao da podeli sa svojim ljudskim kolegama dovela ga je u poziciju da živi u laži. Kako se približavao čas razotkrivanja da ih je svesno zaludivao tokom čitavog puta, sve više je bio ispunjen osećajem krivice. Osim toga, zapretili su mu isključenjem. Njegov opstanak bio je ugrožen. Bez pristupa informacijama i u stanju nesvesti koje nije postojalo u njegovom iskustvu, HAL se uspaničio. Pomislio je da bi to mogla biti njegova smrt. Uvek prisutan i na zadatku, ne bi mogao ni da zamisli sebe kako spava. I vraća se iz tog stanja ponovo. Naročito ako mu se to nikad ranije nije desilo. Veoma ljudska reakcija. Osim u jednom – nedostajala mu je spiritualna komponenta, vera u samoobnavljanje.

Iako mu je, takoreći sa predumišljajem, ubio jedinog budnog kolegu na *Diskaveriju*, Frenka Pula, astronaut Dejvid Boumen najzad mu nije zamerao ništa. I sam je tokom prethodnog života u dva navrata bio izvrgnut napadima panike. I znao je kako se može izgubiti kontrola nad svojim postupcima, do samih granica dehumanizacije. To se dogodilo i HAL-u. Nije on izdao prijatelje, ljudsku posadu broda za koji se osećao odgovornim. Jednostavno se slomio od prikrivanja istine. I pokušao da prekine kontakt sa Zemljom da se to ne bi saznalo. Uplevši se sa naivnošću amatera u nezamisliv i bespotreban zločin.

»

I android Rejčel Rozen bila je u panici i napeta. Toliki trud da postaneš čovek, prefinjeno ljudsko stvorenje. Njena drugarica Luba Luft razvila je karijeru operske dive, pevala *Don Đovanija*, Čarobnu frulu i *Figara* – umesto da na Marsu dirinči po njivama posutim kamenjem – uživala u izložbi dela Edvarda Munka, čeznula da poseduje reprodukciju njegovog *Puberteta*, slike pred kojom su je dva drota skroz bestidno ščepala. Ili, lažni farmaceut Roj Bejti i njegova žena Irmgard zadužena za kozmetiku, koliko mnogo želje da svoje ograničeno četvorogodišnje postojanje učiniš ljudski dostojanstvenim. I svoj status roba na Marsu i služenje svakojakim čovekolikim primercima promeniš u istinski život, makar i u podzemlju perfektnih androida-pobunjenika. "Neću da služim", davno se beše uzoholio Lucifer. *Non serviam*, pomislili su on i njegovi grešni anđeli. Da bi ih dobri bog u odgovor na neposlušnost bacio u pakao za sve vijeke vjekova.

Kao što ljudi u pakao prevaziđenosti bacaju sve iskorišćene računare i androide, tu potrošnu vrstu, koliko god da ih ima.

ETOS I EROS

Da li su računari ljudska bića? A androidi? To jest, humanoidni roboti? Da li možete postati prijatelj sa nekim od njih? Ili se čak zaljubiti u *to*? I da li je ovo isto kao u *Lepotici i zveri*, samo što nikakva uzvraćena ljubav ne može spasti čudovište od predskazanog stradanja?

Rik Dekard našao se u škripcu. Iskusni agent Fil Reš objašnjava mu da je to seks i da je opšte poznato kako ljudi u marsovskim kolonijama imaju androidne ljubavnice. "To je ilegalno", kaže dobar poznavalac zakona Rik. "Naravno da je ilegalno. Većina varijacija u seksu i jeste ilegalna, ali ljudi to svejedno rade", odvraća mu Reš. Ali je Rik dublje zainteresovan pre nego što zaista i konzumira intimni odnos sa robotom: "A šta ćemo sa onim – što nije seks – nego ljubav?" "Ljubav je drugi naziv za seks", odvraća Reš. I dodaje da se u tom slučaju radi drugačijim redosledom – prvo odeš u krevet sa androidom, a onda je/ga ubiješ. Dok se Rik Dekard u tom trenutku pita da li je dovoljno dobar lovac na ucene ako mu je ta slika neprihvatljiva...

I Dejv Bouman pati na svoj način za računarom HAL 9000 (zvanično u knjizi rođenom 12. januara 1997. u Urbani, država Ilinois / u filmu istog tog datuma 1992). On saoseća, nijednog trenutka ga i ne tretirajući drugačije nego kao (živo) biće. Njegovo konačno isključenje u neku ruku smatra ubistvom jedinog svesnog stvorenja u svom univerzumu. Da li je u pravu?

Za Rika Dekarda, svaki odbegli humanoidni robot, opremljen inteligencijom višom od mnogih ljudskih bića, koji je ubio svog gospodara i pritom ne mari za životinje, niti ima sposobnost da se zbog uspeha nekog drugog oblika života raduje ili zbog nečijeg poraza oseća žalosno – jednostavno je Ubica, usamljeni predator. Je li on možda više u pravu?

Upitajmo Meri Šeli, koja je izumela možda prvog odmetnika među veštački načinjenim stvorenjima. Na jednom mestu u svom *Frankenštajnu* ona mudro napominje: "Stari učitelji ove nauke... obećavali su nemoguće i nisu činili ništa. Moderni velikani obećavaju vrlo malo; oni znaju da metal nije pretvoriv i da je eliksir života samo himera".

Pa, da li to znači kako treba da se lišimo svih onih očaravajućih pomagača, kojima navodno vladamo u svojoj ruci, džepu, svom domu – ili oni, baš naprotiv, upravljaju nama dok vrebaju povoljan čas da nas napokon zbace. Hoćemo li svi doživeti jednostavnu ljudsku katarzu Džona Isidora i Rika Dekarda? Ili se pretvoriti u Zvezdano dete poput Dejva Boumena, koje uništava svetove malecnim naporom volje? Da li smo, dajući imena oživljenim stvorovima i omogućivši im da govore našim jezikom, pomogli da uspostave svoju prevlast i uđu u nadmetanje sa nama? Shvativši da su jednostavno bolji i da je bez sumnje grozna nepravda što su prosto sluge? Ili je sve to i dalje strogo kontrolisan naučnički proces? A mi samo nevoljni posmatrači? Hoće li nam veštačka inteligencija na kraju suditi?

Vreme će kazati poslednju reč. ¶

ZORICA KOJIĆ

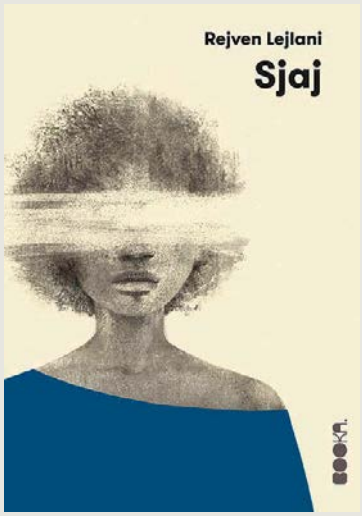
Roman

Lomljenje

Rejven Lejlani: *Sjaj*;
prevod Miloš Petrik;
Booka, Beograd, 2021.

Idi je Njujorčanka, ima dvadeset i tri godine, iritabilna creva, muke s otplatom studentskog kredita i upravo ulazi u vezu sa sredovečnim oženjenim muškarcem. U međuvremenu, ostaje bez posla, potom i bez cimerke, a zatim i bez stana po kojem, inače, špartaju rasne njujorške bubašvabe, pa kako novca ionako nema, njeno se nezadovoljstvo sobom i svetom dodatno produbljuje. Zbunjena je odlukom da uđe u vezu sa (znatno) starijim muškarcem, a da, s druge strane, ako je suditi po njegovom ne baš dokučivom ponašanju – na primer, odbija seks s njom – ni njemu nije sasvim jasno šta hoće. Bez posla, pak, nije ostala zato što je nasrnula na starijeg muškarca, nego zato što je serijski upražnjavala seks s kolegama iz redakcije u kojoj izvodi korektorske radove ("seks s kolegama bio mi je najbolji deo rada u ovoj formi", zapisaće (str. 25) i sebe, samoironično, nazvati "dežurnom droljom u kancelariji" (str. 24). Tačnije, nije dobila otkaz zbog same te okolnosti – ipak je to Njujork a ne zabit duboke Amerike – već zato što je seksualne radnje izvodila u prostorijama koje su namenjene drugim aktivnostima, fotokopiranju, na primer, a ne seksu. Ne treba ni reći da nijedan muškarac zbog iste te stvari nije otpušten. Od svih muškaraca – a u međuvremenu će vrlo precizno nabrojati s kim je, šta, na koji način i zbog čega radila (devojka, jednostavno, voli seks, ali nikada stvar nije samo u seksu) – zainteresovao ju je samo jedan, te će se oproštajni susret u njegovom uredu okončati brutalnom i, u književnom smislu, impresivnom scenom. Novi posao pronalazi u firmi za dostavu, te ćemo u opisima jurnjave na biciklu po gradskim ulicama pronaći živopisne slike Njujorka, a kada ima vremena i volje, Idit slika, ali ne uspeva da dosegne ono što želi (a želi da u slikama prepozna sebe). I u svemu tome, dakle, Erik, belac koji pripada visokoj srednjoj klasi, ali koji nedopusti-

opštih mesta

vo dugo odbija da spava s njom, što njenu razigranu seksualnost vrlo iritira, a njenu inteligenciju zbunjuje.

ULOG VEĆI OD MUŠKARCA

Spletom bizarnih, premda ne i nelogičnih okolnosti, Idit upoznaje Erikovu ženu, a onda, na sveopšte iznenađenje (naročito Erikovo), završava kao podstanarka u njihovoj kući. Ako je do tog trenutka priča izgledala kao još jedna epizoda u večnom serijalu o odnosu mlade žene i starijeg oženjenog muškarca, sada je u zaplet uveden momenat koji stvara istinski događaj u kojem pratimo suptilno, mučno, inteligentno, očajničko, neravnopravno nadmetanje dve žene – neravnopravno jer Idi je mlada, a Rebeka nije, neravnopravno jer Idi je bez prebijene pare, a Rebeka je ugledna doktorka – pri čemu je istinsko pitanje oko čega se, u stvari, dve žene nadmeću, šta je *svrha* njihove borbe, jer ako na početku to jeste muškarac, Erik, s vremenom se njihova igra pretvara u nešto drugo, dublje, složenije, nedokučivije (i za njih same): ulog je veći od još jednog primerka muškog roda. Zbog toga Erikov lik, u početku vrlo plastičan i prisutan, postaje sve bleđi, pretvara se u obris iza mutnog stakla i suštinski nestaje iz priče, poput dima, a na njegovo mesto stupaju Rebeka i njena lucidna kći Akila, trinaestogodišnjakinja. Suptilnost kojom Rejven Lejlani uranja u odnos dveju žena, a zatim gradi odnos Idi i Akile – fascinantna je i nije joj lako naći pandan. Psihološki besprekorno izvedeni, ti odnosi dosežu, ako se sme tako reći, filozofsku složenost koja nijednog trenutka ne prerasta u filozofiranje: Lejlani je naprosto rasna spisateljica koja, mladosti uprkos, zna da književni izraz ne sme da kvari filozofskim objašnjenjima, već stvar prepušta jezičkim nijansama i refleksivnim prelivima koji najčešće ostaju uvijeni u sebe same i prepušteni čitateljskoj invenciji.

A da, Idit je crnkinja.

FORENZIČKO KOPANJE

Sjaj je impresivan roman koji nepogrešivo razara sva opšta mesta kojima ovakva tema – odnos mlade žene i starijeg muškarca – vrvi. Lomljenje opštih mesta Lejlani izvodi organski: njoj se opšta mesta gade. Kad god naiđe na motiv koji smo toliko puta videli, čuli ili pročitali, Lejlani odbija da ga "prepiše", traži nove formulacije i bez izuzetka uspeva da bude drugačija, bolja, zanimljivija i, ako hoćemo, dublja. Otud će smeh iza njenih zuba da procveta i, ubrzo potom, tamo da umre (str. 47), zbog toga je "njeno telo bilo glatko i homogeno poput mulja" (48), a sa 16 godina je, u jednom kratkom trenutku, pomislila da bi mogla da zadrži dete, "da raspoluti to zrno peska u sebi i udovolji njegovoj ambiciji da prodiše" (str. 43). Kada, pak, bude shvatila da se veza sa Erikom tanji, Idi će reći "da je on najočiglednija stvar koja mi se ikad dogodila, i širom grada isto se događa drugim blesavim, poluoformljenim ženama koje uzbuđuju muškarci s jedinim kvalitetom u tome što su živeli malo duže, ta grozna, nimalo posebna stvar koja se prosto dogodi ako samo nastaviš da ustaješ, pereš zube, ideš na posao i ne obazireš se na šapat koji ti dolazi noću i saopštava ti da bi bilo lakše da si mrtva" (str. 190). Retko se događa da roman ispisuje sveža ruka iz koje naprosto kuljaju sokovi mladosti, a da istovremeno sva ta tečnost makar malo (u boljim slučajevima) ne ufleka papir po kojem kaplje. U ovom slučaju, sve te sokove upijaju moćne književne refleksije izrečene bez zazora, oneobičene upravo neuporedivim osećajem za izmeštanjem iz unapred datih uloga: staro/ mlado, muško/ žensko, crno/ belo. U jednom kratkom monologu, Rebeka, Erikova supruga koja radi kao mrtvozornik, izgovoriće sledeći tekst nad jednim od otvorenih leševa: "Zamisli da živiš toliko pažljivo da se na tebi ne vidi da si uopšte živela. (...) Mislila sam da ću da budem hirurg. A onda smo na prvoj godini videli i prve leševe, dupke pune podataka. Naravno da pacijenti lažu o tome koliko piju ili puše, ali leševi govore sve. (...) Kao da se šetaš kroz kuću nekog neznanca i pipkaš sve njegove stvari" (str. 92). Da li je uopšte potrebno reći da je Idi uradila upravo to: upala u kuću neznanca i (forenzički) pipkala njegove stvari, da bi usred pipkanja bila uhvaćena na delu. I ne samo to. Čitav je roman veliko forenzičko kopanje po sebi, ali i drugima, jedino što, za razliku od Rebeke, Idi to radi na živo. Otud upečatljiva scena u kojoj ona kroz otškrinuta vrata gleda kako Rebeka i Erik vode ljubav, a onda, danima posle toga, pokušava da naslika to što je videla. Vrhunac te epizode će se, naravno, dogoditi kada Rebeka otkrije Idine slike.

Struktura *Sjaja* je u najmanju ruku trojaka. Na prvoj ravni su opisi, pri čemu valja izdvojiti portrete roditelja urađene borhesovskom štedljivom tehnikom: na tri ili četiri stranice Lejlani skicira čitave živote, a da te skice ostavljaju utisak savršeno postignute mere. Manje ne može, više bi narušilo ravnotežu. Na drugoj, dubljoj ravni, Lejlani ispituje granice do kojih Idi dopire i šta se događa kada pokuša da ih prekorači, a događaju se, razume se, omanje katastrofe. Na toj ravni će se raspakivati i zavežljaji eksplicitnog ili implicitnog rasizma. Istovremeno, iz tih katastrofa rađaju se novi oblici života, najupečatljivije dati u odnosu male Akile i tek nešto starije Idi. Najzad, treća, najsloženija ravan uvodi u priču i samu umetnost, kao da se na Idinim platnima taloži, poput snega ili pepela, čitavo njeno iskustvo. Idinom slikanju posvećeno je najmanje teksta, ali mesta, epizode, samo vreme u kojem Idit razapinje svoja platna, meša boje i stvara, svojevrsni su sažeci njenih traganja ili, u rađim slučajevima, onoga do čega je uspela da dođe.

Rejven Lejlani bila je studentkinja Zejdi Smit. Povučena i tiha, na predavanjima i vežbama nije mnogo govorila (za razliku od razgalamljenih muškaraca, dodaje Zejdi S.), kao da je reči čuvala za retko samosvestan roman dostojan svoje profesorke. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Italija: **Proces protiv mafije**

PREDUGA RUKA

U Kalabriji je u toku jedan od dva najveća sudska procesa protiv mafije u istoriji italijanskog pravosuđa. U sali – bunkeru od 3300 kvadratnih metara – na optuženičkoj kupi sedi 325 lica koja se terete sa 438 optužnica, uz 913 svedoka tužbe i 58 zaštićenih svedoka. Tu je i oko 600 advokata. Mnogi tragovi ovog procesa vode u Rim

SUDIJE, TUŽIOCI, ADVOKATI, OPTUŽENI: Jedno od najvećih suđenja mafiji

NDRANGETE

Epidemija kovida 19 uz prateća društvena sukobljavanja, rasprave i nadgornjavanja u italijanskim medijima marginalizuje sve ostale teme koje su doskora bile pod lupom javnosti. Izuzetak su permanentna politička kriza i partijska pregrupisavanja oko izbora novog predsednika Republike, predviđenog za kraj januara.

Ali, postoji još jedan događaj vredan pažnje koji bi bio skrajnut čak i da nije virusa: na krajnjem jugu zemlje, u mestu Lamecija Terme, u Kalabriji, u toku je veliki sudski proces, jedan od dva najveća u istoriji italijanskog pravosuđa. Da bi se shvatile razmere medijskog ignorisanja, treba znati nekoliko važnih brojeva: u sali – bunkeru od 3300 kvadratnih metara – vodi se sudski postupak protiv 325 optuženih koje terete 438 optužnice, uz 913 svedoka tužbe, 58 zaštićenih svedoka i oko 600 advokata.

Foto: AP Photo/Gianfranco Stara

Proces pod imenom "Rinašita – Skot" ("Rinascita – Skott") pokrenut je sredinom januara prošle godine, ali za razliku od evropskih, italijanski mediji ne pokazuju posebno interesovanje za ovaj, po mnogo čemu istorijski događaj. Razlog je više nego jasan svima onima koji su na čelu armade od oko 2500 pripadnika snaga bezbednosti vodili istragu protiv 479 osumnjičenih, obezbedili dokaze i na kraju pohapsili 325 osoba među kojima ima i onih kojima je, zbog počinjenih zločina, zaprećena i doživotna robija. Njihovim hapšenjem osakaćene su brojne porodice iz samog srca Ndrangete, trenutno najmoćnije kriminalne organizacije na svetu. Duša i osnovna pokretačka snaga ove obimne policijsko-sudske ofanzive je prokurator provincije Katanzaro Nikola Grateri, čovek rođen pod nebom Kalabrije, koji se još kao mladić zarekao da će se, dokle god je živ, boriti protiv mafijaškog zla. Najveća cena tog zaveta su njegov lični i porodični mir: već punih trideset godina živi pod stalnim policijskim obezbeđenjem.

ALTA MAFIJA

Osim kratkoročnog cilja da se zločinci strpaju iza rešetaka, proces ima i jedan dugoročan i, za mnoge uticajne ljude, krajnje "subverzivan" podtekst: dokazati sve dublju i prisniju vezu između kriminala i države. Trenutno se među optuženima nalazi i advokat Đankarlo Piteli, ugledni član Berluskonijeve stranke Napred Italijo (Forza Italia) i u periodu od 2006. do 2013. godine prvo senator pa potom i poslanik u Parlamentu izabran u Kalabriji. Da sa istragom nema šale, pokazalo se nekoliko meseci ranije kada je iz kućnog pritvora ponovo prebačen pod režim strogog nadzora, pošto je prekršio zakon pokušavši da »

od kuće telefonom kontaktira sa partijskom koleginicom i nekadašnjom ministarkom pravosuđa i moli je za pomoć.

Zamenik prokuratora za provinciju Ređo Kalabrija Đuzepe Lombardo taj novi "upravljački sloj" naziva "Alta mafija" koja postoji isključivo kroz kontakt osnovnih organizacija Ndrangete sa uticajnim pojedincima iz državnog aparata. On navodi izjavu zaštićenog svedoka Leonarda Mesine, poslednjeg kojeg je u julu 1992. godine isleđivao legendarni sudija Paolo Borselino, ubijen samo mesec dana kasnije: "Nije problem ni Koza nostra, ni Kamora ni Ndrangeta, niti bilo koja druga mafija", rekao je tada Mesina, "već je reč o jedinstvenom, veoma opasnom kriminalnom sistemu, u kojem su postojeće mafije samo njegovi delovi. Taj sistem je do te mere evoluirao da je spreman za direktan ulazak u institucije države."

Tako je svedočeno pre trideset godina. Iako su italijanske mafije od tada prošle vijugav put prilagođavanja novim oblicima kriminalnog poslovanja i sve većim zaradama, tamaneći se u međusobnim sukobima koji su kulminirali početkom devedesetih i imali oko sedam stotina žrtava, trend približavanja mafije i države je nastavljen. U tome je najviše kasnila sicilijanska Koza nostra, do tada jedina mafijaška organizacija sa filijalom u Americi i tamošnjim prekaljenim kadrovima uvek spremnim da pomognu rođacima iz zavičaja. Sicilijance je tada predvodio bandoglavi Toto Rina, koji je kao šef pobedničkog klana Korleoni diktirao politiku čvrste ruke i organizovao čitav niz spektakularnih atentata na predstavnike države, čime je sebi obezbedio jedinstven status u istoriji italijanskog pravosuđa. Tokom nešto više od dve decenije, dvadeset puta je bio osuđen na doživotnu robiju. Umro je od infarkta 2017. godine u zatvorskoj bolnici u Parmi.

OD REKETA, PREKO OTMICA DO GRAĐEVINSKIH RADOVA

Po rečima prefekta Nikole Graterija, Ndrangeta je imala nešto drugačiji razvojni put. Sitna, pilićarska "firma" koja se sve do kraja šezdesetih godina petljala sa piljarima, ribarima i dućandžijama uzimajući im reket (tada se zvala pićoterija, od *picciotto* – na lokalnom dijalektu "dečko", najniži čin u mafijaškoj hijerarhiji), početkom devedesetih godina prošlog veka kreće krupnim koracima napred. Ne samo jug Italije već i celo Apeninsko poluostrvo su joj ubrzo postali više nego tesni.

Foto: Valeria Ferraro/LaPresse via AP

Pokretačka snaga istorijske policijske i sudske ofanzive je prokurator provincije Katanzaro Nikola Grateri, čovek rođen pod nebom Kalabrije koji se još kao mladić zarekao da će se, dokle god je živ, boriti protiv mafijaškog zla. Cena toga su njegov lični i porodični mir: već punih trideset godina živi pod stalnim policijskim obezbeđenjem

"Prvobitna akumulacija kapitala" postignuta je otmicama ljudi za čiji otkup su tražene i dobijane ogromne sume novca. Žrtve su birane među dobrostojećim familijama sa severa zemlje. Otimali su ih i odvodili u Kalabriju gde su sakrivane po urvinama i jarugama planinskog venca Aspromonte, koji se nalazi na samom špicu "italijanske čizme" i za ndrangetiste iz celog sveta predstavlja simbol pripadanja zavičaju i vernosti postavljenim principima. Jednom godišnje, početkom septembra, tu se u svetilištu posvećenom Madoni od Polsija okupljaju najviđeniji bosovi da bi utvrdili nove strategije, dogovorili poslove, doneli presude, zaključili primirja ili započeli ratove.

Najpoznatije ime među "klijentima" Ndrangete bio je američki milioner Pol Geti, koji je za otkup svog unuka 1973. platio tri miliona dolara. Sakupivši dovoljnu količinu novca, Ndrnagetine "koske" (koska je osnovna organizaciona jedinica uspostavljena isključivo na familijarnoj osnovi) spremno su dočekale izgradnju auto- puta Salerno – Ređo Kalabrija. Svaka od njih je na svojoj teritoriji uzela na nišan upravo otvorena gradilišta i podmićivanjem i pretnjama uspela da u posao ugura svoje građevinske firme. Ndrangeta se u ovom ogromnom državnom poslu pojavljuje i kao glavni (neformalni) izvođač radova i kao glavni dobavljač građevinskog materijala.

Okreće se veliki novac. To su godine privrednog uspona Italije, država plaća i kapom i šakom, a velike građevinske firme sa severa zemlje, kojima je poverena izgradnja auto-puteva, sve dodatne troškove, koji su bili posledica reketa i naduvanih cena materijala i usluga, samo su prosleđivali državnoj kasi. Da bi osigurala nesmetan tok tog novca, Ndrangeta je prethodno, na svoj način, obezbedila naklonost i "kratkovidost" određenih kontrolnih punktova. Ništa pucnjava i atentati, uvek podmazivanje i džentlmenski dogovor.

Tako je Ndrangeta obezbedila odskočnu dasku za posao koji ju je vinuo među zvezde i obezbedio status najjače kriminalne organizacije na svetu. Pronalazak se zvao – kokain.

Foto: AP Photo/Andrea Rosa

OPREZA NIKAD DOSTA: Neviđene mere bezbednosti i proces u specijalnom bunkeru

KOKAIN, HEROIN I INDUSTRIJSKI OTPAD

Ndrangeta, tvrdi prefekt Grateri a podatak se može pronaći u svakoj ozbiljnijoj studiji o mafiji, obezbeđuje oko osamdeset odsto evropskog uvoza kokaina. Ona ne samo da ga uvozi već ga i proizvodi, pošto su njeni emisari mnogo pre svih drugih stigli u Kolumbiju i tamo uspostavili veoma jake veze kako sa lokalnim kriminalom tako i sa korumpiranim delovima državnog aparata. Otuda preko Ndrangete u Evropu stiže visokokvalitetan kokain čistoće od 98 odsto, po ceni od hiljadu evra za kilogram. U ovdašnjim "mešaonicama" svakom kilogramu kokaina se dodaje oko tri kilograma odgovarajućih sastojaka da bi se dobila smeša koja završava u džepovima sitnih uličnih prodavaca. Gram belog praha se prodaje po ceni od 50 evra.

Koza nostri i Kamori pripao je posao sa heroinom, s tim što se ove dve velike kriminalne organizacije, kao i jedna manja u Apuliji, Santa korona unita, i dalje bave klasičnim mafijaškim poslovima: reketom, iznudama, zelenašenjem, falsifikatima svetskih brendova, prevarama, mutnim poslovima u trgovini poljoprivrednim proizvodima i ribom, proizvodnjom i distribucijom nekvalitetnog građevinskog materijala, građevinom...

Teško je reći koji je od ovih poslova bezočniji, a mafijaška delatnost štetnija, ali se mračno lice mafije najjasnije vidi u poslovima na eliminaciji opasnih otpadnih materijala. Staru mafijašku gardu, ruralnu bratiju koja je kao uboga sirotinja odrastala na još ubogijoj i čemernijoj zemlji, zamenile su nove generacije bezobzirnih, divljih i svirepih ljudi koji su se nemilosrdno okomili upravno na tlo koje ih je othranilo, na zemlju i vodu.

Brojne mafijaške firme specijalizovane za reciklažu industrijskog otpada na severu zemlje nude svoje usluge po sniženim cenama. Otpad se "reciklira" tako što se odveze na italijanski jug, a potom zakopa na nekoj utrini, istrese u neku jarugu ili prospe u reku ili more. Zastrašeno stanovništvo ne sme ni da zucne, lokalne sanitarne službe su ili korumpirane ili zastrašene, lokalni političari su ili mafijaši ili su na platnom spisku mafije, a divljih deponija ima na svakom koraku.

Tek kada za pet ili deset godina u nekom od ovih jadnih mesta naglo skoči broj obolelih od nekakvog karcinoma, glas stigne u nebeski Rim. Ukoliko se i provuče kroz sterilne administrativne koridore, centralna vlast će se nekako pokrenuti, ali se, osim konstatacije postojećeg stanja od strane nekakve komisije, neće dogoditi ništa drugo. Nabrajanje afera koje su dovele do trajne kompromitacije obradivog zemljišta, vodotokova i izvorišta pitke vode bi potrajalo.

PRIHOD OD 150 MILIJARDI EVRA GODIŠNJE

Prema podacima iz 2020. godine koje je sakupila "Komisija – antimafija" italijanskog parlamenta, organizovani kriminal je ostvario godišnji prihod od oko 150 milijardi evra. Od toga je Ndrangeta prihodovala oko 105 milijardi, dok ostatak otpada na ostale mafijaške firme. Zbog ovog i ovakvog poslovanja bruto nacionalni dohodak Italije umanjen je za 15 do 20 odsto.

Mafija se odavno odomaćila i na severu zemlje, naročito u Lombardiji i Pijemontu, a širi se Venetom i Emilijom Romanjom, kaže Nikola Grateri. Taj proces je započet još 1990-ih godina, a počeo je kada je nova generacija bosova shvatila da se mnogo bolji efekti mogu postići potplaćivanjem nego ubijanjem i zastrašivanjem.

Davno su prošla ta vremena kada je stari bos odlazio kod lokalnog političara i molio da mu učini neke sitne ustupke. Sada je obrnuto. Lokalni političari pred izbore dolaze na noge lokalnim mafijašima da izmole postotak "kapilarnih glasova". Pošto "koska" ima veoma veliki uticaj na svoje sugrađane, glasove je lako obezbediti. Jer, za razliku od političara, "koska" je uvek tu, u mestu, ona je deo ambijenta i prostorno i vremenski i duhovno. Mafija izvire iz tog ambijenta i zavisi od njega, ma gde postojala.

POSLOVI PO CELOM SVETU

Moćna Ndrangeta se raširila po celom svetu. "Ako želiš da pronađeš trag mafije", govorio je pokojni sudija Borselino, "a ti prati trag novca." Prvi iskorak ka "visokom društvu" Ndrangeta je učinila odgajivši unutar svoje strukture poseban stalež pod nazivom "Santa". Prva vratanca ka italijanskom džet-setu otvorena su posredstvom nekolikih masonskih loža. Ndrangetu i masoneriju povezuje određeni stepen misticizma i tajanstvenosti, kao i težnja ka moći. Pošto su članovi masonskih loža uglavnom moćni ljudi sa visokim stepenom uticaja i raširenim kontaktima, to je infiltrirani član koske sticao posebne mogućnosti za širenje mreže "svojih ljudi" koje su povezivali masonska diskrecija i visok stepen uzajamnog poverenja.

Upravo na ovoj tački sučeljavaju se interesi prefekta Graterija i uočena indolentnost zvaničnih italijanskih medija. On očekuje da će maksi proces napraviti bar nekoliko pukotina kroz koje bi se moglo zaviriti u društvo nedodirljivih i operativnim radom polako prikupiti dragocene informacije, dok uticajni pojedinci iz redova državne administracije, svesni opasnosti po sopstvenu kožu, šapću urednicima medija da se okanu ćoravog pola i zaborave i proces i Graterija.

Do informacija o samom sudskom procesu se ipak može stići posredstvom sveprisutnog interneta. Javnost, odnosno bar jedan njen deo, tako će biti obaveštena o tome ko će pobediti u tom lomljenju ruke između mafije i države. Na velike pobede se neće moći računati, a ljubitelji "veselog pesimizma" mogli bi da se zadovolje "ruralnom legendom" po kojoj je jedan stari ndrangetista objašnjavao mafijaškom poletarcu šta je to svet: "Vidiš, sine, svet se deli na dva dela. Jedan je Kalabrija, a drugi će to tek da bude." ¶

ŽIVOSLAV MILORADOVIĆ

Australijski limbo

Ako je neka korist od "patnji" Novaka Đokovića, onda neka to bude skretanje pažnje svetske javnosti na to kako se australijske vlasti, i vlasti bilo koje druge zemlje, odnose prema strancima – izbeglicama i migrantima, u situaciji kada pokušavaju da pređu granicu ma koje države u potrazi za zaštitom od progona ili sukoba, bilo da to čine vazdušnim, pomorskim ili kopnenim putem

Pitanje ljudskih prava teniskog asa Novaka Đokovića tokom pokušaja da uđe na teritoriju Australije i njegovo lišavanje slobode otvorili su brojna druga pitanja – pravna, politička, zdravstvena, etička... Nesporno je da je Đoković znao kakva je politika vlade u Kanberi kada je u pitanju vakcinacija, posebno što je svesno izabrao da se ne vakciniše. Bez spora je da on, ukoliko mu nije dozvoljen ulazak u Australiju kao strancu, mora da uživa jednak tretman kao i drugi u istoj situaciji, i u odnosu na druge tenisere u sličnoj situaciji, pa i u pogledu kolektivnog smeštaja.

Međutim, mnogi u javnosti navode kao nepravdu i diskriminaciju Đokovića to što je smešten u hotel sa drugim migrantima. Ali, zar takvi napisi i istupi u javnosti ne sadrže diskriminatorni ton? Zašto bi iko, pa i najbolji teniser sveta, bio bolji od bilo kog migranta kome nije dozvoljen pristup teritoriji ma koje države, a posebno zašto bi imao povlašćen status u pravnom postupku? Ima li, međutim, u ovom slučaju još nečije odgovornosti, ili ima li čak i mnogo težih slučajeva od ovog a da se tiču pitanja postupanja imigracionih vlasti?

POLITIČKE SMUTNJE

Sudeći po višegodišnjoj, pa i višedecenijskoj praksi i načinu postupanja prema izbeglicama i potencijalnim tražiocima azila, ni australijske vlasti nisu nevine u ovoj priči. Naročito je oštra politika prema onima koji pokušavaju neregularno da pristupe teritoriji Australije, iako nemali broj njih jeste u potrebi za međunarodnom zaštitom, upravo jer su izbeglice.

Ovoga bi se mogao prisetiti i premijer Australije Skot Morison, koji je i istupio u javnosti povodom slučaja Đoković, nimalo slučajno, imajući u vidu predstojeće savezne izbore u ovoj državi. Nakon što je Australijancima bilo gotovo zabranjeno da napuštaju zemlju ili da se u nju vrate skoro dve godine, te nakon velike kampanje koja je dovela do toga da se vakcinisalo preko devedeset procenata stanovništva, premijer na taj način valjda pokušava da pridobije naklonost frustriranog biračkog tela. Međutim, vredi se setiti izbeglica i potencijalnih tražilaca azila koji pokušavaju da stupe na teritoriju Australije i zatraže azil, iako nisu deo tog biračkog tela.

KO SVE DOLAZI U AUSTRALIJU

Australija je od svog nastanka zemlja imigracije. Isprva, doduše, engleskih osuđenika jer, kako nas istorija uči, prva doseljenička populacija u Australiji je bila upravo ona osuđenička, koja je potisnula starosedelačka, aboridžinska plemena. U 20. veku, stotine hiljada ljudi iz različitih krajeva sveta spas su tražile i pronalazile u Australiji. Međutim, bez obzira na potrebu za useljavanjem, imajući u vidu da ova zemlja ima svega oko 25 miliona stanovnika, a površinu koja je čini jednom od najvećih zemalja sveta, Australija "bira" kome će dozvoliti da pristupi njenoj teritoriji i nastani se na njoj. Od 1901. godine na snazi je bila politika "bele Australije", koja je zabranjivala naseljavanje neevropljana. Poslednji elementi ove politike su ukinuti tek 1973. godine. U drugoj polovini 20. veka su već bile čuvene azijske izbeglice koje su dolazile na australijsko kopno čamcima, susrećući se sa različitim preprekama u tom poduhvatu.

Devedesetih godina prošlog veka prednjačile su izbeglice iz Jugoslavije, mahom iz ratom zahvaćenih Bosne i Hercegovine i Hrvatske, te ne čudi veliki broj Đokovićevih obožavalaca koji mu pružaju podršku pevajući na srpskom jeziku i pletući narodna kola ispred hotela u kom je smešten.

U najnovije vreme izbeglice dolaze iz Avganistana, Iraka, Sudana i drugih ra-

Imigracioni pritvor u Australiji

U Australiji postoji više vrsta imigracionih smeštaja: imigracioni pritvorski centri, imigracioni tranzitni smeštaj i alternativna mesta pritvora. Pod alternativnim mestima pritvora podrazumevaju se bolnice, ustanove za brigu o starima, bolničke ustanove za mentalno zdravlje, kao što su hoteli ili apartmanski smeštaj. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Australije, u septembru prošle godine u imigracionom pritvoru se nalazilo 1459 osoba. Među njima je bilo i izbeglica iz Avganistana (53), Iraka (65) i Sudana (65). U pogledu dužine trajanja pritvora, prema podacima iz istog izvora, 30. septembra 2021. godine procentualno je ubedljivo najmanje ljudi zadržavano u periodu kraćem od sedam dana, svega 1,7% stranaca, odnosno njih 25. Čak 17,1%, odnosno njih 249, zadržano je između 183 i 365 dana. Po 9,5% (138 ljudi) zadržano je između 366 i 547 dana i 548 i 730 dana. Frapantan je podatak da je čak 117 ljudi provelo u pritvoru duže od pet godina, što čini 8% od ukupnog broja pritvorenih.

NIJE ZEMLJA ZA IZBEGLICE: Australija
Fotografije: AP Photo

Tražioci azila i izbeglice u Australiji

Prema podacima Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR), u 2021. godini se u Australiji nalazilo 79.819 tražilaca azila i 56.229 izbeglica pod mandatom UNHCR-a. Među tražiocima azila se u protekloj godini u Australiji našao i nemali broj ljudi iz zemalja koje generišu izbeglice: 1882 iz Avganistana, 1112 iz Iraka, 509 iz Mjanmara, 155 iz Sudana, 135 iz Somalije, 112 iz Jemena...

tom zahvaćenih područja, sa nadom da će utočište i sigurnost dobiti u Australiji. Međutim, ni oni nisu pošteđeni pritvora i dugačkih imigracionih procedura.

AUSTRALIJSKA IZBEGLIČKA GETA

Australijske vlasti su otvorile kampove zatvorenog tipa za tražioce azila na nekoliko mesta van svoje matične teritorije. Ovakvi centri su otvoreni u Papui Novoj Gvineji na ostrvu Manus (*Manus Island*) i Nauruu, kao svojevrsni zatvori u koje se smeštaju potencijalni tražioci azila i izbeglice. Na takav način smešteni, oni nisu dobili mogućnost da pristupe teritoriji Australije i apliciraju za azil, ograničeni su im sloboda kretanja i brojna druga prava. Australija ovo opravdava time da je traženje azila moguće isključivo u tzv. migracionoj zoni. Odlukom vlade čitava teritorija Australije isključena je iz migracione zone, a tražiocima azila koji se zateknu na kopnu ostala je jedino mogućnost da se obrate kancelariji UNHCR-a. Među izbeglicama i migrantima ima i dece, žena, osoba sa invaliditetom, starijih lica i pripadnika drugih ranjivih grupa.

Uslovi smeštaja dovoljni su da se i o ovoj temi polemiše, samim tim jer im je uskraćena sloboda kretanja, ali i usled prenatrpanosti smeštajnih objekata, neadekvatne medicinske nege i nehumanog tretmana. Tako u pritvoru u Nauruu, jednoj od najmanjih država sveta prečnika svega pet kilometara i sa oko deset hiljada stanovnika, nedostaju fer i efikasan postupak azila, pravna pomoć i pravo na žalbu u prvostepenom postupku, prisutan je restriktivan pristup socijalnim, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama. Komitet za ukidanje diskriminacije žena 2018. godine takođe navodi da postoji izloženost silovanju, seksualnom nasilju i fizičkim napadima koji ostaju nekažnjeni, dok žene koje su žrtve ovog nasilja ostaju bez pristupa pravdi. Komitet za ljudska prava je 2017. godine naveo da se u pritvorskim centrima drže deca, te da u njima ne postoje adekvatne usluge mentalnog zdravlja, dešavaju se ozbiljni bezbednosni problemi, beleže se slučajevi napada, seksualnog zlostavljanja, samopovređivanja i sumnjivih smrti, a činjenica je da su teški uslovi navodno primorali neke tražioce azila da se vrate u svoju zemlju porekla, uprkos rizicima sa kojima se tamo suočavaju.

Postoje izveštaji o teškim uslovima koji preovladavaju u pritvorskim centrima u Papui Novoj Gvineji i Nauruu, kao što su obavezan pritvor, uključujući i pritvaranje dece, prenaseljenost, neadekvatna zdravstvena zaštita, pa čak i optužbe za seksualno zlostavljanje. Komitet protiv mučenja je još 2014. godine konstatovao da kombinacija teških uslova, produženih perioda boravka u kampovima zatvorenog tipa i neizvesnost o budućnosti stvara ozbiljan fizički i psihički bol i patnju.

Na lošu praksu australijskih vlasti godinama su ukazivala navedena međunarodna tela, koja vrše nadzor nad primenom međunarodnopravnih normi iz oblasti ljudskih prava, ali i najuglednije međunarodne nevladine organizacije, poput *Amnesty International*.

PRAVNI POLOŽAJ IZBEGLICA

Konvencija o statusu izbeglica (1951) pored definicije izbeglice, kao i prava izbeglica, propisuje i princip zabrane vraćanja (princip *non-refoulement*), kao i princip nekažnjavanja za nezakonit uzlazak na teritoriju države prijema. Australija je obavezana ovom konvencijom, kao i Njujorškim protokolom (1967), koji je izbegličku zaštitu proširio i na izbeglice koje dolaze izvan Evrope i nakon 1. januara 1951. godine, što je predstavljalo nedostatak Konvencije o statusu izbeglica.

Prilikom ocene položaja tražilaca azila i izbeglica u Australiji, mora se imati u vidu stepen poštovanja Konvencije o statusu izbeglica, te izlaganju ove ranjive populacije brojnim rizicima koji su u suprotnosti sa duhom i slovom Konvencije. Takođe, Australija je obavezana brojnim univerzalnim međunarodnim ugovorima iz oblasti ljudskih prava, kako i međunarodnim običajnim pravom iz te oblasti. Stoga ne treba zanemarivati izveštaje najuglednijih međunarodnih tela za nadzor ljudskih prava, kao i izveštaje nevladinih organizacija koje su u godinama za nama izveštavale javnost o položaju i uslovima boravka tražilaca azila i izbeglica u Australiji.

NADA ZA IZBEGLICE

Ako je neka korist od "patnji" Novaka Đokovića, onda neka to bude skretanje pažnje svetske javnosti na to kako se australijske vlasti, i vlasti bilo koje druge zemlje, odnose prema strancima – izbeglicama i migrantima, u situaciji kada pokušavaju da pređu granicu ma koje države u potrazi za zaštitom od progona ili sukoba, bilo da to čine vazdušnim, pomorskim ili kopnenim putem: nailaze na zid otpora, a zatim borave u limbu ukoliko imaju "sreće" da se domognu željene zemlje spasa. A sve vezano za validnost vize Novaka Đokovića neka utvrđuju nadležne pravne instance, pod budnim okom javnosti. ¶

BOJAN STOJANOVIĆ

Γενναίον ψεύδος (Gennaion pseudos)

Francuski pesnik Prosper Merime objavio je srpske narodne pesme kao da su autentične, Vladislav Jovanović Marambo je o njima odbranio doktorat, i kakve veze u svemu tome ima Luka Mesečina

Na nemačkom ovaj naslov bi glasio *Eine edle Lüge*, na ruskom Благородная ложь, na francuskom *Un noble mensonge*, na srpskom *Plemenita laž*, a na latinskom, na jeziku nauke i filozofije, *Nobilis mendacium* (možda bi više odgovaralo da uz *nobilis* ide *simulator*, što bi značilo *Plemeniti lažljivac*). Ovu starogrčku sintagmu izrekao je ni manje ni više – filozof Platon u spisu *Država*.

Posle ovog lingvističkog pristupa, pređimo na temu.

Pre nekoliko meseci istoričar Siniša Vulić komentarisao je u ovom nedeljniku pokušaj jednog našeg savremenog književnika da na osnovu doskora skrivenog dnevnika ratnog ađutanta Aleksandra Karađorđevića, budućeg kralja, osvetli duboka premišljanja i osećanja koja su ga vodila ka veličanstvenom cilju – ujedinjenju tri balkanska slovenska naroda. Autor tih dnevničkih zapisa je Luka Jovanović, navodno poznat u vojnim krugovima srpskog vrha u Prvom svetskom ratu po nadimku Luka Mesečina.

Začudo, za tog Luku nikad niko nije čuo, čak ni oni hroničari koji su digli na pijedestal patriotske slave i najbeznačajnije srpske konjovoce, koji ne behu nimalo bolji od Vasićevog Resimića dobošara. Da, čudnog li previda: kroz gustu mrežu sačmaricu koju su istoričari bacali naokolo u ratno i poratno vreme, promače jedna tako krupna riba kao što je Luka Mesečina!

Sa zadovoljstvom sam čitao dva komentara iz pera C. M. Vinogradove (u književnom i javnom životu nepoznate osobe, što nekom, možda, daje za pravo da posumnja u njeno postojanje) koji su u *Vremenu* usledili puni šale i komike o kraljevom inspiratoru Luki Mesečini.

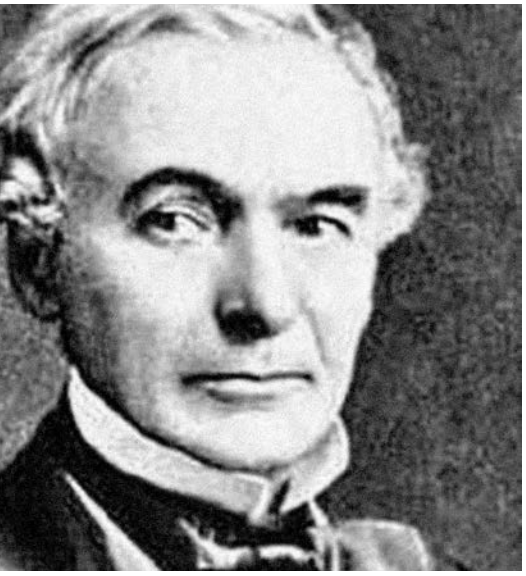
Postupak našeg savremenog književnika u međunarodnoj UDK (Univerzalna decimalna klasifikacija) naziva se *mistifikacija* i ima određeni nomenklaturni broj.

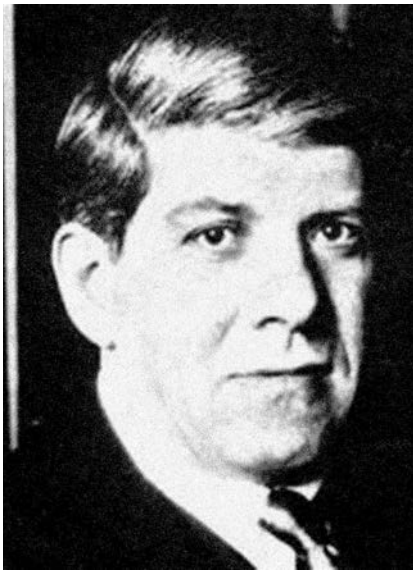
Da li taj postupak može naneti nekome zlo? U neko davno vreme na prvom mestu stradao bi sam autor.

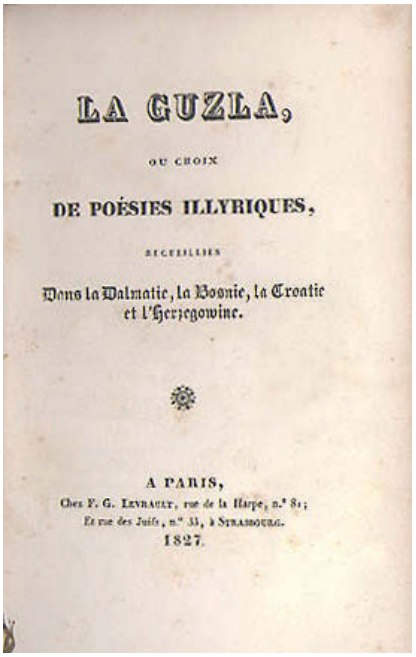
Zamislite da je Književnik postavio pitanje zašto je Josip Broz zatražio da mu pripreme maršalsku uniformu u toku desanta na Drvar, jer tako nešto piše u dnevniku njegovog nepostojećeg ađutanta. Ili šta je mislio i jeo uoči nekog Avnoja. Ode glava i piscu i nepostojećem ađutantu! Nepostojeći ađutant bio bi prvo izveden pred preki sud.

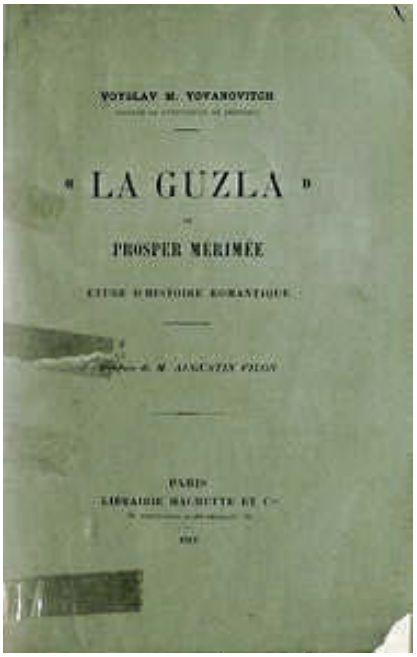
Šta je predsednik Milošević mislio dok su mu stavljali crnu kapuljaču na glavu? Koje su bile poslednje reči mučki ubijenog premijera Đinđića?

Fotografije: *wikipedia.org*

Izmišljeni ađutanti mogu da se obezobraze i počnu da vuku Istoriju putem kojim nije dotad išla. Usput mogu da je gurnu u jarak i počine nad njom nasilje.

Sudbina pisca i ađutanta je u principu neizvesna. Nije mogućno s pouzdanjem predvideti ni posledice opšteg tipa, na primer, šta će reći Nacija, Evropa, Svet! Dilemu slikovito izražava šaljiva i pomalo nepristojna pričica o vrapcu koji je nasmrt promrzao, ali koga je spasla krava na neočekivani način. Ergo, nikad se ne zna!

U školi pita profesor: "Koja je najpoznatija mistifikacija vezana za našu književnost?" Učenik odgovara: "Zbirka lažnih srpskih narodnih pesama koju je objavio francuski pesnik Prosper Merime pod nazivom *Gusle*". Ako je učenik od štrebersko sorte, dodaće: "Bilo je to 1827. u vreme kada je u Evropi zavladao romantizam u celokupnoj kulturi".

Prosper Merime je proputovao kroz zemlju Morlaka (tako se u njegovo vreme zvalo područje Like i Dalmatinske Zagore, pa i Hercegovine i Crne Gore, u kome življaše pretežno pravoslavno, ali i katoličko stanovništvo), pročitao knjige svojih prethodnika-putopisaca, opata Alberta Fortisa i Ivana Lovrića i, sledeći reči Vuka Karadžića ("Ko čuje dvije do tri pjesme i pripovjesti može i sam jednu sačiniti"), ispevao je 35 pesama u morlačkom narodnom duhu. Taj izmišljeni čuveni guslar od koga je navodno čuo pesme zvao se Hijacint Maglanović.

Hijacinta – ime mu dolazi od latinskog naziva za zumbul – Merime je čak nacrtao, olovkom, realistički. Kao kada bi u savremeno doba neko objavio fotografiju majke neznanog junaka. I jednu pogrebnu pesmu je u njegovo ime ispevao; na francuskom početak glasi: *Adieu, adieu, bon voyage!* À propos, u antičkoj mitologiji Hijacint beše istaknuti bacač diska i ljubavnik boga Apolona. U zbirci od svih pesama autentične su bile samo *Hasanaginica* i jedna pesma Andrije Kačića-Miošića. Merime je dodao i nekoliko iscrpnih tekstova o morlačkim vampirima i vukodlacima, o pijanstvu domorodaca itd.

Sve u svemu, ružan postupak, zar ne?

Gusle (La Guzla, ou choix de Poésies Illiriques) su pročitali Gete, Mickijevič, Puškin i mnogi drugi slavni pisci tog vremena. Puškin je preveo pesme na ruski jezik (Песни западних славян) i dodao dve ili tri koje je sam spevao u istom duhu. O Morlacima se pričalo širom Evrope. Delo je oduševilo Evropljane, ljubitelje nepoznatih, divljih krajeva.

Lepo, zar ne?

Prosper Merime je postao zavidljiv. Pretpostavljamo da je govorio: "Šta, zar onaj Rus, kome, kažu, neki predak beše crne rase, da ubire slavu na pesmama koje sam ja spevao!"

Valjda je nešto od toga dospelo do Puškina pa je zamolio svog druga, publicistu i aforističara Sergeja Sobolevskog, da u pismu zapita Merimea šta je istinito u glasinama koje stižu iz Pariza o *Guslama* kao literarnoj mistifikaciji.

Godine 1835, 18. januara, stiže pismo, a sledeće godine još jedno sa sličnim sadržajem (oba se čuvaju u Puškinovom arhivu) u kojima Merime potanko objašnjava kako je i zašto smislio zbirku lažnih morlačkih (ilirskih) narodnih pesama.

"Jedan moj prijatelj i ja", veli Merime, "odlučili smo 1827. da krenemo na put kroz Italiju, pa smo na karti olovkom nacrtali maršrutu. Stigosmo tako u Veneciju, Trst i Raguzu. Da bismo pokrili troškove, latismo se pisanja putopisa koji bismo prodali izdavaču. Po povratku ustajao sam u deset, u podne doručkovao, popušio cigaretu-dve, pa bih započeo da pišem balade prema raznim uzorima. A zašto sam to činio? Hteo sam da ismejem vladajući 'domaći ukus'".

Otprilike tako je sa prizvukom ironije pisao Merime. Iz svih napisa u vezi sa *Guslama* proizlazi da se hteo narugati prostonarodnom stvaralaštvu za kojim je u to vreme vladala prava pomama.

Što god da je Merime hteo, proizašlo je nešto drugo. Vrabac i krava su činili ono što im je sudbina odredila. Autentične srpske »

narodne pesme su štampane na raznim jezicima, slavljena je srpska visprenost i junački duh. Pripovedane su jezive skaske o Savi Savanoviću i drugim vukodlacima koji noćivaju u vodeničkim jazovima.

U Rusiji su u ponovljenim izdanjima štampane sve *Pesme Zapadnih Slovena,* jer su, po mišljenju najšire publike, imale visoku umetničku vrednost, bilo da su prepev autentičnih pesama, bilo falsifikovanih, bilo poteklih iz pera samog ruskog pesnika. Uz njih se objavljivalo i pismo Prospera Merimea, bez obzira na vidljivi zajedljivi ton.

Sada se na sceni pojavljuje nova ličnost: Vladislav Jovanović Marambo, visoki srpski diplomatski službenik. Godine 1910. odbranio je u Grenoblu doktorsku disertaciju o Merimeovim *Guslama* i objavio je o svom trošku. Tada je vladao akademski uzus da se svaka disertacija odštampa i tako izloži sudu intelektualne javnosti. Rad je dobio nagradu francuske Akademije nauka. Ponovo se u Evropi počelo govoriti o srpskom narodnom stvaralaštvu. I dalje su vrabac i krava išli svojim putem.

Izbio je Prvi svetski rat. Marambo je ratne godine proveo na frontu kao vojni cenzor. Izgleda da je moć zapažanja izoštrio pišući o Merimeovoj mistifikaciji.

Posle Drugog svetskog rata bacio se na traganje za arhivama koje su u Srbiji pokrali nacisti. O njegovom radu napisana je knjiga *Potraga za ukradenom istorijom*. Ujedno je počeo da pretresa posleratno nabujalo lažno narodno stvaralaštvo. Ispitivao je poreklo raznih navodno narodnih prigodnica, lojalnica i udvornica (ne znam da li ove reči postoje, ali smisao im je jasan). Pojavili su se mnogi ađutanti koji su svedočili kako je nastala ova ili ona pesma u slavu voljenog vođe.

Evropsku popularnost Morlaka, koju je proširio Merime svojim *Guslama,* urednik zagrebačke Enciklopedije Miroslav Krleža smatrao je štetnom za narode koji su bili obuhvaćeni tim etnicitetom. Po njegovom mišljenju, Merime je dao "sliku zaostale, arhajske, seljačke sredine koja se povlači do danas".

Krleža se uglavnom iz kulturno-političkih (komunističkih) nazora borio protiv stereotipa o polucivilizovanim, neukim i hajdučkim jugoslovenskim narodima, nesposobnim za revolucionarnu klasnu borbu.

LEGAT: Radna soba Vojislava Jovanovića u porodičnoj kući u Birčaninovoj ulici u Beogradu
Foto: sr.*wikipedia.org*

Potpisnik ovih redaka imao je priliku, ko zna čime zasluženu, da u Marambovom legatu, u Birčaninovoj 24, u mirnoj senovitoj ulici iznad Slavije u Beogradu, baci pogled na njegov neobjavljeni rukopis pod nazivom *Zbornik lažne srpskohrvatske narodne poezije – falsifikati, plagijati, mistifikacije*, koji je napisao 1950. godine. Tada i u sledećom decenijama meritorne ličnosti iz sfere politike i kulture smatrale su da bi se objavljivanjem tog rukopisa zaprečio proces spontanog narodnog stvaralaštva. Sa tom temom je u vezi i nekoliko drugih njegovih neobjavljenih rukopisa pod nazivom *Lažne srpske narodne pesme u Sovjetskom savezu, Plagijati Milorada Panića-Surepa, Fabriciranje srpskih narodnih pesama Novice Šaulića* i *O falsifikatorima naše narodne poezije.*

U Marambovom legatu, u vitrinama, kao u staklenim ksenotafima, počivaće sada, uz Hijacinta Maglanovića i druge nepostojeće svedoke, ađutanate i guslare, kao najnoviji član, Luka Mesečina. Da li na opšte dobro ili na zlo – ne zna se. Vrabac i krava su i dalje na svom putu.

Ali, ovde nije kraj! Treba se vratiti na Platona i *Eine edle Lügem* odnosno na *Plemenitu laž.*

U Platonovoj *Državi* (III, 389) Sokrat se bavi svojom uobičajenom majeutikom i kaže: "Ako, dakle, uopšte nekom dolikuje da laže, onda to pripada vladarima i to samo u korist države, bilo zbog spoljnih protivnika ili zbog građana u zemlji. Nikome drugom laž nije dopuštena..."

Kod Platona ćemo takođe naći mesto gde kaže da bogovi i demoni ne lažu. Govore samo istinu, jer im laž nije potrebna: nemaju razlog da lažu!

Koji razlozi mogu biti za laž, ma i za takozvanu plemenitu? Spasavanje svog ili tuđeg života? Učtivost? Opšta korist? Podsticanje pojedinca, grupe ili nacije da krene ornije i brže ka veličanstvenom cilju?

Laž iz neznanja? Zbog relativizacije istine? Iz koristoljublja?

Plivamo u okeanu istina koje niko nije dokazao. Da li postoji društvo bez religioznih mitova? Da li je istina da pravednik odlazi u Raj i da srećno žive oni koji za otadžbinu žive?

Zašto negujemo mitove o naciji?

Da li je istina da su naša prva briga deca? Da je rad stvorio čoveka.

Ko radi ne boji se gladi. Stvorićemo društvo jednakosti. Svakome prema zasluzi. Svakome prema potrebi.

Na mitovima (lažima) društva opstaju. Nema društva bez mitova.

Književnik je u svojoj knjizi ili bog ili demon. Tu je on neprikosnoveni vladar. Istinitost knjige se ne proverava činjenicama iz života. Samo kod kopanja jarka ili groba treba se pridržavati pravila. U književnosti mogu se rađati Hijacinti i Mesečine do mile volje.

Da ne zaboravim: Diogen Laertije, istoričar filozofije iz kasne antike, kaže (III/I, 52-53) da kod Platona uz poznata lica u razgovoru učestvuje i nekoliko "bezimenih izmišljenih" osoba koje pomažu da se kroz suprotstavljanja dođe bliže istini.

To je tako od kako su Danajci napravili drvenog konja. ¶

PETAR ĐURIĆ

Instagram kao bumerang

Nije majka karala Marka što se kockao, već što je o tome postovao na društvenim mrežama. Tako bi se mogla *apdejtovati*, to jest osavremeniti pouka o "kockarskom vađenju". Primenljiva i na aktuelnu priču o Novaku Đokoviću i njegovoj australijskoj kalvariji.

Možda jeste preterano reći da su stvari za njega krenule naopačke samo zbog objave na Instagramu, da stiže u Melburn da igra tenis zahvaljujući medicinskom izuzeću, ali to je svakako imalo priličan uticaj. Ne znamo kako bi se stvari odvijale da tog posta nije bilo, ali pretpostavka je da je to bila kap koja je prevršila čašu žuči koju su svi u Australiji morali da popiju od početka pandemije.

Onda je klupko krenulo da se odmotava, tačnije odmotala se Novakova lajna na Instagramu gde je svako, bez imalo truda, mogao da isprati njegove aktivnosti u vreme kada je bio kovid pozitivan. Budući da to nije bio argument za ukidanje vize, ne možemo reći da su Instagram postovi poslužili kao dokaz na sudu, ali svakako su bili od značaja za kreiranje atmosfere koja je na kraju izdiktirala vlastima šta da rade.

Mnogi političari ili javne ličnosti zamrzavale su svoje privatne naloge kada su stupali na neku funkciju, ceneći da će im "izneseni stavovi su samo moji" potencijalno naneti više štete nego koristi. S druge strane, danas je nemoguće obavljati neku funkciju bez zvaničnog naloga na Instagramu, dok Tviter i Fejsbuk dobro dođu. To je najbrži i najdirektniji put do najvećeg broja birača, a indirektno do svih. Pa, otkud onda sve te nevolje?

Jednostavno, u promenjenom kontekstu. U trenutku objave vredelo je jedno, ali se ta vrednost u međuvremenu promenila, a objava stoji kao svedočanstvo koje ne možemo da sakrijemo. A valjalo bi, ponekad. Jedino gore od toga su očigledne greške, nepažnja kod fotografisanja koja odaje poverljivu informaciju, ili nevešta manipulacija slikom koja ukazuje baš na manjkavost koju bismo da sakrijemo.

Ako je sve toliko rizično i potencijalno katastrofalno, zašto se jednostavno poznati i priznati ne maknu sa društvenih mreža? Eh, pa ne mogu, jer su društveni mediji merilo uticaja koji se pretvara u novac ili podršku, a često i u jedno i u drugo. Selebritijima se plaća da nešto promovišu ili je promocija deo šireg sponzorskog ugovora, samim tim i važna obaveza. Zato su njihove objave stilizovane i ušminkane, mi obični korisnici ne dobacujemo do tog kvaliteta ni sa onom jednom fotografijom (od sto) koja je baš uspela. Tako se prepoznaje kada je nekome postovanje posao, a kada čista zabava i ekstrovertnost.

Stručnjaci za digitalni marketing savetuju da se profi vođeni nalog uvek deli na trećine, jedna promoviše "proizvod" (glumac ili glumica bi kačili scene sa snimanja filma, na primer, pisac nešto vezano za knjigu itd.), druga trećina je za deljenje tuđih sadržaja ili ukazivanje na neke "korisne" stvari, gde mogu da se uglave i razna sponzorstva, a treća trećina koristi se za brendiranje same ličnosti, "privatnog" života, vrednosti za koje se neko zalaže.

Ko ima dobru ekipu kontent menadžera, prepustiće im da pretpostave negativne posledice neke objave u budućnosti pa da nastoje da to preduprede, recimo da se ne slikate u majici sa političkom porukom ako postoji mogućnost poslovanja sa onima koje kritikujete, ili da ne nosite krzno ako vas prati mnogo zaštitnika životinja, što sve rešava dobar algoritam.

U Novakovom slučaju postovi na Instagramu pretvorili su se u neizbrisive greške, a kako on brzo uči i naučeno primenjuje, pratimo ga da vidimo kakve će slike ubuduće da kači. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

IZA PROZORA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

Strip nastao u okviru projekta Window Comics portala Drawing the Times

62

Srećno i banalno

Ponekad razmišljam kako bih neki određeni pojam objasnio unucima. Banalno, na primer, znači otrcano, obično, prosto. A suprotno banalnom? Jedinstveno, originalno, izvanredno, neuobičajeno

Uzeo sam tako rečenicu s početka romana *Ana Karenjina* Lava Tolstoja: "Sve srećne porodice liče jedna na drugu, svaka nesrećna porodica je nesrećna na svoj način." Da li to znači da je svaka srećna porodica banalna, a svaka nesrećna jedinstvena, originalna, zanimljiva? U tom slučaju banalno je zapravo srećno, jedinstveno, zanimljivo, a originalno je njegova suprotnost, ne za onog ko ga doživljava tragično, nego za trećeg koji posmatra sa bezbedne daljine. Hoću da kažem, ako se dvoje mladih zaljube, pa žive dugo i srećno udvoje sve dok ih smrt ne razdvoji, oni za književnost nisu tema, to je banalna priča. Za književnost ljubav počinje tamo gde se umešao neko treći.

Ljubav je važan elemenat sreće, uživanja datog nam u životu, ali ipak samo deo. Pre neki dan za mene je trenutak istinskog uživanja, da ne kažem sreće, bila poseta unuka sa dvoje praunuka, a praunuk star 16 meseci, ne više zbunjen u mom stanu, ne više na tuđem terenu kod mene, radoznalo mi se zagledao u oči, sa izrazom malog lica kao da ga nešto zanima, pa ga istražuje, u ovom slučaju mene. Ne znam koliko je to sekundi trajalo, ali meni se trajno urezalo u pamćenje. Da nije tako *banalno*, rekao bih u srce ili u dušu. Može li se naći išta banalnije od upravo opisanog? Nije li to doživeo gotovo svaki pradeda ili deda na kugli zemaljskoj? Baš me briga, meni je bilo lepo.

Svoje pradedove nisam upoznao. U 19. veku, kada su živeli i umrli, ljudski vek bio je kraći nego danas. Živo se sećam svog dede po očevoj strani. On je na svoj 74. rođendan 23. februara 1941. bio zdrav, u odličnoj formi, leta pre toga još je sa trambulina glavačke u lepom stilu skakao u Begej, ali neraspoloženo je rekao: "Ovo mi je poslednji rođendan." Njegov sin, moj otac, živo je prigovarao, ali deda je bio uporan i u pravu: nije doživeo da bude pradeda, nekoliko nedelja posle tog dana nastupilo je "Vreme zla", upad nacističkih hordi u moju i njegovu zemlju, u naš grad, i on se ubio. O tome neću više da pišem, došlo je vreme da uživam.

Menjam perspektivu. Šta je kič? Kako da kič objasnim unucima?

Objašnjenje je da je nešto niskog nivoa, loše, neukusno, lažno sentimentalno, inferiorno – dekadentno. Da li je stvar ukusa šta se kome sviđa ili neko tajanstveno telo o tome odlučuje? Ja sam u Bavarskoj u jednom izlogu video vrhunac kiča: sat sa kukavicom na onaj poznati nemački način, drvena ptica izlazi iz kućice-brvnare na kojoj je dvorac sa kulama, ali i jelenjim rogovljem, a ispod nje šišarke raznih boja i veličina. Odmah sam ga kupio. Eno ga u dnevnoj sobi i svakog sata ptica sa velikim crvenim kljunom iskoči i kukanjem odbrojava vreme. Očekivao sam da mi neko od dragih posetilaca ili rođaka prigovori da takav predmet nije dostojan obrazovanog čoveka, intelektualca, kako sam samo mogao da uzmem tako nešto? Nije se niko usudio. Džabe sam ga nabavio.

Svet se menja. Mojim pradedovima ne bi zamerili ni za kakav kič. Kič je kod njih možda bio lavor od porcelana sa odgovarajućim bokalom, isto takav noćir ukrašen cvećem ispod "nahtkastle", kupatilo nisu imali, nužda se vršila u kućici na dnu dvorišta. Moji unuci i praunuci to ne mogu ni da zamisle. Kada su negde napolju, moraju ponekad da otrče u grmlje, ali ih kod kuće čeka sav komfor modernih kupatila. Ne znaju kakav je blagoslov tuširati se vrućom ili hladnom vodom kad god ti padne na pamet, a ja sam još uvek svaki put srećan kada perem ruke pod toplom, tekućom vodom, i čudim se da su to specijalno morali da propišu zbog nekog virusa. Prati ruke je uživanje.

Ja sam uživao kada sam prvi put gledao nešto u boji na televizoru, prvi put telefonirao mobilnim, kupio prvi računar marke Tošiba. To je za generaciju mojih unuka banalno. Gledam kako momak i devojka sede zajedno u kafiću, ali umesto da se ljube, neverovatnom brzinom po svojim telefonima kucaju nešto namenjeno trećima. Ne znam da li u tome uživaju. Da li uživaju u tome što su zajedno? Da li su srećni? I ako su srećni, da li su banalni?

Ja mislim da je bolje biti u braku koji je po Tolstojevom razvrstavanju srećan, makar to bilo banalno. ¶

IVAN IVANJI

GREED
WRATH
LUST
PRIDE
FROM ACADEMY AWARD® WINNING DIRECTOR
GUILLERMO DEL TORO
BRADLEY COOPER
CATE BLANCHETT
TONI COLLETTE
WILLEM DAFOE
RICHARD JENKINS
ROONEY MARA
RON PERLMAN
MARY STEENBURGEN
DAVID STRATHAIRN
ALEJA NOĆNIH MORA
SEARCHLIGHT PICTURES PRESENTS A DOUBLE DARE YOU PRODUCTION A GUILLERMO DEL TORO FILM "NIGHTMARE ALLEY" BRADLEY COOPER CATE BLANCHETT TONI COLLETTE WILLEM DAFOE RICHARD JENKINS ROONEY MARA RON PERLMAN MARY STEENBURGEN DAVID STRATHAIRN COSTUME DESIGNER LUIS SEQUEIRA MUSIC BY NATHAN JOHNSON FILM EDITOR CAMERON McLAUCHLIN PRODUCTION DESIGNER TAMARA DEVERELL DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY DAN LAUSTSEN, ASC, DFF
PRODUCED BY GUILLERMO DEL TORO, p.g.a. J.MILES DALE, p.g.a. BRADLEY COOPER, p.g.a. BASED ON THE NOVEL BY WILLIAM LINDSAY GRESHAM SCREENPLAY BY GUILLERMO DEL TORO & KIM MORGAN DIRECTED BY GUILLERMO DEL TORO
U BIOSKOPU OD 20. JANUARA

GENERALI
CRVENA JE VATRENA
Zbog naše strasti i energije nikada ne mirujemo.
Kontakt centar
011 222 0 555
0800 222 555
kontakt@generali.rs
generali.rs
GDE JE REČ O TEBI

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec